

Bijdrage tot de bestrijding der vaccine. Andwoord op den voorloopigen brief van F. van der Breggen / door Abraham Capadose.

Contributors

Capadose, Abraham, 1795-1874.
London School of Hygiene and Tropical Medicine

Publication/Creation

Amsterdam : C.G. Sulpke, 1823.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/j6arfkk7>

Provider

London School of Hygiene and Tropical Medicine

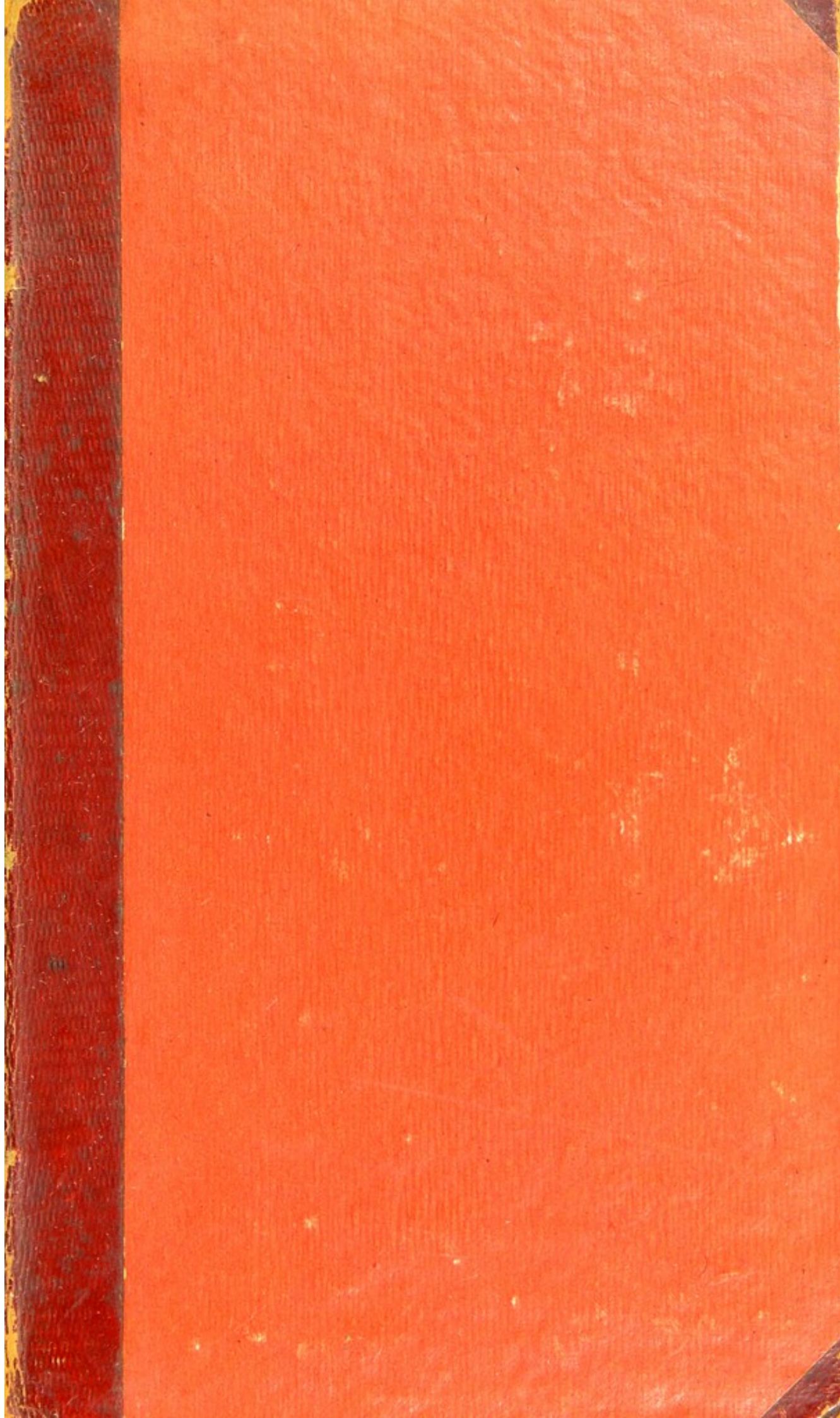
License and attribution

This material has been provided by This material has been provided by London School of Hygiene & Tropical Medicine Library & Archives Service. The original may be consulted at London School of Hygiene & Tropical Medicine Library & Archives Service. where the originals may be consulted. This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

Reece
Collection

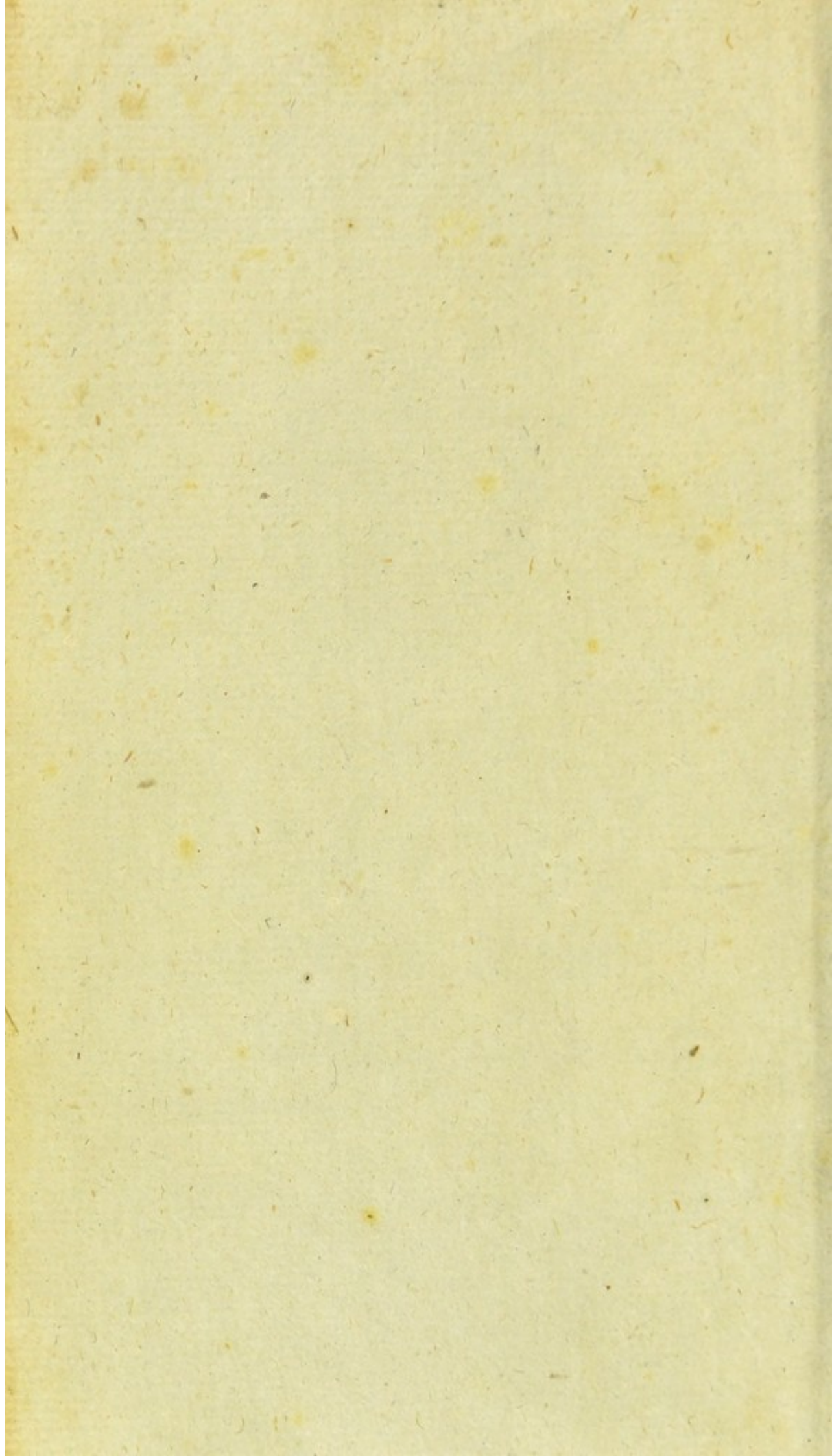

LIBRARY

Date *March 1st, 1938.*

Class Mark. *Reece* Accession No. *26662*
Collection.

B I J D R A G E

TOT DE

BESTRIJDING DER VACCINE.

Digitized by the Internet Archive
in 2014

B I J D R A G E

TOT DE

BESTRIJDING DER VACCINE.

A N D W O O R D

OP DEN

VOORLOOPIGEN BRIEF

VAN

F. VAN DER BREGGEN, CORNZ.

MED. DOCTOR EN HOOGLEERAAR, ENZ.

DOOR

ABRAHAM CAPADOSE,

MED. DOCT.

TE AMSTERDAM,
BIJ C. G. SULPKE.

1823.

B U D D E N A G E

26662 107 DE

BESTRIJDING DER VACCINE

A Z B W O O R D

OF DE

VOORLOOPTIEN BIJ

VAN

H. VAN DER WEGEN, CORN.

MED. DOCTOR EN HOOGESCHOOL.

DOOR

ABRAHAM CHANDOR,

MED. DOCTOR.

TE AMSTERDAM
BIJ G. STEURER

WEL EDELE HEER!

De voorloopige brief, door u tegen mijne *Bestrijding der Vaccine* in 't licht gegeven, is van dien aart, dat zij mij dwingt op denzelfden te antwoorden, om, ware het mogelijk, een onaangenaam pennestrijd voortekomen, die, zoo dikwerf in de belangrijkste zoowel als in de nietigste zaken, met even veel kracht de zondigste hartstochten van haat en nijd bij den mensch heeft opgewekt, steeds de verwaarlozing en afdwaling van 't eigenlijk doel des schrijvers, hij zij aanvaller of verdediger, heeft ten gevolge gehad, en eindelijk, die hen, die ze voerden, ten alle tijden met schande en oneer, ja dikwerf met den spot van anderen heeft overladen. — Gij kent de geschiedenis der geneeskunde en de uitersten,

A

waar-

waartoe de anderfints braafste en zelfs bedaardste mannen, zoodra zij tegen perfoonen en niet tegen zaken schreven, vervoerd werden, en hoe zij elkander met de bitterste, honendste uitdrukkingen, hoogstnadeelig voor het geschilpunt zelve, dat meerendeels op het laatst geheel uit het oog werd verloren, tot in hunne jongste levensdagen toe vervolgd hebben.

Ik verklaar u hier, mij nimmer in zoodanig een strijd te hebben willen begeven, ja zelfs, dat ik er nimmer toe zal kunnen gedwongen worden. — De toon intusfchen, die in uwen brief heerscht, de gedachte dat ik u, of wie 't ook zij, zou hebben willen beledigen (waarvan ik gruw en waaraan ik nimmer hoop schuldig te worden) in een woord de wijze, waarop gij het punt des geschils schijnt te willen aanvatten, alles bewijst mij dat gij veeleer (vergeef mij 't woord) uit een soort van wederwraak, dan wel uit de overtuiging van de ongegrondheid mijner stelling, uwen brief geschreven hebt.

Immers wie is er, die zelfs in de zachtste uitdrukkingen, door u gebezigd, niet bemerken kan, cene zich nauwlijks in toom houdende bitterheid jegens mij? Wie is er, die niet hier nit duidelijk gewaar wordt, dat de

ver-

verdediging der Vaccine, in denzelven slechts als iets bijkomstig moet beschouwd worden, en dat gij 't meer tegen mij, mijn persoon, en tegen de wijze, waarop ik mijn werkje gemeend heb te moeten schrijven (die ik overigens in alle deelen zal verdedigen) dan wel tegen de zaak zelve gericht hebt? — O, dat wij de gevaren inzien van zoodanigen strijd! neen, moet het zijn, treden wij in het strijdperk als ridders met open visier, en brandende voor de zaak die wij verdedigen, zonder haat of nijd in het hart te voeden: strijden wij, gelijk 't rechtschapen mannen past, in eigen, geen geleende wapenrusting, en vooral laat ons niet in eene zachte honingzoete taal de bitterheid eens verbolgen gemoeds verbergen! O, dat ik u bezwere, spreek de taal, die uit de borst breekt, met kracht, met vuur, zonder kunst, zonder geveinsdheid, en zoo er dan eens in de behandeling van zulk een allerbelangrijkst punt, als 't welk gij op u genomen hebt te verdedigen en ik te bestrijden, ons eenige uitdrukkingen mogen ontsnappen, die een onzer wat hard voorkomen, dat wij dan (ik bid 't u) hieraan niet blijven hangen, en de zaak des geschils niet uit 't oog verliezen! Laat ons bedenken, dat 't niet *onze* perfoonen geldt (die wij

geheel vergeten moeten), maar het dierbaar leven en de gezondheid van onzen evennaasten, en dat, zoo uwe verdediging, of mijne bestrijding der Vaccine, op ouders en voogden eenigen invloed zullen hebben, en een onzer daardoor de oorzaak zal kunnen worden van den dood hunner kroost, bedenken wij, zeg ik, dat voor de rechterstoel van JEZUS CHRISTUS ieder onzer verandwoordelijk zal zijn voor de gevolgen van dien invloed! bedenken wij hoe groot eene verplichting op ons rust en laat ons met het oog op God, het waar vertrouwen op Hem in ons hart, en ongeveinsdheid op de lippen, *of* overtuigd zijnde van de dwaling, waarin wij verkeerd hebben, haar openhartig tot behoud van onzen medemensch bekennen, *of* in 't tegenovergesteld geval met de vrijmoedigheid eens Christens, ons gevoelen tegen een halven wereld, moet 't zijn, standvastig verdedigen en aankleven!

Zijt gij gezind aldus te strijden, nadat ik u zal bewezen hebben niet alleen u niet werkelijk beledigd, maar ook geene intentie hoegenaamd daartoe gehad te hebben, dan slaan wij de handen in elkander, dan oeffenen wij onze wapenen, niet tegen malkander, maar tegen de dwaling, tegen de geest der logen, tegen de
wer-

werken van den Vorst dezer wereld: wij zijn dan geene tegenstanders meer, maar medestrijders, en men zal tusfchen ons den overwinnaar van den overwonnen niet kunnen onderscheiden, want blijmoedig en God alle tijden dankende en loovende, zullen wij ons naast elkander in het gelid vinden, onder de banieren der waarheid, wie eenig en alleen de overwinning toekomt en die haar ook eenmaal zal behalen!

Liefde dan voor die Waarheid, en oprecht verlangen Haar te zien zegepralen, 't zij in overeenkomst met onze tegenswoordige beschouwingswijze, 't zij in tegenstelling daarvan, ziedaar wat ons 't hart geheel vervullen moet, en ons dus niet met flapheid, niet met laauwheid of een soort van onverschilligheid, maar met kracht, met vuur en met die hooge ernst, (die 't belang der zake vordert) tegen de dwaling, van welke zijde zij dan ook mocht zijn, aankanten en verzetten: dit alleen verlang ik van u, dat gij het althands onder de *mogelijkheden* rekent, dat de bestrijder der Vaccine zoo geheel onjuist niet geredeneerd heeft.

Daar er intusfchen in uwen voorloopigen brief hier en daar eenige losse geneeskundige aanmerkingen voorkomen, die, mijns inziens,

geheel ontoepasfelijk zijn op het waar geschilpunt, of de *Vaccine* namelijk, *geoorloofd en voordeelig, dan wel ongeoorloofd en verderflijk zij*, en ik hierom vrees, dat gij bij eene zaaklijke en bondige wederlegging van mijn werkje (welke gij beloofd hebt en ik reikhalzende te gemoet zie), op deze wijze voortwerkende, van het onderwerp zult afdwalen, zoo vindt ik mij genoodzaakt, uwen brief in alle zijne deelen nategaan en zooveel dit in mij is, te wederleggen, zullende echter, al 't geen er persoonlijk tegen mij in voorkomt, onbeantwoord laten, daar ik u openhartig betuig, mij daardoor niet beledigd te achten.

Wij beginnen met de beschouwing der drie *motto's*, die voor uwen brief geplaatst, en zoowel door de *Inoculatores* als door de *Vaccinatores*, honderde malen, om hun stelsel te verdedigen, gebruikt zijn, zoodat gij wel zult willen gelooven, dat ze mij bekend waren, gelijk ik vertrouw, dat de wederleggingen dier plaatsen, u niet onbekend zullen zijn; echter ben ik verplicht ze u te herinneren.

Vooraf moet ik u vragen, wat uw doel is

met

met 't Citeeren deezer woorden? Wilt gij de *Inoculatie* verdedigen, dan schrijft gij niet tegen mijne *Bestrijding der Vaccine*, vermits ik, hoewel even overtuigd van het nadeelige en ongeoorloofde van beide inentingswijzen voor 't tegenwoordige meer bepaaldlijk de *Vaccine* bestreed, en slechts in zoo verre beide in een zeker verband met elkanden staan, ook van de *Inoculatie* gesproken heb. Doch dit in 't voorbijgaan. Het eerste *motto* zegt 't volgende:

Prphylaxis insitiva videtur satis certa, tutaque.

(BOERHAAVE. Aphor. 1408.)

Dat is: *De voorzorg door inenting schijnt vrij zeker en veilig te zijn.*

Dat deze plaats op de *Inoculatie* slaat, behoef ik hier niet aantemerken; maar 't geen ik u herinneren moet is het gevoelen van twee Hoogleeraren, beide beroemde en algemeen geachte leerlingen van BOERHAAVE zelven.

Vooreerst heeft de voortreffelijke DE HAEN, die zoo uitmuntend tegen de *Inoculatie* is opgetreden en waarvan wij sommige argumenten, die, (gelijk ik zulks ook van MOSELEY in mijn werkje heb aangemerkt) wel bestreden maar

niet omverre gefloten zijn, herhaald hebben, getuigt (en zonder den rechtschapen man voor een onbeschaamden leugenaar te verklaren, kan men aan de waarheid dier getuigenis niet eens twifelen) dat hij uit de mond van BOERHAAVE zelve, drie jaren voor zijn dood, de volgende aanmerkingen op de genoemde *Aphorisme* heeft opgeteekend: „ Wanneer een kind ver-
„ keert met, en slaapt bij een ander kind,
„ 't welk goede pokjes heeft, zal 't zelve, als
„ er geen vermoeden van besmettinge in is,
„ nog veel veiliger bij de gewone inslikking
„ (*inhalatio*) van de smet dan bij de inenting
„ zich bevinden en even goede kinderpokjes
„ krijgen. Men vraagt mij, of de inenting
„ behoort te geschieden? Ik zegge alleenlijk
„ dat men met dat besmette omgaan moet:
„ want doorgaans zal de aansteking geschieden;
„ en wanneer 't ook al niet altoos geschiedt,
„ moet men aanmerken, dat ook zij dien de
„ kinderpokjes worden ingeent, die ziekte niet
„ altijd krijgen. Hiervandaan is 't een vastge-
„ steld gebruik in talrijke huisgezinnen, dat,
„ wanneer een kind pokjes heeft, alle de an-
„ dere kinderen, welke dezelve nog niet ge-
„ had hebben, met het zieke kind worde op-
„ geslooten.”

Dat

Dat ik ook dezen raad van BOERHAAVE met DE HAEN afkeure en verwerpe kunt gij lichtelijk nagaan.

Ten tweede blijkt het misbruik door de Inoculatores van deze plaats gemaakt, ook uit de woorden van den Geleerden VAN SWIETEN. die de werken van zijnen onsterflijken meester heeft gecommeterieerd en op deze *Aphorisme* het volgende aanmerkt: „ Alle die dezen „ grooten man (BOERHAAVE) gehoord hebben, „ weten dat hij zich altijd haasten moest „ op het einde van het Academiejaar: daarom „ was hij kort wanneer hij over de Inoculatie „ sprak, (*althands geen bewijs van het groot belang dat BOERHAAVE in deze methode stelde*). Hij zeide alleenlijk dat vele tijdingen „ leerden, dat men weinig gevaar gezien hadt „ bij de Inoculatie die in *Asia* en *Griekenland* „ *geschiedt* was: (dat dezelve) in *Engeland* „ bij velen gelukkig geslaagd is, maar „ dat er meerdere proeven vereischt werden, „ voor en al eer men hiervan eenige zekerheid „ hebbe: zoo veel mij bekend is (zoo ver- „ volgt VAN SWIETEN) heeft BOERHAAVE nooit „ iemand aangeraden, om, de Inoculatie „ 't zij te *Leyden* of in andere steden van „ *Holland* eens te beproeven: ja zelfs is

„*deze inenting*, zooveel ik weet, *nimmer*
Daar, *beproefd* geworden, *zoolang* BOERHAAVE
„*leefde.*” Dat deze getuigenis van VAN
SWIETEN waar is, zal u zeker bekend zijn,
daar men vrij algemeen weet, dat de Amster-
damfche geneesheer TRONCHIN de eerste ge-
weest is, die in ons land de Inoculatie heeft in-
gevoerd, en wel in de maand November 1748,
dus tien jaren na den dood van BOERHAAVE.
Maar is het niet wonderlijk, dat gij, Pro-
fesor, mij de woorden van BOERHAAVE als
ter bevestiging van uw gevoelen voorhoudt,
terwijl gij zelve nog zeer onlangs, ja, in dit
lopend jaar juist het tegendeel beweerd hebt?
Inmers in uwe redevoering bij de FEESTVIE-
RING TER HULDIGING VAN EDWARD JENNER,
EN TER VERHEFFING VAN DE WAARDIJ DER
KOEPOKINENTING, gehouden den 14 Meij 1823
vindt ik (op pag. 18) de volgende zinsnede,
die letterlijk de woorden van BOERHAAVE *ex*
Professo schijnt te moeten wederleggen. „Maar
(zoo klonk uwe stem) behoef ik u, mijne
„kunstgenooten, wel te herinneren aan het
„ONZEKERE, aan het GEVAARLIJKE dat met de
„Inoculatie steeds vergezeld ging?” — Wel
nu, indien ik mij niet bedriege, staat het
ONZEKEKE EN GEVAARLIJKE, juist, tegen over
het

het ZEKERE en VEILIGE van BOERHAAVE: —
ik ben dus genoodzaakt, uw eige vraag thands
u zelve te herhalen, en stap tot het tweede
motto over:

*Certissimum est in variolis spem omnem salutis
in exanthematum paucitate reponi, discrimen
in eorum multitudine et prout plura sunt
haec vel pauciora aut mori aut vivere
aegrum.*

(SIJDENHAM. Oper. Univ. edit. Noviss.
Lugd. Batav. 1741. pag. 355. 8°.)

Dat is: „Het is zeker, dat in de kin-
„ derziekte, de hoop op herstel in het gering
„ getal pokken gelegen is, het gevaar in
„ derzelyer menigte, en dat naar mate er
„ veele of weinige zijn, de zieke, of sterft
„ of het leven behoudt.”

Ik begrijp volstrekt niet, wat gij met 't
aanhaalen dezer woorden bedoelt: heb ik er-
gens het tegendeel willen beweeren, of wilt
gij dit op de koepokken toegepast hebben?
Dit laatste mag ik in ernst van U niet ver-
onderstellen, en wat 't eerste betreft, ik ver-
wacht eene aanwijzing, waarin ik deze woor-
den van SIJDENHAM heb tegengesproken, daar
ik u verzeker, dezelve veeleer te beamen.

Ook

Ook dit geldt aangaande het derde *motto*, alweder van BOERHAAVE, die voorwaar nimmer gedacht heeft, dat men naderhand van zijne stelling zoodanig een misbruik zou maken. Hij zegt, namelijk:

CORRECTIO specifica debet niti invento REMEDIO opposito illi veneno, quod tam parva mole susceptum reliqua parit: quale inveniri posse, comparatio historiae ANTIDOTORUM et indoles hujus mali faciunt sperare et ad indagandum impellit summa hinc futura generi humano utilitas.

(BOERHAAVE Aph. de Variolis.
Aphor. 1390. 1391).

Dat is: „*De eigendommelijke verbetering (van het pokgift), moet rusten op het vinden eens geneesmiddels, het besmettend gift, dat in zoo kleine hoeveelheid opgenomen, zulk een uitwerksel heeft, te genovergesteldt: dat er zoodanig een geneesmiddel kan gevonden worden, mag men verwachten uit de vergelijking met de geschiedenis DER TEGENGIFTEN en uit de aart der ziekte zelve, en tot dit onderzoek worden wij aangespoord, bedenkende, 't groote nut dat hieruit voor 't menschdom zou geboren worden.*

Ook deeze woorden van BOERHAAVE werden door

door VAN DEN BOSCH aangehaald, ten bewijze der voortreflijkheid zijner methode, door de Inoculatores, om hun stelsel, door de Vaccinatores, om het hunne te verdedigen. — Maar gij vergeet dat de schrijver hier van *tegengiften* spreekt, dat is, van zoodanige middelen, die het vooraf bestaan van een zeker gift veronderstellen. Immers hij bedoelde zoodanige tegengiften, als in eene zekere zin, de kwik tegen de venusziekte kan gezegd worden te zijn, het geen duidelijk blijkt uit de woorden *van vergelijking met de geschiedenis der TEGENGIFTEN*, vermits deze gantsche geschiedenis een vooraf bestaande vergift ten gronde ligt. — Daar gij intusfchen, geen den mensch aangeboren POKSTOF als ZOODANIG aanneemt ('tgeen gij zeer ten onrechte verward met de *aangeborenen vatbaarheid*, door mij verdedigd) wat zal dan de genoemde plaats voor u bewijzen? hierop wacht ik alweder uw antwoord, terwijl ik ter bevestiging van mijn gevoelen de woorden van onzen achtingswaardigen en althands niet jeugdigen Collega A. ROIJ, u herinneren moet: sprekende *over de voorbehoeding der kinderziekten door tegengiften* (*methodus prophylactica per antidota*) zegt hij de stelling van VAN DEN BOSCH bestrijdende: „Hoe zal men

„ men een vergif in 't lichaam van een mensch
„ tegengaan, voor dat 't in 't zelve aanwezig
„ is.” Dit vraag ik u thands, Profesfor, en
wacht ook hierover uw antwoord. — Wat
het woord *Corrigere* (verbeteren) door BOER-
HAAVE, ook op eene andere plaats gebezigd,
betreft, hiervan zegt A. ROIJ het volgende:
„ Indien men door 't woord *verbeteren* (cor-
„ rigere) verstaan moet, het onmiddelijk verbete-
„ ren van 't gif, dan blijft bij mij duisterheid.
„ VAN DEN BOSCH geeft wel aan dit laatste
„ lid van BOERHAAVE eene andere uitlegging,
„ en zegt, dat men hier door *verbeteren* ver-
„ staan moet, *het lichaam ongevoelig maken*
„ *voor de mededeeling van de omringende*
„ *smet.*” Indien ook gij, Profesfor, deze
stelling wilt aannemen, alsdan herhaal ik al-
weder de woorden van gemelden Dr. A. ROIJ,
(die toch ook een voorstander der Vaccine is,
en wiens getuigenisfe althands niet als partijdig
kan beschouwd worden) als hij zegt, „ dat
„ deeze uitlegging in 't geheel niet strookt
„ met de gedachte van *verbeteren.*”

Zoo zien wij dus, dat uwe drie *motto's*,
of *niets* bewijzen, of juist *het tegendeel* van
't geen gij voor genomen hadt te verdedi-
gen. — Gaan wij over tot uwten brief zelve.

In

In de eerste plaats, ontwaar ik, dat gij u door mij ten hoogste beledigd gevoelt, (vergel. pag. 1 — 5): Geen eerlijk man mag iemand in zoodanig een denkbeeld laten, wanneer hij nimmer daartoe de *intentie* gehad, nimmer zich hieraan schuldig gemaakt heeft. Dat ik het oogmerk niet gehad heb, om u voortestellen, zoo als gij zegt (pag. 3), *als allen eerbied voor den Almachtigen verloren hebbende*, betuig ik u uit den grond des harte, en deze betuiging moet hier volstaan. — Maar heb ik mij dan ook *onvoorzichtig* uitgelaten, of tegen mijn wil U beledigd? ook dit ontken ik volstrekt, en zal u het tegendeel bewijzen.

Wat het verzwijgen van uwen naam, en dien van andere Vaccinatores betreft, hierover denkt gij althands niet liefderijk; dat ik u als *laatst en lofredenaar* van JENNER heb aangeduid, is onjuist opgegeven, vermits ik van *een der laatste* lofredenaars gewag heb gemaakt; en dat ik *de bijzondere personen, die ten voordeele der Vaccine geschreven hebben, niet zoude kunnen beschouwen, als de zooda-*

danigen, die de achting van een rechtschapen man waardig zijn, daar immers een Vaccinator, (volgens uwe woorden pag. 3 in de noot; door mij nergens gebezigd) een te ellendig wezen is, dan dat hij op de achting der braven zoude mogen rekenen, ja, een Vaccinator en een rechtschapen man onvereëenigbaar zijn in één persoon, dit ontken ik ten hoogste, en laat de verdediging dezer woorden voor uw eige rekening.

Maar waarin zal ik u beledigd hebben? Is het daar, waar ik spreek, „van de hulde „die gij aan JENNER *uit naam des mensche- „lijken geslachts* OP DEN VOOR ALLE VOLKEN „WAARLIJK HEILIGEN DAG, wenscht toetebren- „gen?” Men zie *uwe redevoering den 14 Mei dezes jaars gehouden*, (pag 27) gij dwingt mij de plaats en thands *met* uwen naam te herhalen. Is het daar, waar ik mijne billijke en rechtmatige verontwaardiging toon, als ik de verfoeilijke Vaccinatie door u (pag. 11) als den *PHYSISCHE WEDERGEBOORTE DES MENSCHELIJKEN GESLACHTS* hoor noemen? Is het daar, waar ik mijn afgrijzen toon, bij de woorden op pag. 13, van uwe redevoering te vinden: „dat met de vorderingen der wetenschap ook „de mensch *in zijne volkomenheid en onaf- „han-*

„ *hankelijkheid van de fysieke natuur*, HET
„ DOEL VAN ALLE MENSCHELIJKE ONTWIKKE-
„ LINGEN, voorwaarts streeft: dat eene ont-
„ dekking des te grootere waarde heeft, hoe-
„ meer zij hem in staat stelt, *in zijne hoogste*
„ *aardsche betrekkingen, het noodlot en de*
„ *noodzakelijkheid te ontwinden, zijne kluis-*
„ *ters te verbreken*, en in het VOLLE GENOT
„ ZIJNER VRIJHEID te treden, en dater dan ook
„ in de geschiedenis der ontdekkingen en uit-
„ vindingen, geen schitterender voorbeeld be-
„ staat, hoezeer de *menschelijke geest den*
„ *Proteus der Natuur weet te breidelen en te*
„ *beheerschen*, als de Vaccinatie,” of wanneer
gij uitroept (pag. 14). „Zoo veel ver-
„ mag de mensch, wanneer verlichting hem
„ bestuurt, eene weldadige ijver, een zucht
„ voor menschenheil en menschenbehoud hem
„ bezielt.... ZOO WERD DE BLIKSEM. VAN
„ BODE EENER VERTOORNDE GODHEID, TOT
„ VUURWERK, WAARMEDE MEN NU SPEELT,
„ DAT DE KINDEREN ZONDER NADEEL DOOR DE
„ HAND LATEN LOOPEN,” enz. (pag. 15)! Is
het, zeg ik, hier dat ik u beledigd heb
door die taal, de taal der *hoogmoed*, die woor-
den als *gruwelen* te verwerpen en te verfoei-
jed? O neen! dit is niet mogelijk, en ik

moet U openhartig bekennen, dat, al was 't mijn eigen vader, die zulk een taal had gevoerd, ik mij niet had mogen, wat zeg ik, niet had kunnen weerhouden, die uitdrukkingen *gruwelen* te noemen, en elk die ijver voor God uit genade ontvangen heeft, zal bij zulke omstandigheden, denzelven voelen ontbranden. Ik herroep dus geen tittel, geen *jota* van 't geen ik daar ter plaatse gezegd heb.

Maar ben ik daardoor (zoo als gij in uwen brief pag. 3 zegt) in het recht van God getreden, dien eeniglijk het oordeel over het hart der sterfelingen toekomt, dat ook alleen voor Hem geopend ligt, als die herten en nieren beproeft." O! die taal streelt mij, die taal doet mij goed! neen, mijn broeder, (want *nu* spreekt gij als een broeder in CHRISTUS) neen, ik ben te wel overtuigd van de verdorvenheid van mijn eigen hart, dan dat ik het uwe, of van wie 't ook zij, zou durven beoordeelen; neen ik bezweer u in naam van Hem, die ons door zijn dierbaar bloed gekocht heeft van den dood, dat geen gedachte meer van mij verwijderd was, dan deze: maar 't waren uwe uitdrukkingen, die ik mocht beoordeelen en moest veroordeelen. zonder uw hart hierin te betrekken, veel
min

min te kwetsen. Integendeel moet ik beken-
nen, dat, waar ik u ook heb mogen aantref-
fen, en vooral bij den vriend, dien wij te
samen betreuren, en wiens weduwe en wee-
zen in u meermalen steun en troost gevon-
den hebben, ik u steeds heb leeren kennen,
als iemand, die de achting van ieder en ook
van mij, waardig zijt. — Maar juist hier-
in zit het krachtigst bewijs voor 't geen
ik in mijn werk heb willen aantonen: im-
mers hadt een verdorven VOLTAIRE de genoem-
de uitdrukkingen gebruikt, wie had zich hier-
over kunnen verwonderen? hij, die zich be-
roemde, een persoonlijke vijand van onzen
Heiland te zijn, was gewoon zulk een reden
te voeren, die, onaangezien waarover hij
schreef, hem eigen was: maar zoo is 't met
u niet gelegen, verscheide plaatsen (niet allen
echter) in uwen brief getuigen dit: vergelijkt
ze zelfs eens, Profesfor, met die bovengemelde
woorden, die wij ons met weerzin voor den
geest brengen: Dezen waren u dus niet eigen:
neen, hij, die zoodanig een eerbied heeft voor
het uitgedrukte beeld van 's Vaders zelfstan-
digheid, dat hij Diens woorden in de mond
eens Zondaars niet wil hooren (pag. 5),
zal, zonder bovenmenschenlijke vervoering en

verblindings, de Majesteit Gods in hoogmoedige taal niet kunnen trotseeren: gij hebt dit niet gewilt, maar gij hebt het gedaan: wat natuurlijker, wat eenvoudiger dan deze verblindheid, deze koorts van eigenliefde en hoogmoed aan de zaak zelve, en niet aan u toeteschrijven? Als een bewijs dus voor mijne stelling, dat, namelijk, de Vaccine door den geest der dwaling en leugen overal is aangeprezen en doorgedrongen, heb ik uwe woorden, en die van zooveele anderzints achtingswaardige mannen gemeend te moeten aanvoeren.

Ziedaar, Mijnheer, hetgeen ik aan u en aan mij zelve verschuldigd was. Vleijerij of menschenvrees (geloof mij) zijn mij even vreemd als de schandelijke lust om iemand te beledigen, en ik dank God ten alle tijden, dat Hij mij de genade geschonken heeft, om de haat of de genegenheid, de vervolging of de toewijding dezer wereld, waar het zijn gezegenden Naam betreft, te kunnen weerstaan, overvindende aldus dat Zijn kracht in zwakheid volbracht wordt.

Wij gaan tot het tweede punt over: wij vinden, namelijk: pag. 1—12, de *meeningen* van sommige ouders, die, zoo als zij u hebben doen schrijven (pag. 6) *niets*
ver-

verlangen te lezen tegen de Vaccine, en echter eenige pasfage's (pag. 12 b. v.) van mijne *bestrijding* citeeren, hoe onjuist ook en uit 't verband gerukt, deze Citatien mogen zijn. Wij verwonderen ons, Profesfor, dat gij de *loci communes* met alle de aanmerkingen op de zwakheid van mijn gestel (welke althands niets ter zake doen) zoo gereedelijk hebt willen overbrengen, en aldus de tolk zijn van lieden, die, zij mogen overigens nog zoo braaf zijn, 't geen ik volstrekt niet tegenspreek, hier volflagen wartaal spreken en bewijzen de gantsche zaak, niet te begrijpen: men kan dit intusfchen de goede lieden wel vergeven, daar zij geen geneeskundigen zijn, 't geen zij trouwens op de zichtbaarste wijze aan den dag leggen.

Waar deze ouders dan ook mogen van *overtuigd zijn* (pag 6); wat zij ook *meenen* (pag. 7), wat zij ook *gelooven* (pag. 8), wat zij ook mogen *vragen* (pag 9), wat zij ook mogen *te wel weten* (pag 10), wat zij ook alweder *meenen* (pag. 10), waar zij zich ook alweder van *overtuigd houden* (pag 11), wat zij voor de derde maal *meenen* (pag 11), alle deze *meeeningen* zal ik, die tot u en niet

tot deze ouders spreek, met een diep stilzwijgen voorbijgaan, vermits ze veelal mijn persoon betreffen, en ik dezelve als een *hors Œoeuvre* in uwen brief beschouw. — Eene enkele aanmerking moet ik echter op uwe eigene woorden maken; gij zegt, namelijk: „mij bij voorraad te willen melden, dat mijn „geschrift niet dien gunstigen invloed op der „ouderen denk- en handelwijze gehad heeft, „die ik mij voorgesteld heb: zelfs is 't u „voorgekomen dat ik dezelve niet eens tot „wankelmoedigheid heb gebracht.” Ik wil u gaarne gelooven, Profesfor, maar verzeker u tevens dat mij het tegendeel, niet is voorkomen, maar bewezen geworden, en dat ik eene mijn hart verblijdende toejuiching heb mogen ondervinden, van onderscheide christelijk-gevoelende en denkende burgers, zoowel in deeze stad als van elders, zoowel onmiddelijk als door brieven mij mēegedeeld, zoowel bij bekenden als bij de zoodanigen die mij geheel onbekend waren, en zelfs bij dezulken wier naamen mij ook nu nog onbekend zijn, waarvan ik in de *tweede uitgaave* van mijn geschrift gemeend heb te moeten gewag maken, met dankzegging tot Hem, die mij
mij

mij deze gezegende aanmoediging genadiglijk heeft willen schenken!

Wij zijn nu tot het derde punt (pag. 13) genaderd. — Hier vinden wij aanmerkingen, die niets ter zake doen: vooreerst wat toch wel het doel en oogmerk kan geweest zijn van *mijne bestrijding der Vaccine?* het antwoord ligt in de vraag opgesloten; namelijk: *de Vaccine te bestrijden.* — Wat gij overigens van de geschriften van anderen perfoonen meld, hier zoo te onpas bijgebracht, dit gaa ik alweder stilzwijgende voorbij, maar wat uw verzoek betreft, ('t zijn uwe eigene woorden pag. 14 in de noot) *de voorloopige aanmerkingen op mijne bestrijding der Vaccine onlangs uitgegeven, te vergelijken, die geheel en al in uwen geest geschreeven zijn, en waarvoor gij den bekwamer schrijver uwen dank betuigt,* wat dit verzoek betreft, ik voel mij niet in staat hieraan te voldoen, daar ik ze eens en waarlijk tot het einde toe heb kunnen aflezen. — Eene enkele plaats echter, herinner ik mij met zeer veel genoegen gelezen te hebben, en 't verblijdt mij hierom, van u te vernemen dat de naamlooze schrijver *geheel in uwen geest* geschreeven heeft; zij is namelijk deze:

Men is in staat gesteld, zijne redenen (van den bestrijder der Vaccine) te onderzoeken, en te toetsen, men kan, dezelve onvoldoend vindende, als 't ware REGELMATIG tegen hem te velde trekken.

Dezen wenk van *den bekwamen Schrijver* (zoo als gij hem noemt) zijn de geneesheeren, die het gewicht van hunne betrekking weten te waardeeren, en echter de Vaccine blijven aankleven, eenigermate verplicht optevolgen, gij vooral, Profesfor, die in uwen voorloopigen brief dit beloofd hebt, en wien ik verzoek, zich hieraan te willen houden, al mocht dan ook een ander *voor* (ante) *u* zijn op getreden, die toch nimmer *voor u* (pro te) dat is *uit uwen naam* zou kunnen geacht worden geschreven te hebben.

Ik verwacht dus van u *grondige* bewijzen, dat ik een OVERTOLLIG EN NUTTELOOS werk, zoo als gij zegt, verricht heb. — Want veronderstellen wij eens ('t geen ik echter volkomen ontken) dat *alle* de argumenten door mij aangevoerd, reeds voor 20 jaren door andere schrijvers zijn voorgesteld, zal hieruit ooit kunnen volgen dat ze *overtollig* en *nutteloos* zijn? of is de herinnering eener waarheid nutteloos,
om-

omdat onze vader en grootvader dezelve reeds gekend hebben? Neen, zijn de argumenten door mij aangegeven op eene voldoende wijze wederlegd en bewezen valsch te zijn, dan eerst zal ik kunnen gezegd worden, een nutteloos en overtollig werk verricht te hebben: maar heeft dit werkelijk plaats gehad, zijn de bewijsgronden mijner stelling (zij mogen dan oud of nieuw zijn) waarlijk ontzenuwd en bondig (gelijk 't belang der zaak 't gebiedend vordert) wederlegd, wat dan gemakkelijker voor u, Profesfor, dan die *bondige wederleggingen* van anderen te herhalen, en aldus de Vaccine in haar vorigen glans te herstellen. — Ik ben ze dus wachtende.

Wat overigens het (pag. 17) *VRIJE gebied der wetenschappen* betreft, waarin volgens uw denkbeeld *alleen mannen van beproefde ervaring* (toch niet in de Vaccine, want *die mannen traden op*, zoo als gij te recht aanmerkt, *in een tijd toen de Vaccine eerst begon algemeen te worden*) *stemhebbende burgers* zijn, en zeker niet een jeugdige Collega, die mogelijk twaalf of veertien jaar jonger is dan gij zelve Profesfor, en twaalf jaar later dan gij, gepromoveerd is, hierover meen ik alweder te moeten zwijgen, als zijnde

in geen verband met het punt des geschils. —
Wij gaan dus verder.

Van pag. 18 tot 23 schijnt gij te willen bewijzen, dat de Ervaring geleerd heeft dat de Vaccine de kinderziekte voorkomt: maar zal dit tegen mij worden aangevoerd, die op meer dan een plaats in mijn geschrift dit heb toegegeven? Zoo staat op pag. 95 van *mijne bestrijding* het volgende; dat gij of *niet* of *kwalijk* gelezen hebt, of althands vergeten zijt, en ik u dus herinneren moet.

„ Sedert de invoering der Vaccine is de kinderziekte minder algemeen waargenomen, dan te voren: of nu de rede hiervan met de Vaccine in een zoo naauwe betrekking staat, zou mogelijk kunnen betwist worden: Wij voor ons willen dit echter gaarne toegeven en zijn zelfs bijna verzekerd van de waarheid hiervan.”

Eer ik intusfchen van dit punt afftappe, vindt ik mij verplicht uwen aandacht hier bepaaldelijk op te vestigen, op dat gij niet bij volgende gelegenheid veel moeite in het werk stellen mocht, om te bewijzen, dat de Vaccine de kindèrziekte heeft vermindert, waardoor gij voorwaar een *overtollig en nutteloos* werk zoudt verrichten, zoo namelijk

uw

uw oogmerk hiermede is tegen *mijne bestrijding der Vaccine* op te treden.

Wij gaan over tot de laatste aanmerkingen, die uwen brief besluiten (pag. 23 volgende).

Indien ik mij niet bedriege (dit zijn uwe eigene woorden) *dan meent gij dat de pokken, zelfs alle kwalen of onze vatbaarheid voor dezelve althands, van ADAM af, als een aangeboren geschenk, ons zijn medege- deeld*: hierop antwoord ik 1°. dat ik nimmer van gevoelen ben geweest en ook nergens geschreven heb *dat de pokken zelfs alle kwalen ons zouden aangeboren zijn, wel wetende dat wij als dan allen zonder uitzondering de pokken en alle overige kwalen zouden moeten doorstaan.* 2°. maar wat de *vatbaarheid* voor dezelve betreft (door u steeds met de ziekte zelve verward) dat deze zonder eenigen twijfel ons aangeboren is, en bij den val van ADAM geen *geschenk* maar (zoo als ik mij uitgedrukt heb) *eene droevige eigenschap der menschelijke natuur is geworden*: Waar over ik u verzoek rijpelijk na te denken, eer gij mij dit wilt tegenspreken, daar ik mij op geen menschelijk, maar Goddelijk gezag beroep: Wij gaan verder. — *Zoo is dan* (zegt gij *ironice*) *het verschrikkelijke heer van plagen, van*
ziek-

ziekten en ongemakken, van pest en andere besmettelijke ziekten in het groote plan der Godheid begrepen! — Wel, Profesfor, komt u dit zoo vreemd voor? Zouden dan die kwalen *buiten* het groote plan der Godheid behooren, of wellicht *tegen* hetzelfde inwerken? Ik ben verplicht, mij op het geopenbaard woord Gods beroepende, u het gevaarlijke en verkeerde van dit denkbeeld in liefde maar met ernst onder het oog te brengen. Ja het is Gods woord, dat tegen de ongehoorzamen zegt: „De Heere zal u de pestilentie doen aankleven.... De Heere zal u slaan met teeringen ende met koortsen ende met veijerigheid.... De Heere zal u slaan met booze zweeren van uwe voetzole af tot aan uwen schedel.... De Heere zal uwe plagen wonderlijk maken, mitsgaders de plagen uwes zaads, het zullen groote ende gewisse plagen ende booze ende gewisse krankten zijn..... Ook alle krankten ende alle plagen, die in 't boek dezer wet niet geschreven is, zal de Heere over u doen komen.” Eene menigte dergelijke plaatsen zou ik u kunnen aanvoeren, doch meen hierbij te mogen volstaan. — Ziedaar nu de plagen en krankten, die God ons zendt als
ver-

verdiende straffen onzer zonden en behoorende dus wel degelijk tot het groote plan der Godheid. Wee ons, zoo wij in trotsheid dat plan willen doordringen, en niet in ootmoedig geloof aanbidden maar ook wee ons, zoo wij zijne vaderlijke bestraffingen miskennen! — Zeggen wij liever, God is groot en wij begrijpen Hem niet en gelijk t Christenen past. „ O diepte des rijkdoms, beide „ der wijsheit ende der kennisfe Gods! Hoe „ ondoorzoekelijk zijn zijne oordeelen ende onna „ speurlick zijne wegen!”

Neen, (roept gij verder uit pag. 44) het evenbeeld Gods kan zoodanig niet toegerust zijn! Dit geef ik u volkomen toe, maar zijt gij of ik, of andere mede-zondaren *het evenbeeld Gods?* de Bijbel leert mij geheel iets anders. Neen, de mensch *was* 't eens, toen hij rein en onbevlekt door de Scheppende Hand van den Almachtigen gevormd werd, want *ten dage als God den mensche schiep, maakte Hij hem naar de Gelykenisfe Gods.* — Maar toen ADAM door de zonde gevallen was, kon hij, die stof was en tot stof wêer moest keeren, geen beeld van den Onbevlekten zijn: *hij gewan ook een zoon naar ZIJNE gelykenisfe, naar ZIJN evenbeeld, dat*
is:

is: naar 't beeld van ADAM den gevallen. Ik zeg dus volkomen met u: *Neen 't evenbeeld Gods kan met alle die kwalen niet toegerust zijn*, maar voeg er bij, dat wij met waken, met bidden en strijden van den dood dezes lichaams uit genade verlost moeten worden, opdat wij CHRISTUS aandoen, en dus eenmaal weder *het evenbeeld Gods* mogen genoemd worden.

Schoon en zuiver (zoo vervolgt gij op pag. 25) *ontspruiten wij uit den vruchtbaren moederschoot met eene ziel, vatbaar ter opneming van al wat verstandig, goed, edel en volkomen is, maar ook geopend voor alle kwade indrukken, alle verwoestende hartstochten, alle werkingen van breidelooze begeerten.* De Bijbel leert mij alweder het tegendeel. „Ziet,” (zeide de vrome DAVID) „Ziet ik „ben in ongerechtigheid geboren, ende in „zonde heeft mij mijne moeder ontvangen,” elders, „de Heere zag dat de boosheyd des „des menschen menigvuldig was op de aard. „Ende al het gedichtfel der gedachte zijnes „herten ten alle dagen alleenlick boos „was..... ik en zal voortaan (zeit de Heere) „den aardbodem niet meer vervloeken, om „ des

„ des menschen wille , want het gedichtfel
„ van 's menschen harte is boos van zijnen
„ jeugd aen.” Ziedaar nu *hoe schoon en zuiver de mensch uit de moederschoot ontspruit*. Neen 't is alleen den wedergeboren mensch of liever de geest Gods in hem, die iets goeds *denken, willen of doen* kan! en dat uwe woorden op s' menschen ziel doelen, blijkt uit 't geen dadelijk volgt: — *en zoo is 't ook met ons harmonisch gevormd lichaam gelegen* (pag 25). Indien gij u de moeite wilt geven, Profesfor, mijne *bestrijding der Vaccine* op pag. 86 openteflaan; dan zult gij in de 49ste noot het antwoord op deze uwe aanmerking vinden; en wat uw gevoelen aangaat, (eenige pagina's verder) *dat namelijk: eene verstandige eigenliefde eene der eerste grondstellingen is der zedekunde en des zuiveren Christendoms*, hier moet ik u alweder bekennen, dat mij 't Evangelie geheel iets anders leert. Het leert mij liefde voor God, liefde voor mijn evennaasten, maar eigenverloochning: zelfs zult gij in de H. bladeren 't woord *eigenliefde* vruchtloos zoeken: en dat zij ook geene grondstelling der zedekunde kan zijn, spreekt van zelve, daar er geene zedekunde bestaat, die niet aan
de

de Godsdienst haar oorsprong en 't bestaat zelve verschuldigd is.

Overigens zult gij mooglijk deze uitweiding wat lang vinden: gij hebt mij daartoe genoodzaakt door tegen mijne beschouwingwijze over de aangeboren vatbaarheid voor de ziekten op te trekken.

Het is niet meer dan billijk, dat een schrijver zijn' stelling verdedigt, zoolang hij in de overtuiging blijft de waarheid gesproken te hebben, en 't is niet meer dan plichtmatig dat hij zich hiertoe op goddelijk gezag beroept.

Uwe verdere aanmerkingen over de vatbaarheid (pag. 28.) moeten noodzakelijk uit 't bovenstaande vervallen, maar dat gij het onderzoek *aangaande de ontwikkeling der poksmet, de aanleg, de vatbaarheid voor dezelve* (pag. 28 & v.) nutteloos beschouwt en verklaart, *dat u de overtuiging, dat ze eenmaal ontstaan genoegzaam is*, hier over zal ieder met recht verwonderd staan vooral bedenkende dat zulk eene stelling uit de pen eens Hoogleeraars in de geneeskunde is voortgekomen. Immers (vergeef mij de uitdrukking) gij schijnt hier de eerste beginselen eener wetenschappelijke geneeskunde te willen

te-

tegenspreken: moeten wij geen nasporing doen *hoe eene ziekte zich ontwikkelt*, hoe de aanleg of vatbaarheid voor dezelve bij een of ander lijder zij? of zegt gij dat HIPPOCRATES, BOERHAAVE, HOFFMANN, GAUBIUS en allen die zoodanig een onderzoek ten sterksten aanprezen, gedwaald hebben? En waarlijk, ik zie niet, waardoor zich dan de echte Practicus van den ruwen kwakfalver onderscheidt, wien ook de overtuiging genoegzaam is dat de ziekte eenmaal ontstaan is, en alle onderzoek naar de oorzaken ('t zij gelegenheds- of aanlegoorzaken) affluit. En wat zal ik zeggen *van den bedelaar die de besmetting* (volgens uwe woorden pag. 29) *in zijne lompen opneemt* &: om dit te verdedigen, moet gij een van beide stellen *of* dat die bedelaar haar op straat vindt, *of* dat de besmetting de oorzaak is der besmetting!

Eindelijk op pag. 29—30, noemt gij een aantal ziekten en geneesmiddelen, die waarschijnlijk zullen moeten bewijzen, dat wij in de geneeskunde meer zoodanige voorbehoedmiddelen tegen andere ziekten hebben, als de Vaccine tegen de kinderziekte. — Alle die voorbeelden zijn intusfchen geheel te onpas bijgebracht, en zoo ze al voor niet genees-

kundigen (hoewel ik ook daaraan twijfel) eenige toepassing schijnen te hebben, geen geneesheer in den waren zin van 't woord, zal zich hier door den schijn laten bedriegen.

Zoo spreekt gij van 't voorbehoedend vermogen van de *belladonna*, b. v. tegen de *scarlatina* en wilt hiermede de Vaccine verdedigen, hoewel er nauwelijks eenige overeenkomst tusschen beide plaats hebbe. Immers :

1°. De *belladonna* is een voortbrengfel der gezonde Natuur.

2°. De *belladonna* wordt in onderscheide dosis gegeven naar mate het onderscheid van ouderdom, gestel, enz. der personen, die men voor de *scarlatina* wil beveiligen.

3°. De *belladonna* wordt alleen dan voorgeschreven, wanneer de *scarlatina* in denabijheid is,

1°. De Vaccine is de etter uit een koe-pok, eene besmettelijke stof en voortbrengfel eener ziekte.

2°. De Vaccine wordt aan allen zonder onderscheid en op dezelfde wijze toegediend.

3°. De Vaccine wordt bij allen in 't werk gesteld, zelfs al doet zich in 't gantsche land geen kin-

is, en de personen die	kinderziekte op, en dus
dit middel gebruiken	geen vrees van be-
zijn gewoonlijk aan de	fmetting plaats hebbe.
befmetting blootgesteld.	4°. De werking der
4°. De werking der	Vaccine is blijvende
<i>belladona</i> is voorbij-	daar ze gezegd wordt
gaande, daar zoo dik-	eenmaal in 't werk ge-
werf zich de <i>scarlatina</i>	steld zijnde, voor al-
weder in de nabijheid	toos de gevaccineerden
vertoont men 't gebruik	voor de kinderziekte
derzelve zal moeten	te bevrijden, ja, de
herhalen, wil men hier-	vatbaarheid voor dezel-
door de befmetting	ve te hebben ontno-
voorkomen.	men.

Zoo zien wij dan hoe onjuist het is, twee van aart zoo geheel onderscheide zaken te vergelijken, en waarlijk de onkundigen zouden uit uwe woorden bijkans opmaken, dat gij, Profesfor, aan alle uwe patienten de *belladona* gaaft, om ze voor de *scarlatina*, voor en aler deze zich in de nabijheid vertoont, te beveiligen en dat wel eene enkele keer, zulende zij hierdoor de vatbaarheid voor deze ziekte verloren hebben.

Alleen in dat geval zoudt gij, althands in de vergelijking van de *belladona* met de

Vaccine recht hebben, maar ook dan zal men om dezelfde redenen, dit soort van voorbehoedmiddel verwerpen, als waarom ik de Vaccine heb bestreden en verworpen.

Wat gij verder aanmerkt als of ik, naar de wijze waarop ik de Vaccine heb beschouwd, ook *de zuivering van den dampkring* (pag. 30) door onzen grooten BRUGMANS en anderen met zoo veel succès ter voorkoming *der hospital-versterving* in het werk gesteld, zou willen verwerpen en de *cura prophylactica* en *Diaetetica* van HIPPOGRATES en *het reinigen van eene ongestelde maag*, of *het aderlaten bij een apoplecticus* of *het afzetten van een door koutvuur aangedaan lid* (pag. 31) dit alles (vergeef mij 't woord) is louter onzin, ontstaan uit verwarring van in aart verschillende zaken en denkbeelden, die ik eens het geduld gehad heb in mijn werkje te wederleggen, en u nogmaals ter lezing aanbeveel.

Gij eindigt nu dezen voorloopigen brief, die zichtbaar de blijken draagt van eene, bij de behandeling van zoo een teder punt niet passende overhaasting, met de flotsom uwer overtuiging waarop ik twee kleine aanmerkingen heb. — Gij zegt *vooreerst* dat er *geene blij-*
ven-

vende verandering in het lichaam uwer kinderen door de Vaccine is te weeg gebracht (&c.) ik wensch 't met u uit den grond van mijn hart: maar vraag tevens welken waarborg gij dan hebt, dat zij *nu* voor de kinderziekte bevrijd zijn, en hen de vatbaarheid voor dezelfde door de Vaccine is ontnomen? *Ten tweede* zegt gij de toekomst wat hunne *verdere lichaams- en ziels-gesteldheid betreft, aan Gods voorzienigheid gerustelijk over te laten.* Voortreffelijk inderdaad! jammer maar, dat gij hiermede niet begonnen zijt en hen aldus op dat vertrouwen af, van de Vaccine geweerd hebt.

Ziedaar, Profesfor, het antwoord op uw voorloopigen brief: mocht gij thands met meer onpartijdigheid, een bedaard en rijp overleg, en vooral met grondige tegenwerkingen, en zoo als de schrijver aanmerkt (*die geheel in uwen geest geschreven heeft*) *regelmatig tegen mij (of liever tegen mijne bestrijding) ten velden trekken,* ziedaar mijn wensch en om u daar toe uittenoodigen en aantemoedigen, dient dit antwoord, dat u met de betuiging mijner achting toegezonden wordt, zullende anders in uw stilzwijgen een bewijs zien, *of* dat gij het geschilpunt voorgenomen hebt, niet

te onderzoeken, maar uwe stelling blinde-
lings vast te houden, of hetgeen mij nog
oneindig meer genoeg zou doen, na een rijp
onderzoek van *het ongeoorloofde en verderf-
lijke* der Vaccine ten volle overtuigd zijn ge-
worden.

Uw antwoord op uw
vooroepingen, dat u thans niet meer
opzettigheid, en belang en tijd overig,
en vooral niet grondige overwegingen, en zoo
al de teinver zinnige (als geheel in wan-
gane gescheven) (veelmatig tegen mij
(of liever tegen mijn (bijz.) ten ver-
vallen, zie dat mijn wett. en om u dat
toe uitenoodigen en zinnigheden, om
de antwoord, dat u met de berijping mijner
ed. roegonden wordt, zulke anders
niet, nu (ilzwijgen om bewijs zien, of dat
gij het gelukkig voorgenomen hebt, niet

geword hebt.
Ziedat, Prof. Dr. antwoord op uw
vooroepingen, dat u thans niet meer
opzettigheid, en belang en tijd overig,
en vooral niet grondige overwegingen, en zoo
al de teinver zinnige (als geheel in wan-
gane gescheven) (veelmatig tegen mij
(of liever tegen mijn (bijz.) ten ver-
vallen, zie dat mijn wett. en om u dat
toe uitenoodigen en zinnigheden, om
de antwoord, dat u met de berijping mijner
ed. roegonden wordt, zulke anders
niet, nu (ilzwijgen om bewijs zien, of dat
gij het gelukkig voorgenomen hebt, niet

NIEUWE BIJDRAGE

TOT DE

BESTRIJDING DER VACCINE

BEHELZENDE

DE ONTWIKKELING VAN SOMMIGE VOOR-
NAME PUNTEN

EN DERZELVER BEVESTIGING DOOR FEITEN,

VERVAT

IN DE

WEDERLEGGING VAN ONDERSCHEIDE
RECENSIEËN EN TEGENSCHRIFTEN.

DOOR

ABRAHAM CAPADOSE,

MED. DOCT.

Te AMSTERDAM, bij
C. G. S U L P K E.

1824.

NIEUWE BIJDRAGE

BESTANDTHEELT DER VACCINEN

DE ONTWIKKELING VAN SOMMIGE VOOR-

WAARDE PUNTEN

EN DERZELVER BEVESTIGING DOOR FEITEN

LAAT DE REDENEN MYNS MONTS ENDE DE OVERDENKINGEN
MYNS HERTEN WELBEHAEGLIK ZYN VOOR UW AANGE-
ZICHTE; O HEERE, MYN ROTSTEEN ENDE MYN VER-
LOSSER.

Ps. XIX: 15.

ABRAHAM CARDOSE

MED. DR.

C. G. S. U. P. K. E.

1824

V O O R R E D E.

Toen ik mij tot de wederlegging van de recensien, welke in de eerste maand dezes jaars tegen mijne Bestrijding der Vaccine het licht zagen, nederzette, hadt ik niet gedacht, mij in de noodzaaklijkheid gebracht te zien, eene voorafpraak te schrijven, die den lezer te kennen gawe, in welken zin ik reeds daadlijk de eerste woorden van deze Nieuwe Bijdrage wil verstaan hebben. Immers, men zou al licht uit die plaats veronderstellen, dat ik mij verbond, alle de tegen mij uitkomende geschriften opzettelijk en in het bijzonder te zullen wederleggen, en, hoe gegrond ook deze opvatting moge geweest zijn, toen ik met de eerste wederlegging een aanvang maakte en zich niet dan enkele, althands in het Publiek, tegen mijne bestrijding hadden verklaard, zoo durve ik echter hopen, dat de verstandige en onpartijdige lezer nimmer, met eenig recht, zoodanig iets ook nu nog van mij zal kunnen vorderen, daar zich thands van alle kanten, en in

allerlei vormen zoogenaamde tegenschriften, aanmerkingen en brieven opdoen, die men nauwlijks den tijd heeft allen te lezen, veel min afzonderlijk te behandelen.

Het is deze bedenking, die mij, nu ik reeds verre gevorderd was, met het wederleggen der twee eerste recensien, aanspoorde, veeleer eenige voorname punten van mijne Bestrijding, die door alle de tegenschrijvers met nadruk worden aangehaald, eenigzins breedvoerig uit een te zetten, aan de van alle tijden erkende gronden eener gelouterde en van alle kwakzalverij gezuiverde, maar vooral op den Godsdienst steunende Geneeskunde, te toetsen, en de waarheid onzer stelling niet alleen op die gronden te doen rusten, maar zelfs te bewijzen en te betoogen, door feiten, door onomstotelijke feiten, die juist in onze dagen uit verscheide landen, (dank zij den Hemel!) ter onzer kennisse komen; en wel uit de pen van dezulken, die zich werkelijk voorstanders der Vaccine noemen, en waaryan er sommigen, volgens hunne eigene getuigenis, genoodzaakt zijn te bekennen, dat men met opzet de waarheid somtijds heeft moeten verzwijgen, opdat het vooroordeel (zoo het heten moet) van het publiek tegen de Vaccine, geen voedsel zou worden gegeven.

Zij dan, die tegen mijne Bestrijding zijn opgetreden en hunne bedenkingen door den drukpers (niet in bijzondere gezelschappen, bij het vervullen van eene of andere spreekbeurt, waaryan ik
geen

geen kennis draag) maar voor het oog der wereld hebben bekend gemaakt, deze zullen voorwaar in dit deeltje de wederlegging van hun gevoelen vinden. Ik spreek hier niet van de pamphlet-schrijvers, in het zoogenaamd Gezondheids-blad, die een taal voeren, waarop geen fatsoenlijk man, zonder zich te vernederen, kan andwoorden: maar ik spreek van die kunstgenoten, die, gelijk het betaamt, opentlijk, en veelal zonder bitterheid, zich tegen mijn gevoelen hebben verklaard, het hunne daar tegen over gesteldt en met welke ik mij voorze-ker bij insluiting hadt willen bezig houden, ware het niet dat ik met dit deeltje reeds te verre gevorderd was.

Onder dezen nu behooren de zeer geleerde Heer VAN HEUSDEN en de kundige, de achting zij-ner langnoten overwaardige Hoogleeraar FREME-
RY, een man, die en door zijne jaren en door zijne talenten eerbied inboezemt. Wij willen, zoo-
veel het bestek eener Voorrede zulks gedooft, over beide tegenschriften eenige weinige aanmerkingen maken: ik zeg, weinige, daar de eigenlijk gezeg-
de wederlegging van het hoofdzaaklijke, zoowel in mijne Bestrijding reeds opgesloten ligt, als ook, en wel voornaamlijk in dit deeltje, meer breed-
voerig wordt behandeld, en daarenboven een woor-
delijk en de schrijvers, zoo men zegt, op den voet volgende tegenschrift, een aantal verveelende en vooral nuttelooze herhalingen noodzaaklijk zou moeten opleveren. De Hoogleeraar FREMERY dan

kan niet zoozeer gezegd worden, daadlijk en opzettelijk tegen mij te hebben geschreven; het blijkt echter, dat mijn werkje, zoowel als de (hetzij dan te recht of te onrechte) genoemde voorbeelden van gevaccineerde personen, die naderhand door de kinderziekte zouden zijn aangestast, als de motiven moeten beschouwd worden, waarom zijn H. G. het een en ander over de Vaccine (*) heeft gemeend te moeten uiteenzetten. — Niet zonder verwondering heb ik daaruit vernomen, dat de Hoogleeraar reeds 21 jaren heeft gevaccineerd; en ik ben het met zijn H. G. niet eens, dat dit (hetzij met alle eerbied gezegd) met de voorzichtigheid den Geneesheer betamende, en den Hoogleeraar zelyven anderzins zoo geheel eigen, is overeen te brengen, daar men in de eerste vier jaren na het uitvinden en bekenmaken van een voorbehoedmiddel, dat (hoe men 't zelve ook beschouwe) in alle opzichten eenig in zijn soort is, en waarvan onder anderen de Hoogleeraar VAN DER BREGGEN zelve getuigt, „ dat „ zich nimmer eene ontdekking zoo spoedig, niet „ alleen over het beschaafd Europa, maar ook „ over den gantschen aardbodem heeft verspreidt, „ daar men, zeg ik, in de eerste vier jaren niet in staat was uit de menigvuldige, van alle kanten als toestroomende waarnemingen, de zuivere, de ware, de echte van de vervalschte of geheel verdichte

(*) Vaderl. Letteroeff. N°. III, Maart 1824.

dichte behoorlijk te onderscheiden. Intusschen heb ik de verbazende snelheid en de voorbarigheid waarmede de Vaccine algemeen werd aangenomen, nimmer beschouwd (hetgeen men bijkans uit de woorden des Hoogleeraars zou moeten opmaken) als het eigenlijk gezegd onmiddlijk bewijs, dat ze eene gevaarlijke kwaksalverij is: immers hoezeer ook het goede en ware nimmer gretig door de meenigte wordt aangenomen, zou het echter nog hebben kunnen zijn, dat met de Vaccine hieromtrent eene uitzondering had plaats gehad; doch (en hier komt alles op neer) het is juist het vóórstaan van een voorbehoedmiddel, dat niet op de beginselen, op de gronden der zuivere Geneeskunde rust, maar zelfs daartegen strijdt, 't welk ik, in tegenstelling der Empiria rationalis (die althands op vaste gronden steunt) blinde Empiria heb genoemd en nog noem, hetzij men nu hierin met overhaasting, hetzij langzaam te werk gaat: in het eerste geval wordt die blinde, gevaarlijke Empirie tevens voorbarig en roekeloos aangewend; in het tweede met minder voorbarigheid en minder roekeloosheid, maar het wezen blijft hetzelfde. Indien men hierover meer hadt doorgedacht, men hadt voorwaar nimmer een voorbehoedmiddel kunnen aanprijzen, dat lijnrecht tegen erkende en van alle eeuwen bevestigde beginselen der Geneeskunde strijdt, ja wat meer is, dat geene gronden hoegenaamd heeft; — doch genoeg hiervan, en alleen in zooverre een schrijver verplicht is, een

verkeerd begrepen gevoelen nader uiteen te zetten en op te helderen, zonder verdere toepassing.

Onder andere stellingen van den Hoogleeraar F. behoort ook deze, „dat er van de ingeente „koepokstof in het lichaam niets achter blijft, „dat de ontsteking, de lichte koorts, de meerdere „werking der watervaten, als de middelen moeten „beschouwd worden, waardoor de weldadige Natuur „den vreemden prikkel, die in het ligchaam is „gebracht, onschadelijk maakt en uitdrijft, en „dat het dus onmogelijk is de Vaccine als een „in vervolg van tijd de gezondheid ondermijnend „middel te beschouwen.” Wat mij betreft, ik wil niet doordringen wat datgeene zij, dat na de koepokinenting in het lichaam overblijft, maar vraag slechts den hooggeächten schrijver, of er niet bij hen, die door de Vaccine van de kinderziekte bevrijd blijven, noodzaaklijk eene zekere verandering of wijziging in het gestel zal overblijven? Geen Vaccinator zal mij dit kunnen ontkennen: welnu, het zal juist dat IETS zijn (waardoor die verandering of wijziging voortduurt) die x der mathematici, hetzij eene bepaalde smetstof, hetzij eene bijzondere wijziging in het kliergestel, of wat het zij, (waarin ik nu niet dringen wil) het zal, zeg ik, juist dat onbekend IETS zijn, dat noodzaaklijk moet achterblijven, zal men voor de kinderziekte beveiligd zijn, en het is ook juist dat (zoo men wil) onbekend

kend overblijffel, hetwelk, naar mijn gevoelen, de gezondheid ondermijnt en de levensenergie verstoort; — hoe dit ook zij, de Vaccinator die staande houdt, dat er door de Vaccine geene blijvende verandering in het lichaam plaats heeft, werpt zijn eigen gevoelen omver. — Wat nu de Waarnemingen van den Hoogleeraar betreft, waardoor wij zien, dat van de 720, gedurende 21 jaar door Zijn H. G. gevaccineerde kinderen, geen enkel de ware of zoogenaamde gewijzigde pokken gehad heeft, ik moet bekennen, dit niet zonder droefheid te hebben vernomen; en geen wonder! — Immers, naarmate de koepokstof dieper is doorgedrongen, naarmate zij haar behoedend vermogen blijft behouden, zal zij ook in dezelfde mate eene meer voortdurende krachtige werking uitoeffenen, die de ontwikkeling en dus de gezondheid en het leven in dezelfde evenredigheid zal benadeelen; — hoe meer voorbeelden daarentegen van ontstane kinderziekte zich na de Vaccine opdoen, met des te meer recht mag men vaststellen, dat dit moordend middel door de Natuur zelve of liever door de vires medicatrices Naturae in zijne werking is gestoord geworden, en daar dit juist thands in alle landen schijnt het geval te worden (*), zoo beschouw ik dit als een heilzaam

(*) Ook in ons Vaderland hebben zich meermalen de zoogenaamde gewijzigde pokken vertoond en zijn door

zaam en troostend teken, even als ik in eene typheuse ziekte verblijd ben, wanneer zich eene jahevige koorts (en dus in zich zelve een kwaad) opdoet, maar waardoor juist de bedrieglijke zachtaartigheid, de status infidiose mitis, die steeds als de gevaarlijkste beschouwd wordt, ophoudt, en de ziekte, zoo als men zegt, zich naar buiten vertoont.

Mocht nu de Hoogleeraar FREMERY, mocht ieder geneeskundige, die in onze dagen de hernieuwing der koepokinenting bij reeds te voren gevaccineerden aanprijzen, ernstig overdenken welk een schriklijk gevolg dit zal kunnen te weeg brengen: overal zien wij, dat de natuur den vijand (wellicht met de zoogenaamde gewijzigde, of wel met de echte pokken) wil uitdrijven, en zouden wij, Artsen, dienaren der natuur (naturae ministri), deze werking met kracht tegengaan? Wij sluiten, helaas! het schapenhok, terwijl er de wolf wil uitvluchten, en uit vrees, dat hij een enkel schaap wegvoere, laten wij hem een groot gedeelte der kudde doodlijk wonden: wij verwaar-

loo-

kundige mannen beschreven geworden. In het beloop van dit werkje heb ik echter alleen van de geschriften der buitenlanders over dit onderwerp gebruik gemaakt, uit hoofde der overeenkomst van den inhoud, en daar ik bovendien gemeend heb het opzettelijk tegen mijne landgenooten schrijven zooveel mogelijk te moeten vermeiden.

loozen alsdan „ die middelen, van welke (om de eigene woorden van den Hoogl. F. hier toe te passen) „ de weldadige natuur zich bedient, om „ den vreemden prikkel, dien men in het ligchaam „ heeft gebracht, onschadelijk te maken en uit „ te drijven.”

Mocht nu de Hoogleeraar deze mijne, uit zuivere liefde voor de waarheid en met de meeste hoogachting, in 't midden gebrachte aanmerkingen in dien geest ontvangen, welke het den Christen betaamt, en mocht hij bij zich zelyen overwegen, of hij het met de liefde in CHRISTUS, die de eenige Waarheid is, en op welk fundament ieder, die waarheid zoekt, bouwen moet, kan overeenbrengen, dat hij, ZONDER EENIG BEWIJS AAN TE VOEREN, van mij zegt, dat ik „ in mijn „ geschrijf systematieke Godgeleerde ter zake niets „ afdoende en verkeerdelyk aangebrachte begrippen „ LISTIG heb ingemengd,” eene phrase, die, door anderen gebruikt, mij wellicht verontwaardigd hadt, maar uit de pen van eenen grijzen FREMERY, veeleer bedroevende is!

Nu nog eenige aanmerkingen op de Verdediging
der Vaccine van Dr. VAN HEUSDEN. Hoezeer ook
de

de toon, de voordracht van dit Werkje juist die is, welke men, tegen een bijzonder persoon optredende, altijd moest in acht nemen en de kundige Schrijver zich als een rechtschapen man, de achting van ieder waardig, doet kennen, hetgeen ik verheugd ben hier opentlijk te kunnen verklaren, zoo vindt ik mij echter verplicht met dezelfde oprechtheid te bekennen, ook in dit Werkje niet een enkel wezenlijk argument tegen mijne Bestrijding te hebben gevonden, maar alleen het een en ander schijnargument, meestal ontstaan, doordien de Schrijver de loop mijner argumenten geheel heeft verlaten (*), en aldus stellingen, die alleen in het natuurlijk verband genomen, kunnen begrepen worden en ook haare volle kracht behouden, heeft getracht te wederleggen, zonder dat hierdoor echter iets tegen mij bewezen wordt. — Wij willen dit met een en ander voorbeeld nader ontwikkelen.

1°. Op pag. II vinden wij eene vergelijking tusschen den loop der goedaartige kinderziekte en
der

(*) De plaatsen, die de Heer v. H. tracht te wederleggen, zijn in deze volgorde geplaatst: Zijn Ed. begint met pag. 103 van mijn Werkje, en gaat aldus voort, 106, 104, 92, 145, 146, 67, 72, 75, 49, 65, 37, 50, &c. &c. Dit heeft noodzakelijk ook buiten des Schrijvers intentie, valsche voorstellingen en verwarringen moeten veroorzaken.

der koepokken; deze vergelijking, hoewel niet in alle deelen juist, wil ik echter gaarne als zoodanig aannemen, ja zelfs voor een oogenblik veronderstellen, dat zich hier volkomen gelijke (identische) verschijnselen opdoen, maar wat zal dit dan nog bewijzen? Zeer veel voorwaar tegen een voorstander der Inoculatie, de Vaccine bestrijdende: maar tegen mij, die beide inentingswijzen afkeur, volstrekt niets.

2°. Op pag. 14 en andere plaatsen zegt de Schrijver, dat ik de kinderpokken in een zeer gunstig, ja behaaglijk daglicht heb voorgesteld: doch ook dit is niet juist, vermits ik alleenlijk de ziekte op zich zelve als minder gevaarlijk en doodlijk beschouwd heb, dan vooral de Inoculatores en Vaccinatores gewoon waren haar te beschrijven, en wanneer ik beweere, dat even als zooveele ontwikkelings-ziekten, die zich ook juist in de eerste leeftijd vertonen, een weldadige strijd, als een bewijs van een hooger gestemd leven, ook hier ten gronde ligt, dan meen ik niets gezegd te hebben, dat met de zuivere ziektekunde strijdt, of dat niet met hetzelfde recht van de pokken als van de meeste Exanthemata febrilia, vooral bij kinderen, kan gezegd worden. HOFFMANN, VAN SWIETEN, en zoo veele oude geneeskundigen, hebben steeds de zich vertoonende uitslag bij pokken, mazelen, &c. beschouwd als eene zich op de huid neerzettende critische stoffe (materia critica) en de oorzaak der meeste Exanthemata

febrilia bij kinderen wordt heden bij de voornaamste schrijvers aan de natuurlijke ontwikkeling toegeschreven: men denke slechts aan de voortreffelijke bijdragen tot dit onderwerp door FORMEY, KIESER, HUFELAND, en vooral door HENKE, in het licht gegeven.

3°. De schrijver tracht verder het gevoelen, dat de kinderpokken onder de ontwikkelings-ziekten behoren, te wederleggen door twee argumenten, vooreerst, daar deze ziekte door besmetting ontstaat, en, ten tweede, daar ze slechts van tijd tot tijd heerscht. Wat het eerste betreft, ik herhaal de woorden van VAN SWIETEN en anderen, en vraag, vanwaar dan de eerstemaal de kinderziekte ontstaan is? Zoo lang mij deze vraag niet is opgelost, blijf ik het Contagium variolosum alleenlijk als eene gelegenheidsoorzaak beschouwen, daar ze niet bij alle personen de kinderziekte verwekt en de ziekte ook niet bij allen uit een Contagium ontstaat. — „Maar,” zegt de schrijver in de tweede plaats, „indien de kinderziekte eene ontwikkelingsziekte is, hoe ontwikkelt zich het gestel der menschen in die landen, daar deze ziekte nog niet is uitgebroken? Hoe ging het in dit opzicht met onze voorvaderen, die de kinderziekte niet kenden?” &c. Het antwoordt is licht, namelijk, de ontwikkeling geschiede zonder dien strijd te verwekken: immers, men zou met hetzelfde recht kunnen vragen: hoe ontwikkelt zich het gestel bij kinderen, die geene ziekteverschijn-

schijnselen hebben bij het tandenkrijgen? Hoe geschiedt de ontwikkeling bij die maagden, bij welke geene ongesteldheid het ontstaan der menstrua voorafgaat? Wij antwoorden alweder; zonder dien strijd: en echter blijven wij de ziekteverschijnselen, indien ze zich vertonen, als signa critica en als eene weldadige strijd beschouwen. Gelijk nu de ontwikkeling bij sterkere gestellen (zoo als dit over 't algemeen bij onze voorvaderen plaats hadt en ook nu nog bij eenige individus) zonder veel moeite placht te geschieden, zoo geschiedt ze thands, over het algemeen, met meer worsteling; de meerdere energie des levens deelde een meer weerstandbiedend character aan het lichaam mede, terwijl bij het verminderen dier krachtige weerstand (vis resistens) de natuur ook noodzaaklijk meer inspanning (vis opponens) behoeft, om de ziekteprikkels te bestrijden: — in één woord, eertijds voerde de natuur veeleer een defensiva oorlog; maar, nu de vijandlijke prikkels in de zwakkere gestellen dieper en dieper dringen, is zij genoodzaakt meer offensive te handelen, en van daar de meerdere strijd, de meenigvuldige ziekten, die vooral in de ontwikkelingsperioden plaats grijpen. Wanneer wij nu door een of ander middel de natuur hierin, in die worsteling, tegenwerken, in plaats van haar te ondersteunen, dan verminderen wij haare krachten en stooren haar werk, de ontwikkeling namelijk.

4°. De schrijver zegt op pag. 29 van het be-

vei-

veiligend vermogen der Vaccine tegen de kinderziekte, dat „zulks bevestigd werd door de zorgvuldigste waarnemingen en geslaafd door de sterkste proeven, welke men, met den bestrijder, groffte Empirie zoude kunnen noemen, INDIEN ZIJ NIET gedaan waren, toen in den beginne vielen eenen verharderen tegenstand tegen dit middel „betoonden.” De al of niet juistheid en legitimiteit van dit besluit laat ik gaarne aan het oordeel des schrijvers zelve over, en vraag hem of ooit 't geen eene grove Empirie in zich zelve is, door omstandigheden iets anders kan worden?

5°. *Oppag. 31* spreekende over de middelen, waardoor de Overheden de Vaccine algemeen invoeren, die ik geweldenarij genoemd heb en nog noem, zegt de schrijver: „Mij dunkt daar is toch lichtelijk „groot onderscheid te zien, in een despotiek geweld van iets, of zich voor iets genegen te be- „toonen: het laatste is zeer wenschlijk, maar „het eerste verfoeilijk: en wij hebben daarom ook „geene vrees, dat dit het geval ten minsten bij ons „zal zijn.” Zal het genegen zijn der Vorsten en Overheden, ten opzichte der Vaccine, niet een ijdel woord zijn, dan moet dit gepaard gaan met de eene of andere positive daad; deze nu kan drieledig zijn.

1°. Of men stelt een' premie voor dengeenen, die zijne kinderen laat vaccineeren: deze uitlokking is het eerste middel geweest.

2°. Of men onthoudt het onderwijs dier kinderen

en

en andere voorrechten aan behoefstige ouders, die weigerachtig blijven hun' kroost te laten vaccineeren: dit heb ik eene geweldenaarig' genoemd, als zijnde eene zijdelingsche gewetensdwang.

3°. Of eindelijk, men maakt eene bepaalde wet, waaraan alle ouders en voogden gedwongen worden te gehoorzamen: dit is de rechtstreeksche, de openbare gewetensdwang.

Nu vragen wij den Schrijver, of ook niet bij ons reeds de zijdelingsche gewetensdwang, helaas! met menigen traan der behoefstigen moet in het werk gesteld worden? Wij vragen hem, of hetgeen hij met recht verfoeilijk noemt, niet reeds werkelijk plaats heeft, en of wij niet (ten zij God het behoede!) nog wat erger zullen gewaar worden?

6°. De voorbeelden, die de Schrijver (op pag. 41) aanhaalt van sommige Epidemiën van roodvonk, die vóór de uitvinding der Vaccine reeds gewoed hebben, wil ik volstrekt niet tegenspreken; maar hieruit te oordeelen, dat deze ziekte thands niet meer algemeen verspreid en niet gevaarlijker is, dan voorheen, is, zoo ik mij niet bedrieg, eene valsche gevolgtrekking: immers, dat mijne stelling waar is, getuigen zelfs de Vaccinatores RICHTER, HUFELAND en zooveele anderen, hetgeen wij in dit deeltje nader zullen bewijzen.

7°. Aangaande het Vaccineeren zelve, dat, volgens de voorstanders dier inentingswijze, op alle individus, zonder onderscheid, kan worden in

het werk gesteld, merkt de Heer v. H. aan, dat dit met eene zekere bepaling moet verstaan worden, en vraagt, „hoe ik een oogenblik van zulke groote mannen in de kunst kan denken, dat zij geene physiologische, pathologische en therapeutische kunde hebben, en, indien zij dezelve hebben, roekeloos genoeg zijn, om dezelve te veronachtzamen?” Wat het eerste betreft, het zou waarlijk belachelijk zijn, indien ik alle die groote mannen van de vereischte kunde zou ontbloot denken; maar of zij die kunde niet veronachtzamen bij het Vaccineeren zelve, dit laat ik aan het oordeel van alle die personen over, die in de gelegenheid geweest zijn, vooral de Stads-Vaccinatie, in verscheide groote steden van nabij te zien, en vraag op mijne beurt, of hier physiologische en pathologische kunde in toepassing wordt gebracht, en of men wel eenig wetenschappelijk onderzoek hierbij in acht neemt? Wanneer ik mij dit droevig schouwspel voor den geest breng, dien toeloop van moeders, waarvan een aantal de afkeer voor de Vaccine, het moederlijk hart als ingeschapen, met huivering trachten te verbannen; die menigte schreiende kinderen, waarvan het een vóór, het ander na, in groot getal en in een zeer kort tijdsbestek als redellooze dieren getekend of gestempeld worden, hoe walchlijk en onteerende komt mij dan zulk eene geneeskunde voor, die ja! van de ware nog iets overig heeft, gelijk een dood lichaam het verband der deelen

voor eenen tijd behoudt, maar de ziel, het leven is verloren! de adem Gods, die het dorre gebeente weder bezielen kan, is alleen in staat, de levenlooze geneeskunde het leven terug te geeven!

8°. Ook heeft de Heer v. H. zeer veel tegen de benaming van koepokgift: Z. Ed. schijnt het woord koepoksmet te verkiezen, daar hij uitdrukkelijk zegt, spreekende aangaande de smetstoffen: „Hiertoe behooren de venusmet, DE SMET DER KINDER- EN KOEPOKKEN. de mazelen enz.” Wij vragen den Heer v. H., of niet de vergiften in den uitgestrekten zin van het woord, van de oudste tijden af, verdeeld werden in dezulke, die uit het minerale, het planten-, en het dierenrijk herkomstig zijn, en of niet, welke verdeeling men ook moge verkiezen, de smetstoffen steeds onder de laatste klasse gerangschikt zijn? Bovendien, willen wij gaarne het woord koepokgift veranderen; doch, met verandering van dit woord, herhalen wij, 'tgeen in onze bestrijding gevonden wordt, „dat ze, als smetstof, deelt in die eigenschap, welke tot het wezen van iedere smetstof behoort, namelijk, van gevaarlijk te zijn.”

9°. De Schrijver geeft ook cenige verschijnselen op van de kwaadaartige puist, en de zwarte pok, die wij in een zeker verband hebben beschouwd met de Vaccine: Hetgeen de Heer v. H. hierover zegt, bewijst, eigenlijk gezegd, niets meer, dan dat sommige verschijnselen van deze drie ziekten

verschillen : wij hebben, voorwaar, nimmer hier eene identiteit, maar alleen eene groote verwantschap gezocht; zijnde allen ontstaan uit een gelijksoortig miasma der grazende dieren, en zoodanig eene overeenkomst onderling hebbende, dat de Heer HERBST, die de zwarte pok veelmalen gezien heeft, en daarenboven een voorstander der Vaccine is, bekennen moet, „ dat de loop der Koepok met die „ der zwarte pok zeer veel overeenkomt, en het onderscheid alleen in de meerdere of mindere hevigheid der verschijnselen moet gezocht worden.”

10°. Aangaande het verval des gestels van het tegenwoordig geslacht, in vergelijking met dat van het voorgaande, nog blijkbaar in de tegenwoordige oude lieden, zegt de Heer v. H., en met hem zooveele tegenschrijvers, „ dat juist die „ oude lieden het zoo ver brachten door hun sterk „ gestel, en dat zij de zwakken reeds lang achter „ zich lieten.” Dit argument, hoewel geen kracht hoegenaamd bezittende, heeft echter alles, om door den schijn te bedriegen: intuschen is de wederlegging eenvoudig deze; dat ik de lichamelijke kracht en stevigheid van hen, die tegenwoordig onder de sterkste behoren, wil vergeleken hebben met de gestellen van de overgeblevene oude lieden, die onder de sterkste van het vorig geslacht behoort hebben: ik vraag nu ieder onbevooroordeelde, of des Schrijvers tegenwerping hierdoor niet van alle kracht beroofd wordt? Of is het geen bewijs van verval, zoo zelfs de sterkste mannen,
die

die thands in den bloei hunner jaren zijn, geen beengestel meer opleveren, hetwelk over het algemeen met dat van de overgeblevene uit een vroeger geslacht kan vergeleken worden? Hadden de Heer v. H. en zoovele anderen met meer aandacht mijne stelling onderzocht, zij zouden nimmer, althands zoodanig eene tegenwerping gemaakt hebben.

II°. In het derde Hoofdstuk mijner bestrijding had ik, onder anderen, van de meenigvuldige Maatschappijen en Instituten ter bevordering der Vaccine gesproken, en in zoodanig eene vereeniging van menschen, om een groot en uitgestrekt plan te doen gelukken, heb ik onvertrouwen op God en trotschheid op vereenigde menschenkracht meenen te zien. Wonderbaarlijk is het sophisme, hetwelk de Heer v. H. gebruikt, om dit gevoelen te wederleggen: hij zegt namelijk: „ Juist het te-
 „ gendeel (van onvertrouwen op God en trotsch-
 „ heid op vereenigde menschenkracht) duidt de
 „ vereenigde poging aan: achtte men toch zich
 „ alleen of met weinig in staat, om het gewenschte
 „ doel te bereiken, dan was er geene vereeniging
 „ van velen noodig; juist deze vereeniging ont-
 „ staat uit het gevoel van zwakheid, en tevens van
 „ plicht, om het goede, dat men leerde kennen, als
 „ eene weldaad, met vereenigde poging, ook aan
 „ anderen mede te deelen.” Welk eeneverblindheid!
 Het is dan, volgens deze redenering, het ver-
 trouwen op eigen kracht, de trotschheid geweest,
 die ELIZA met moed bezielde tegen over een gantsch

heir van vijanden, of die eenen LUTHER tegen de machtige Roomsche Kerk alleen deed opstaan! Wij zouden alsdan moeten bekennen, dat de Hemelsche Vader in dien hoogmoed en dat zelfsvertrouwen zijn welbehagen gesteld en dezelve met overvloedige zegeningen bekroond heeft! Mocht de Heer v. H. eenmaal in de gelegenheid zijn de oprechte waarheid tegen eene meenigte te moeten verdedigen, hij zal bij ondervinding weten, of het vertrouwen op eigen kracht, dat is de hoogmoed, hem doet spreken, dan wel het vertrouwen op de zuiverheid der door hem verdedigde zaak, bij het gevoel van eigene zwakheid en nietigheid!

Wij eindigen deze aanmerkingen met de woorden van een beroemd Fransch Schrijver en Geneeskundigen: „ Sous certains rapports la profession de Medecin est une espèce de sacerdoce; sous d'autres, c'est une véritable magistrature. Comme dans les objets de ses travaux il ne s'agit de rien moins que de la vie des hommes, son devoir de dire toutes les vérités utiles, de n'en altérer aucune, de donner à son esprit toute la perfection, dont il est susceptible, devient si sacré, que la plus légère violation, le plus léger oubli, la moindre négligence sur chacun de ces points, a toujours quelque chose de véritablement criminel.”

De reeds in December Emphaticè aangekondigde critische aanmerkingen van eenen zekeren Heer N. EZ. VAN LIER, die ja Med. Doct. is, maar wien

ik

ik mij schamen zou, den naam van ambtgenoot te geven, zijn eindelijk van de pers gekomen. Noch de verregaande onkunde en kwakzalverij(*) die

(*) Het is ons plan niet, en het bestek laat dit ook niet toe, de menigvuldige bewijzen hiervan aan te geven: onder een aantal, heb ik slechts de volgende ten voorbeelde willen bijbrengen. „Men zal,” zegt de Schrijver, „met den Hoogleeraar VAN DER BREGGEN moeten instemmen, dat de ondervinding van Dr. C. zich tot zijne studeerkamer bepaalt, VOORAL WANNEER HIJ HET EMPYRISMUS UIT DE GENEESKUNDE WIL VERBANNEN” (pag. 57). Op eene andere plaats (pag. 58) erkent de Schrijver, „dat DE KOEPOKINENTING OP EMPIRIE GEVESTIGD IS” en herhaalt, „dat ze zonder eenige voorbereiding en in alle voorwerpen, in alle jaargetijden, en in alle omstandigheden, zonder eenigen hinder, kan ondernomen worden.” Doch, genoeg over deze onbeschaamde kwakzalverij: Wat nu de onkunde des Schrijvers betreft, wij willen alleen aanmerken, dat hij, onder anderen, van LINNAEUS, CAMPER, HERDER en G. BAKKER zegt (pag. 120) „dat deze beroemde mannen den MENSCH VAN EEN' AAP WILDEN DOEN AFSTAMMEN;” terwijl juist deze geleerden aangetoond hebben de absurditeit van dit denkbeeld, niettegenstaande zij in de organisatie van den mensch en den aap zeer veel overeenkomst hebben waargenomen. Maar, als of de domheid van den Schrijver hier niet al genoeg bleek, laat hij er onmiddellijk op volgen, „deze zelfde Hypothese is wederlegd geworden door, der Wijsbegeerte van KANT toegedane, mannen, zoo als SCHELLER en DOORNIK,” terwijl deze twee Schrijvers juist dit gevoelen hebben verdedigd; hetgeen ieder, die hunne geschriften kent, genoegzaam bekend is. Indien nu

die deze Schrijver schier op iedere pagina aan den dag legt, noch de onbehoorlijke toon, waarin hij zich uitdrukt, hebben mij in het minste bevreemd; maar dat een in het Neologisme geheel verzonken en tot het verderfelijksste Deïsme vervallen Schrijver opentlijk verklaart, „dat (het zijn zijne eigene woorden) de aanwending van God-
 „ geleerde leerstellingen op wetenschappelijke on-
 „ derwerpen derzelyver voortgang belemmert . . . .
 „ en dat het meer dan ongerijmd is, een weten-
 „ schappelijk onderwerp met Theologische argumen-
 „ ten te willen staven,” en door deze stelling (waaryan ook ieder Godvrezende Jood zou gruwen) het H. Woord van God, die gezegd heeft, dat Hij den mensch wetenschappen leert, (Ps. 94), en dat de vreeze des Heeren het beginfel der wetenschap is (Prov. I.), gruwzaam verloochent, dat, zeg ik, zulk een vrijdenker zich vermeet, over den Godsdienst eens Christen te oordeelen, dat is eene stoutmoedigheid, die mijne verwachting verre te boven gaat, en mij nader bewijst, wat de Geneeskunde der 19de eeuw is, waarin zulke wezens de pen voeren. — De echte Geneeskundigen, die Waarheid en Licht van boven verwachten,

de Heer VAN LIER de menigvuldige door hem aangehaalde werken met dezelfde aandacht gelezen heeft, als die van LINNAEUS, CAMPER, HERDER, BAKKER, SCHELVER en DOORNIK, dan loopt hij gevaar, het *non defensoribus istis* van de Vaccinatores zelve te moeten aanhoren!

ten, zien uit de hoogte neder op dat soort van Schrijvers, die den invloed des Allerhoogsten voor de vorderingen der wetenschappen schadelijk durven noemen, en, des menschen bestemming vergegende, als kruipende wormen aan het stof der aarde blijven kleven!

Wat nu de lasteringen en menigvuldige personaliteiten betreft, welke in deze zoogenaamde critische aanmerkingen tegen mij gevonden worden, deze laat ik onaangeroerd; ja, zelfs vind ik mij verplicht, dit product aan iedereen, die de waarheid onpartijdig wil onderzoeken, ter lezing aan te bevelen; de gronden en de beginselen, die men ter aanprijzing der Vaccine ook hier (en wel onbewimpeld) heeft gebezigd, te vergelijken met die, waarop ik gemeend heb haar te moeten bestrijden. Het geweten van ieder rechtschapen man kan reeds door deze vergelijking alleen wakker worden.

Doch genoeg hiervan; wij schudden het stof van onze voeten.

Zij nu, die op de meer dan gewoone uitgebreidheid dezer Voorrede het een of ander hebben aan te merken, deze kunnen bij de beroemde Vaderlandsche Geleerden, de Heeren A. VAN STIPRIAAN LUISCIUS, C. G. ONTIJD EN M. J. MACQUELIN, sprekende over den beruchten kwakzalyer, Dr. INNOCENZA DELLALENA, mijn antwoordt vinden: „ DAAR „ DE MENSCHEN ('t zijn hunne eigene woorden) „ OVER HET GEHEEL NOG ZOO ZOT ZIJN, DAT ZIJ „ ZICH

„ ZICH GESTADIG DOOR ALLERLEI SOORT VAN KWAK-
 „ SALVERIJEN EN WONDEREN LATEN WEGSLEPEN,
 „ KAN MEN NIET TE VEEL MOEITE DOEN, OM DIT
 „ KWAAD UIT TE ROEJEN; DAAR EENE ZORGELOOZE
 „ TOEGEVENDHEID IN DIT STUK NOG MEER AF-
 „ DWALINGEN ZOUDE VEROORZAKEN.” *Geneeskun-
 dig Magazijn, 4de Deel, 3de Stuk.*)

WEDERLEGGING DER RECENSIE,

GEPLAATST IN DE

VADERLANDSCHE LETTEROEFENINGEN

VOOR

Januarij 1824.

WEDERLEGGING DER HEENSIE

HAEC CUM SACRA SINT, SACRIS HOMINIBUS DEMONSTRANTUR,
PROPHANIS VERO NEFAS PRIUSQUAM SCIENTIAE SACRIS INITIA-
TI SINT.

HIPPOCRATES.

LE DOUBLE ET INVARIABLE CARACTÈRE DU PHILOSOPHISME MO-
DERNE (EST) L'IGNORANCE ET L'EFFRONTERIE.

C. DE MAISTRE.

Januarij 1824

De eerste plaats die hier ik mij wenscht, is
mijne beantwoording op den voorloopigen brief
van den Hoog-Geleerden Heer van der Meer
over een tegenstand te zullen vinden, dat

Het is inderdaad eene onaangename en lastige
taak, die ik op mij genomen heb, om de ge-
schriften, tegen mijne bestrijding der Vaccine
uitkomende, ook dan te wederleggen, wan-
neer ze eene verregaande onkunde verraaden en
blijkbaar aan de verfoeilijkste beginselen en
roersels van het menschelijk hart hun oorsprong
verschuldigd zijn. De belangrijkheid echter en
teerheid van het onderwerp, de levendige, en
door die tegenschriften steeds vermeerderde
overtuiging van de hoogstverderflijke strekking
der Vaccine, het bezef, dat ik aan het Publiek
eenigermate verschuldigd ben rekenfchap van
mijn gedrag hieromtrent te geeven, en vooral
de noodzaaklijkheid, om de onbevooroordeelde
lezers en de ouders, wien het welzijn van hun
dierbaar kroost aan 't hart ligt, te toonen
met welke drogredenen men de Vaccine wil
verdedigen, ziedaar de *motiven*, die mij al
het onaangename van *anticritieken* te schrijven

doen over het hoofd zien en mij ook nu dwingen de pen op te nemen tegen de recensie, te vinden in de Letteroeffeningen.

In de eerste plaats dan hadt ik mij geveleid, na mijne beandwoording op den voorloopigen brief van den Hoog-Geleerden Heer VAN DER BREGGEN, geen tegenstand te zullen vinden, dan van rechtschape, hoe ook andersdenkende, mannen, wien 't eeniglijk om de waarheid te doen was en die in gemoede overtuigd zijnde van het verkeerde van mijn denkwijze, zich plichtshalve gedwongen gevoelden tegen mij, ja met kracht, met ernst maar niet met laagheid, met valsheid, haat en nijd zich te verzetten. Ik herhaal 't, eene edelmoedige strijd had ik verwacht, en ik durf er bijvoegen, het recht van te eischen.

Dan deze hoop en billijke verwachting zag ik weldra verijdeld, toen ik het eerste nummer der Vaderl. Letteroeffeningen van dit jaar in handen kreeg. Immers daar de Recensent zich niet schaamt de honendste en afschuwlijkste uitdrukkingen tegen mij te bezigen en zijn naam blohartig verzwijgt, zoo kon ik niets goeds verwachten van iemand, die zich door deze in het oog lopende lafheid bij ieder rechtschape man, hij moge over de zaak in kwestie denken zoo hij wil, van eene zoo verachtelijke wijze doet kennen.

De

De bloodaart moge nu dit masker, of liever dit voorbehoedmiddel, gebezigd hebben om, bijaldien zijne verregaande onkunde, kwade trouw en bespottelijke verwaandheid door mij in de wederlegging ontmaskerd werden, van eene openbaare schande bevrijd te blijven, in zijne eenzaamheid en voor zijn geweten zal ik hem desniettemin doen bloozen.

Overigens misgunnen wij de nacht haare uilen en vleermuizen niet, maar jagen hen weg, zoodra dit lastig gevogelte zich in 't gebied des lichtheraats vertoont!

Wij zullen echter in de wederlegging dezer recensie (die volkomen als een aanhangsel mag beschouwd worden, van het tweede hoofdstuk mijner bestrijding, waarin ik de onwettige middelen heb vermeld, waardoor men de Vaccine zocht door te drijven) wij zullen, zeg ik, in deze wederlegging ons door dezelfde beginselen laten besturen, waarop wij onze eerste bijdrage hebben gegrond: en geen wonder: de waarheid is één, haare wapenen zijn steeds dezelfde: en gelijk die der logen gluipachtige lafhartigheid, valschheid en kwade trouw zijn, zoo moeten zij, die in 't licht en voor de waarheid strijden, vrijmoedigheid, oprechtheid, hooge ernst en ijver voor haare

zaak, met 't oog op God, van wien alleen de kracht komt, als hun beukelaar, als hun schild en zwaard beschouwen, waardoor zij ieder aanval van den logen blijmoedig, gerust en als uit de hoogte kunnen afweren.

Het oogpunt, waaruit wij deze Recensie te beschouwen hebben, is geheel verschillend van dat, waaruit ik mijne bestrijding gemeend heb te moeten bewerken. De Recensent schrijft, zoo als hij zelve getuigt, *veeleer voor den zwakken, die gaarne eenige hulp en teregtwijzing ontvangt, dan voor den zelfdenker, enz.*; wij, daarentegen, verklaren juist voor den zelfdenker te schrijven, dat is voor den zoodanigen, die zijn oordeel gebruiken wil en zich niet door het gezag, van wie 't ook zij, laat wegslepen, en terwijl de R. zich wendt *tot elk die hooren wil en kan.* zoo wendt ik mij tot elk, die onderzoeken wil en kan, gelijk ik zulks op verscheide plaatsen van mijn werkje heb aangemerkt en hier herhaal.

In de eerste plaats begint de R. met het beoordeelen, niet van het werk, maar van de bedoeling, en dus van het hart des Schrijvers: stilzwijgende ga ik de lasteringen, hier door den R. gebeezigd, voorbij, en zou de wartaal even zoo onaangeroerd laten, ware het niet dat

zij-

zijne kwade trouw hier reeds zichtbaar wordt. Immers, terwijl hij het daarvoor wil laten doorgaan, alsof ik de Geneeskundige argumenten tegen de Vaccine bij mij zelve als de minst gewichtige beschouwd hadt, zoo vergeet hij hierbij aan te merken, dat ik 128 pagina's *alleen* aan het Geneeskundig gedeelte en de 92 overige aan de twee volgende hoofdstukken heb gebezigd: en deze onbeschaamde durft mij van list te beschuldigen!

Hij eindigt de periode over mijne bedoeling met de woorden, *dat ik onbevooroordeeld en eenvoudig als Medicus moest geredeneerd hebben*, 't geen uit de samenhang blijkt, niet anders te beteekenen, dan dat eene godsdienstige beschouwing hier overtollig, zoo al niet gevaarlijk en verderflijk is. Is nu de schrijver dezer recensie een leek ('t geen men uit de drogredenen in dezelve schier op iedere pagina voorkomende zou moeten opmaken) hij worde dan met kracht binnen zijne grenzen terug gedreven, wanneer hij zich vermeet het edelste en nuttigste fak in de maatschappij aldus te verneederen en het heilig verband van Godsdienst en Geneeskunde zoo onbeschaamd te ontkennen; maar is hij een Geneesheer, hij blooze over de weinige maar zoo veel verfoeilijksch in zich bevattende

woorden, hier door hem gebezigd, en onderzoekte wat de eigenlijke geneeskracht is voor hem, die *eenvoudig als Medicus redeneert*. Neen, neen, hij leere van mij, die als Geneesheer de heiligheid mijner betrekking tot den Hemel dankbaar erkennen en gevoelen mag, dat de Geneeskunde van God is, en dat, zoo ze niet door de van Hem afstroomende kracht en levensgeest geheel bezield is en werkt, zij onwaardig is dien voortrefflijken naam te voeren, zijnde alsdan niet anders dan eene gewettigde en voor den wereldlijke rechter straffeloos uitgeëffende moordenaarskunst, die beide, ziel en lichaam, met het doodlijkst venijn bezoe- delt, in plaats van den lijdenden tot troost, den kranken tot verademing te strekken, waartoe ze door de neerbuigende liefde van onzen eenigen Geneesheer en Heiland tot ons uit den Hemel is afgezonden.

Men wachte zich dus van het denkbeeld, als wilde ik *of* de Geneeskundige, *of* de Godsdienstige argumenten als bijredenen aangemerkt hebben, daar ik verklaar ieder hoofdstuk even belangrijk, even gewichtig te beschouwen, overtuigd dat er niets Geneeskundig goed en waar bestaat, dat Godsdienstig ongeoorloofd zou zijn, en omgekeerd, dat het-

hetgeen Godsdienstig ongeoorloofd is, nimmer Geneeskundig voordeelig kan zijn.

De Recensent nu, na aldus de recensie van mijn werk, dat, volgens hem, een verachtelijk stilzwijgen tiendubbel verdiend hadt, te hebben aangevangen, en na mij van list beschuldigd te hebben, gaat over tot de bewijzen van mijne (zoo hij zich uitgedrukt) *verregaande en voorbeeldelooze dweepzucht, mijn mysticisme, of liever volslagen krankzinnigheid* uit drie plaatsen van mijn werk aan te voeren. Op het eerst gekozen voorbeeld acht de R. alle aanmerkingen overbodig: wij hebben dus hier niets te wederleggen. Het tweede betreft de affchuwlijke, en ik herhaal 't, de Godslasterlijke dichtregelen op JENNER. Na mijne woorden te hebben aangehaald, vervolgt de R. aldus: „*Wat moet men toch wel zeggen, Lezer! van zulk een wezen, dat of dom genoeg is om dichterlijke uitdrukkingen, die men duizendmaal bezigt, voor Godslastering uit te krijten of kwaadaardig genoeg om, tegen beter weten aan, verontwaardiging te huichelen, over iets, DAT ZONDER EENIGE KWADE BEDOELING GEZEGD IS?*”

Deze phrase van den bloodaart zou ik stil-

zwijgende hebben voorbijgegaan, ware 't niet dat zijne diepe onkunde zich hier duidlijk te kennen gaf.

Immers, ik spreek tot den Lezer, die zijn oordeel gebruiken wil, en vraag hem of hij den moord, die *zonder oogmerk en bij ongeluk* geschiedt is, beschouwd als niet hebbende plaats gehad? hij zal mij zekerlijk andwoorden, dat 't feit als zoodanig nimmer kan ontkent worden, *quia factum infectum fieri nequit*; maar te recht zal hij den moordenaar een ongelukkig mensch noemen: welnu, zoo doe ik ook, en noem Godslastering, het geen 't inderdaad is, het moge nu, ('t geen ik altijd gaarne en in liefde wil aannemen) *zonder eenige kwade bedoeling gezegd zijn*; ja, in dat geval komen mijne woorden juist van pas: „Afschuwlijke geest des tijds, tot welke razernijen brengt gij den ongelukkigigen mensch!”

Het derde door den R. gekozen voorbeeld begint met deze woorden:

„Christen! waakt ende bidt!” hierop zegt de R. in *parenthesi* „I. WAAK EN BID!” *foei! dat hadt BILDERDIJK u toch beter moeten leeren.* Op deeze ezelachtige betweeterij zou ik kunnen andwoorden, dat zoo lang ik het

Evan-

Evangelie lezen kan in de gezegenden Staten-Vertaling, die zoo zichtbaar de teekenen draagt van Gods goedkeuring, ja, niet dan onder het gedurig affmeken van licht en kracht van boven ondernomen, voortgezet en voltooid werd, ik mij aan deze vertaling hoop te houden en dus voor als nog niet van sints ben, (ook dan niet, wanneer ik een enkel persoon aanspreek) het flappe en nieuwmodische WAAK EN BID van den R. te gebruiken, in plaats van de krachtige uitdrukking WAAKT ENDE BIDT, nemende gaarne zulk eene *Archaismus* voor mijne rekening (*). — Daar intusfchen in de tweede uitgaave van mijn werkje het woordje *Christen* (hoewel van achteren gezien, zonder noodzaaklijkheid) veranderd is in *Christenen*, en de R. deze uitgaave toont te kennen, zoo hadt hij deze gantsche tusfchenrede, zijne onkunde of kwade trouw aan den dag leggende, kunnen weglaten, tenzij hem ook het woordje *ende* mishagde. — Verder, na een geheel uit haar verband gerukte plaats, waarin ik mijn gevoel

(*) Diergelijke voorbeelden van eene *pluraliteit* in 't werkwoord, waarmede men enkele perfoonen aanspreekt, vindt men in menigte in de gemelde vertaling; onder anderen *Matth.* IV: 10, VIII: 4, 13, 22, IX: 6 en 9, XVI: 23, enz., enz.

len over het verfoeilijk *magnetismus* te kennen gaf, te hebben overgenomen, zoo eindigt de Schrijver dit eerste gedeelte zijner recensie met de volgende woorden: „ Wij stappen er „ dan bij deze van af en merken alleen dit „ nog aan, dat de zoo even aangehaalde woorden van CAPADOSE ons gegronde *hoop* geven op de aanstaande tweedragt en den daaruit voortspruitenden ondergang van deze „ nieuwe kinderen der duisternis. Immers het „ *magnetismus* is onder al de voortbrengselen „ dezer eeuw bijna het eenigste dat genade „ vindt in de oogen van DA COSTA, en wordt „ daarentegen bij CAPADOSE hier en elders voor „ duivelsch uitgekreten. Wij hebben *dus reden „ van ons te vleijen* met de spoedige en *letter- „ lijke* toepassing van het gezegde van onzen „ Zaligmaker (MARCUS III : 26.) *Indien de „ satan tegen zich zelve opstaat en ver- „ deeld is zoo kan hij niet bestaan, maar „ heeft een einde.*”

Op dezen uitval (dien ik, in zoo verre zij personen betreft, stilzwijgende voorbij ga) heb ik alleenlijk aan te merken, dat ik mij genoodzaakt acht den ellendeling in zijne ongoddelijke hoop en vreugde te moeten storen, door hem te toonen hoe jammerlijk hij zich bedriegt,

zoo

zoo hij meent dat het *magnetismus* door DA COSTA geprezen wordt, daar niemand, tenzij geheel door den geest dezer eeuw verblindt, uit de woorden door dien Schrijver *in zijne bezwaren* gebezigd, deze zoo onjuiste gevolgtrekking zou kunnen maken. Immers, wanneer ik tegen de ongeloovigen beweere, dat de zonde bestaat, zal dan hieruit volgen, dat ik de zonde prijs en voorsta? Zoo doet de R., die alleen, omdat DA COSTA van het bestaan van 't *magnetismus* gewag maakt en 't zelve in zoo verre verdedigd, hieruit besluit, dat hij 't voorstaat en goedkeurt! Wij raden den R. in 't vervolg voorzichtiger te zijn en zich niet al te spoedig te verblijden.

Wij willen ons nu eenige oogenblikken ook met 't geneeskundig gedeelte der recensie bezighouden, hoewel zoo kort mogelijk: geen onpartijdige lezer immers zal van mij verwachten, dat ik den schrijver op den voet volge, daar ik in dat geval het eerste kapittel *mijner bestrijding* zou moeten herhalen en daarenboven de meeste argumenten door den R. gebezigd van dien aard zijn, dat het meer dan waarschijnlijk is dat hij een leek is in de Geneeskunde, waarmede wij ons niet te diep willen inlaten. Ik zal echter den zin van
ie-

iedere argumentatie zoo veel mogelijk trachten na te gaan, om hiermede te bewijzen, dat de gantsche recensie drie beginselen ten gronde liggen, *onkunde, kwade trouw en verwaandheid.*

Reeds bij den aanvang openbaart zich des R. kwade trouw, doordien hij de vier clasfen van Geneesheeren, door mij aangegeven, en de beginselen waaraan ik de gronden der Vaccinatores voor hadt te zullen toetsen, over het hoofd ziende, dadelijk tot de verdeeling der Geneeskundige argumenten overgaat. Hetgeen ik dus als *basis* gesteld heb, waarop mijne geheele bestrijding rust, gaat de R. met opzet stiltwijgend voorbij, wel gevoelende, dat hierin de wederlegging van alle de drogredenen der Vaccinatores als opgesloten ligt.

Wat nu de verdeeling in arg. negativa en positiya betreft, hierover nader (*).

Op

(*) Het is hier de plaats eene aanmerking te maken, die ook op de volgende bladen toepassing heeft, en hierop neer komt. Wij hebben voorgenomen beide recensien, zoowel die der *Letteroeff.* als des *Recensents ook der Recensenten* te wederleggen, daar 't ons nu toeschijnt, dat de schrijver der eerste recensie geen Geneesheer is en echter op sommige plaatsen nagenoeg de-
zelf-

Op de bestrijding der eerste grondstelling van de Vaccinatores heeft de R. vier aanmerkingen, die wij op de volgende wijze wederleggen.

Hij zegt namelijk:

1°. Niet alle geneesmiddelen, die groote kracht uitoefenen, zijn gevaarlijk, enz.

2°. Al ware ook de kracht, die de vatbaarheid vernietigt, grooter dan die de bestaande ziekte bestrijdt, ook dan is het groot gevaar (bij de Vaccine) nog niet bewezen, enz.

1°. Hierover in de volgende recensie nader.

2°. Door de rede en de ondervinding is het juist bewezen (dat namelijk, naarmate 't een of ander middel in kleiner gave eene grootere werking doet en tevens minder nitwendige teekenen oplevert, hetzelfde des te gevaarlijker is). Ik heb dus het recht ook van de Vaccine hetzelfde vast te stellen, terwijl 't juist
de

zelfde tegenwerpingen als de *Recensent ook der Recensenten* in 't midden brengt, zoo hebben wij goed gevonden, die plaatsfen hier slechts met één woord aan te wijzen, ons voornemende hierop nader terug te komen.

de R. is, die bewijzen moet, dat bij de Vaccine hieromtrent eene uitzondering plaats heeft, hetgeen men vruchtloos in deze recensie zoeken zal. — Overigens wanneer de R. de onmogelijkheid van dit allergewichtigst bewijs, ten voordeele der Vaccine te leveren, inziende, onmiddelijk hierop vervolgt: „ Wij „ verwijzen den Schrij- „ ver naar deszelfs ei- „ gene verklaring, (bl. „ 7) *dat 'er in de na- „ tuur oneindig veel „ gevonden wordt, dat „ verre verheven is „ boven den hoogsten „ trap van mensche- „ lijke redenering,*” zoo bewijst de R. hier hoe onbeschaamdelyk hij mijne woorden verdraait en zijne on-

onkunde met kwade
trouw tracht te bedek-
ken. Immers hij breekt
mijne phrafe in 't mid-
den af, daar ik daadlijk
op de aangehaalde plaats
laat volgen, ... *maar*
dat 'er niets bestaat
of kan bestaan, dat
tegenstrijdig is met an-
dere bewezene waar-
heden, of dat zich
zelve vernietigt.

3°. Dat de argumen-
tatie tegen de Vaccine
zich even gemakkelijk
op de natuurlijke kin-
derpokken laat toepas-
sen, die de toekomen-
de vatbaarheid voor de-
ze ziekte in het li-
chaam vernietigt, enz.
dat het intusfchen waar-
schijnlijk is, dat er eene
sterke overeenkomst be-
staat tusschen de wijze,
waarop de kinderpok-

3°. Ook hier toont
de R. zijne verre-
gaande onkunde; ter-
wijl de Vaccinatores wel
begrijpende, dat men
nimmer zou kunnen
staande houden, dat de
vaccine de kinderziekte
zelve, voor en aleer
dezelve bestaat, vernie-
tigt, als van zelve daar-
toe zijn gekomen om
te veronderstellen, dat
er eene uitroeijing van
de

ken en waarop de vaccine *de kiem van en de AANSTAANDE vatbaarheid* voor de ziekte vernietigen.

4°. Dat, al gaf men ook toe, dat de vaccine een gift ware, zulks niets tegen dezelve zou bewijzen, daar verre de meeste vergiften, in kleine hoeveelheden toegediend, dikwerf heilzame gevolgen hebben.

de vatbaarheid voor deze ziekte plaats hadt, zoo gaat de R. hierin nog al verder en maakt gewag van de vernietiging van eene AANSTAANDE OF TOEKOMENDE vatbaarheid! *O lepidum caput!*

4°. Wij ontkennen niet dat de vergiften dikwerf (en vooral voorzichtiglijk gebezigd) heilzame gevolgen hebben kunnen, maar blijven desniettemin beweren, dat ze steeds gevaarlijke middelen zijn: dit eenige bedoelde ik op die plaatse, en herhaal dus mijne woorden, *dat de vaccine als gift deelt in die eigenschappen, welke tot het wezen van alle giften behoort; namelijk van gevaarlijk te zijn.*

De

De overige aanmerkingen van den Rec. tegen hetgeen ik voor had in deeze eerste grondstelling te bewijzen, dragen even zeer de kenmerken van *kwade trouw* en *onkunde*. Onkunde, daar de Schrijver niet inziet, dat de voorbeelden van doodlijke gevallen op de Vaccine volgende, alleen door mij worden aangehaald, ten bewijze, dat en JENNER en zoovele Vaccinatores met hem dwalen, als zij beweren, *dat niemand ooit gevaar loopt door de Vaccine het leven te verliezen*: maar ook des R. kwade trouw is hier weder zichtbaar, daar hij de woorden, op gemelde plaats door mij gebezigd en waarop ook voornaamlijk moet gelet worden, met opzet verzwijgt. Zij luider aldus: „*Overigens verlangen wij dit niet te ver uit te strekken, en bekennen, dat zulke rampspoedige gevallen van ZICHTBAAR noodlottige of zelfs DOODLIJKE uitwerkselen der Vaccine hoogst zeldzaam zijn: genoeg echter om de stelling omver te werpen, dat niemand ooit gevaar loopt door de Vaccine het leven te verliezen.*”

Hetgeen de R. tegen de wederlegging van de tweede grondstelling aanmerkt, verraadt al weder gebrek aan kennis en opzettelijke vervalsching mijner woorden. Het eerste blijkt,

daar hij van meening is, dat het *parallel* tus-
schen de Inoculatie en Vaccinatie in deze
grondstelling voorkomende, *door mij* gemaakt
wordt, terwijl de Vaccinatores zelve deze ver-
gelijking als een der bewijzen voor hunne zaak
hebben daargesteldt.

Maar ook des R. kwade trouw blijkt uit de
volgende woorden. „ De Schrijver erkent zelf
„ dat het *post hoc, ergo propter hoc* geene ge-
„ noegzame bewijskracht in zich sluit, en dat
„ het niet zeker is of de lijders buiten de Vac-
„ cine van dien uitslag waren vrijgebleven, en
„ wat voert hij nu aan, om zich te verdedigen?
„ Dat, zoo men dien uitslag niet beschouwt als
„ een gevolg der Vaccine, hij ook recht heeft
„ om te ontkennen, dat het bevrijd blijven van
„ de kinderziekte uit de Vaccinatie voortvloeit.”

De zin intusfchen, die ik aan de bedoel-
de, doch hier vervalscht voorkomende woor-
den heb gehecht, is deze: dat, *bijaldien* de
Vaccinatores de meerdere scherpte in de voch-
ten en hieruit ontstane uitslagziekten, bij ge-
vaccineerden waargenomen, niet als gevolg der
Vaccine beschouwen, daar het *post hoc, ergo
propter hoc* geene genoegzame bewijskracht
(namelijk voor de volstrekke zekerheid) in zich
sluit, wij *in dat geval* ook het recht hebben
de-

dezelfde gevolgtrekking (juist of onjuist) tegen de Vaccine te maken, door het argument te *retorqueeren* en ook andere bewijzen dan het *post hoc, ergo propter hoc* te verlangen, om het bevrijd blijven van de kinderziekte voor een gevolg der Vaccinatie te beschouwen, vermits, volgens de getuigenis der geloofwaardigste mannen, zooveele menschen (men denke slechts aan BOERHAAVE, die zoo dikwerf aan *Epidemien* was blootgesteld) sterven, zonder ooit de pokken gehad te hebben. — En wanneer de R. er bijvoegt, dat er geene evenredigheid tusfchen beide gevallen bestaat, zoo beroept hij zich op het gering getal dergeenen die *dadelijk* na de Vaccine aan huidziekten lijden, terwijl ik gewag maak van de menigvuldige gevaccineerde kinderen, die in vervolg van tijd door uitflagziekten meer dan de niet gevaccineerden gekweld worden.

Op onze aanmerkingen over de derde grondstelling der Vaccinatores vinden wij bij den R. eenige losse woorden, die wij, daar ze geene wederlegging en dus ook geene valsche redenering bevatten, (hetgeen in deze Recensie onafscheidelijk is), onaangeroerd voorbijgaan.

Wij zijn nu tot de vierde grondstelling gekomen, die niet kan verdedigd worden, dan met wegwerping van al datgeen, waardoor

zich een *Medicus* van een *Agyrta* onderscheidt.

Wij zullen echter in de wederlegging van des R. wartaal kort zijn, zoowel daar ik in de volgende recensie hierop terug zal komen, alsook omdat de R. de vergelijking maakt tusschen de Vaccine en andere zoogenoemde voorbehoedmiddelen, gelijk het gebruik van bloedzuiverende middelen bij het uitbarsten eener pest-epidemie, de zuivering der lucht, de afzondering van het besmet voorwerp, enz. waarvan ik in mijne *eerste Bijdrage* genoeg meen gezegd te hebben.

Echter kan ik niet nalaten den Lezer aandachtig te maken op des R. kwade trouw, onkunde en belachelijke verwaandheid, die zich ook hier alweder duidelijk te kennen geven. Zijne kwade trouw blijkt uit de volgende valsche citatie. „Maar,” zoo vervolgt de „R., wij willen den Schrijver liever met „zijne eigene wapenen bestrijden. Hij zelf erkent, dat de grijsaard minder vatbaarheid voor „de kinderziekte heeft dan de zuigeling, *doch „meer kracht heeft dan deze tot het gelukkig „doorstaan der Vaccine, enz.*” Uit deze plaats, die men vruchtloos in mijne *Bestrijding* zoeken zal, hoewel dezelve onbeschaamdelyk door de

de R. met de bladzijde wordt aangewezen, maakt hij besluiten en fyllogismen, die alleen daarom lezenswaardig zijn, omdat ze met de geheele Recensie in een naauw verband staan, en bewijzen, dat de Rec. uit valsche *postulata* en *praemissa*, om zich *consequent* te blijven, geene juiste, maar valsche *conclusiones* heeft willen trekken, waarin hij inderdaad uitmuntend geslaagd is.

Maar wij wilden ook zijne onkunde of verwaandheid bewijzen. Hooren wij hem zelven: „ De Schrijver noemt dit gevoelen (namelijk dat de vaccine in alle omstandigheden, en op alle personen, zonder onderscheid, dezelfde uitwerking zou hebben) eene schandelijke kwakzalverij, en zegt hier veel, dat behartiging verdient over de verschillende behandeling van een en dezelfde ziekte bij onderscheidene individus. Doch hoezeer wij het hierin met hem vrij wel eens zijn, twijfelen wij echter of dit de goede zaak wel veel schade zal toebrengen, daar wij ons genoegzaam overtuigd houden dat bovenstaande stelling geenszins door het meerderdeel der Geneeskundigen zoo onvoorwaardelijk omhelsd wordt, als de Schrijver 't wil doen voorkomen, enz.” Is nu de R. een ge-

néeskundige, dan verraadt hij hier eene verregaande onkunde. Immers zelfs voor een oogenblik toegegeven, dat sommigen voorzichtig genoeg zijn, om 't kind, dat eene *morbeuse affectie* heeft, niet te vaccineeren; niemand zal ontkennen, dat noch de ouderdom, noch de kunne, noch 't jaarfaifoen, noch 't bijzonder gestel van ieder individu bij de Vaccinatores in aanmerking wordt genomen, het geen juist de kwakzalverij uitmaakt. Maar wis de R. (het geen meer dan waarschijnlijk is) een leek, hoe bespottelijk is dan zijne verwaandheid, als hij onder den fchijn van edelmoedigheid erkent, *dat ons gezegde veel bevat, dat behartiging verdient en dat hij 't hier met ons vrij wel eens is.*

De vijfde door mij aangehaalde grondstelling der Vaccinatores komt hierop neêr: De Inoculatie vermeedert de fterfte, de Vaccine vermindert niet alleen het getal fterfgevallen aan de kinderziekte, maar ook de algemeene fterfte. Hiertegen merkt de R. aan, dat ik, buiten twijfel, het gezegde der Vaccinatores over den invloed der Vaccine op de algemeene fterfte of verdraaid voordraag of verkeerd begrepen heb.

De

De onkunde en de onbeschaamdheid des R. verbieden mij hierop te antwoorden. Hij stelde dan en veronderstelde wat hij wil: ik beroep mij op degenen, wien de geschriften der Vaccinatores bekend zijn.

Wij vinden hier verder de volgende plaatsen:

1°. De R. ontken-
de stelling, dat de ver-
houding van geboorte,
sterfte en bevolking niet
naauwkeurig kan wor-
den opgegeven, zeg-
gende dat dit tegen de
rede en de ondervin-
ding strijdt, daar beide
leeren, dat er alleen
in enkele aanzienlijke
koop- of hoofdsteden
eenige onzekerheid hier-
omtrent bestaat.

1°. Hier tegenover
stel ik de woorden van
twee Geleerden, die de
Vaccine zelve ten sterk-
ste verdedigen. FRIED-
LANDER namelijk, die
eene onvermoeide en
buitengewone vlijt aan
het onderzoek van dit
allerbelangrijkst onder-
werp heeft besteed, ver-
klaart zelf, dat niets
schijnbaar gemaklijker
en *inderdaad* moeilijker
is dan eene optelling
(*denombrement*), zoo
men dezelve wil in het
werk stellen op eene
aanzienlijke bevolking,
enz.

Maar ook een onzer vaderlandsche Geleerden geeft zelfs in een geschrift ten voordeele der Vaccine, zijn gevoelen op dit punt aldus te kennen. „Ik weet, hoe voorzichtig men zijn moet in het afleiden van gevolgen, uit sterflijstèn opge maakt: op hoe veele omstandigheden men behoort te letten, zoodat men voor zijne stellingen met genoegzaame zekerheid wil te werk gaan: wat spreek ik van zekerheid, zoo mogelijk te bepalen in elke wetenschap, doch vooral in zulk eene als door het opzamelen van hier en daar verstrooide stukken ter naauwer nood verkregen wordt!”

2°. Op mijn gezegde dat zij, die zich met

2°. De bovengenoemde kundige FRIEDLAN-

de burgerlijsten hebben bezig gehouden, ten einde den goeden invloed der Vaccine te toonen hoogstwaarschijnlijk van kwade trouw te beschuldigen zijn, merkt de R. aan, dat deze stelling nog dwazer is, omdat zij eene *onbewijsbare lastering* behelst, die zich zelve omverwerpt.

DER maakt uitdrukkelijk gewag van de onderscheidene belangen, waardoor zij, die met de *optelling* belast zijn, of wel de burgers zelve, de ware resultaten *of verbergen of vervalschen.*" Maar ook behalven deze getuigenis hebben wij bewezen, dat veele beroemde mannen volkomen tegenstrijdige gevolgen uit de sterflijsten hebben opgemaakt: sommigen namelijk beweerden, dat het uit die burgerlijsten bleek, dat de Inoculatie de sterfte verminderde, anderen, dat juist die lijsten den nadeeligen invloed der inenting op de sterfte aantoonden, en eindelijk de Vaccinatores beweren op dezelfde gronden het nut der Vaccine

te kunnen bewijzen, hetgeen onmogelijk is te verklaren, tenzij uit de vervalsching der lijsten, en dus de kwade trouw, waarmede men hieromtrent is te werk gegaan; wij geven dan den R. volkomen toe, dat ons gezegde eene *onbewijsbare lastering* behelst; dat is zoodanig eene, die niet kan bewezen worden lastering te zijn: terwijl ik mij overtuigd houde, dat ieder onpartijdige des R. menigvuldige lasteringen onder de bewijsbare, ja zelfs blijkbare, zal rangschikken.

Op de overige aanmerkingen des R. hierna.

Na aldus de bestrijding van de *negat. arg.* der Vaccinatores *voet voor voet gevolgd en*, zoo als de R. vertrouwt, *geheel en al ontzenuwd te hebben*, gaat hij over tot de beschouwing

wing der vijfde positie van de *positieve argum.*, daar de vier eerste in de voorige behandeling reeds vermeld waren.

Hier vinden wij de volgende uitdrukking:
„Men moet *of* met CAPADOSE de kinderziekte,
„die zeer zeker duizende slagtoffers maakt, ja
„zelfs hem, die ze eens gehad heeft, voor 't
„vervolg niet beveiligt, ongestoord laten voort-
„woeden, *of* de Inoculatie die zelve tot de
„verspreiding der ziekte aanleiding kan geeven
„en den lijder dikwijls wegfleept, kiezen *of*
„eindelijk de Vaccinatie, die voor niemand ge-
„vaarlijk is en in verre de meeste gevallen een
„voorbehoedmiddel oplevert, *algemeen trach-*
„*ten in te voeren.*

„Het komt er slechts op aan, om één uit
„deze drie wegen te verkiesen; en de keuze
„zal wel bij niemand, die doordenkt, twijfel-
„achtig zijn.”

Dit geeven wij den R. volkomen toe: ja, op *deze voorstelling* zal niemand in zijne keuze aarfelen: maar de voorstelling zelve is valsch en hierdoor vervalt dus het geheel argument.

Immers er staat eene vierde weg open, door den R. of uit onkunde of met opzet niet aangewezen, en waarop hier juist alles aankomt.

Men

Men moet 1°. *noch* de kinderziekte onge-
stoord laten voortwoeden (welke stelling de R.
zich niet schaamt aan mij toe te schrijven),
2°. *noch* haar door de Inoculatie, 3°. *noch*
door de Vaccine trachten te voorkomen, maar
4°. de kinderziekte, even als alle andere ziek-
ten, trachten *te genezen*, als ze werkelijk be-
staat en de verspreiding der besmetting te voor-
komen op dezelfde wijze als men de overige
besmettelijke ziekten beteugelt door zuivering,
door afzondering, ja, bij sterke Epidemiën,
door *cordons sanitaires*, maar nimmer door de
flooding der bestaande gezondheid.

Deze vierde weg mag de *via regia* ge-
noemd worden, en is zoowel door de zuivere
redeneering als door de ondervinding van eeu-
wen, ja sinds er besmettelijke ziekten bestaan,
als de beste erkend en aangeprezen. Nu vraag
ik, op mijne beurt, aan ieder, die slechts
denken kan, of hij wel eens aarfelen zal wel-
ke dezer *vier* wegen hij de voorkeur geeve?

Ja (zegt de R. met nadruk) wij herhalen
het, men moet de Vaccine algemeen trachten
in te voeren, enz.

Waarschijnlijk wil de R. de dwangmiddelen,
die alleen in staat zouden zijn de Vaccine
al-

algemeen in te voeren, met deze woorden billijken.

Dat hij zoodanig eene stelling (die, om geen aanstoot te geeven, zoo bedekt en voorzichtig mogelijk wordt voorgedragen) verdedigt, verwondert mij geenszins daar laagheid, hoe afkeerig ook van alle wettige onderwerping, steeds de verfoeilijkste geweldenarij voorslaat en ondersteunt.

Wat mij betreft, ik blijf bij mijne stelling, dat zoowel de rechtstreeksche als zijdelingsche dwangmiddelen, die men zich thands niet schaamt in alle landen aan te wenden, om de Vaccine door te drijven, onder die Godtergende geweldenarijen moeten gerekend worden, waardoor de geest der duisternisse steeds het gebied heeft willen voeren over het geweten en het hart van hen, die de stem der plicht wenschen gehoor te geeven! Ja, afzigtelijk noemde ik zulk eene gewetensdwang en herhaal het met nadruk, met kracht zonder vrees en opentlijk niet als een lafaart, die zijn naam verzwijgt.

De ongegrondheid van het zesde *arg. posit.* der Vaccinatores heb ik trachten aan te toonen door de stelling, dat de vatbaarheid voor de kinderziekte nimmer kan uitgeroeid worden: hetgeen ik nader ontwikkeld en bewezen

zen

zen heb, mij beroepende op de beginfelen en geschriften der echte Pathologen.

De R. maakt hier vier aanmerkingen:

1°. Dat de onderscheiding tusfchen *vatbaarheid* en *gelegenheidsoorzaak* op vele ziekten niet toepasfelijk is en dikwijls niet meer dan een bloot woordenspel, enz. — Het is beneden de waardigheid eens Geneesheers op zulk eene grove onkunde als de R. (de vatbaarheid gedurig met de geneigdheid verwarrende), hier verraadt, eenig andwoord te geeven.

Overigens wil men het gevoelen, door mij verdedigd, kennen, men wachte zich wel hetzelfde in des R. voorftelling te zoeken, die de fchaamteloosheid heeft mijne woorden zoodanig te verdraajen, dat ik genoodzaakt ben den lezer naar de plaats zelve, in mijn Werkje voorkomende, te verwijzen.

2°. Op de door mij verdedigde ftelling, dat de mensch geboren wordt met de vatbaarheid voor alle mooglijke ziekten, daar dit eene droevige eigenschap der menschelijke natuur is geworden na den val van onzen Stamvader, heeft de R. eenige aanmerkingen, die alweder zijne kwade trouw en verwaandheid bij diepe onkunde aan den dag leggen. Wij willen van ieder een voorbeeld leveren.

De

De R. bewijst zijne kwade trouw, wanneer hij mij van onkunde beschuldigd, als hebbende de *époque* van 't bekend worden der kinderziekte eerst op de 12de eeuw gesteld: immers deze schrijffout werdt in de eerste uitgaave onder de drukfeilen achter 't werk geplaatst, aangeteekend en in de tweede uitgaave in den tekst zelve behoorlijk veranderd. Kan nu de onbeschaamdheid wel immer verder gaan? Maar men moet ook zijne verwaandheid leeren kennen, die inderdaad bespottelijk is: hooren wij hem zelve: „Schoon de kinderziekte veel ouder is dan de Schrijver, met wiens *Historiae Medicinae* het er slecht schijnt uit te zien, hier opgeeft, en 'schoon een' Leek, die nooit in de medicijnen gestudeerd heeft, hem hier nog een aangenaam nieuwtje vertellen kan, dat IJZID, de tweede *Khalif* van den stam der *Ommayaden*, die in het jaar 683 van CHRISTUS stierf, door de kinderziekte geschonden was, en dat ABOUL ABBAS, de eerste uit het Huis der *Abbasiden*, in het jaar 753 aan de kinderpokken overleed (ABULFEDA, A. M. T. I. p. 398. II. p. 6); zoo blijven wij altijd nog op eene zeer *respectable distantie* van ADAM, en vinden de kwaal in het Oosten en bij de Arabieren alleen,” enz. — Verbeeldt zich

zich nu in ernst de R., die hier getuigt een' Leek te zijn, ja, ten overvloede zegt, nooit in de Geneeskunde gestudeerd te hebben, alsof dit niet van elders duidlijk genoeg bleek, mij op zulke grove feilen te betrappen? Waarlijk *quo indoctior ed impudentior!* De gantsche uitkraming en tentoonstelling zijner Arabische geleerdheid (waaraan wij niets willen te kort doen) hadt hij dus gerustelijk kunnen achterlaten, daar ze mij nu dwingen hem toe te roepen: *ne futor ultra crepidam!*

Maar wij zeiden, dat ook des R. onkunde hier kennelijk was: immers hij zelve merkt aan, „dat, zoo men in de dagen, toen de „kinderziekte naar *Europa* werdt overgevoerd, „de middelen gekend hadt, men haar dadelijk „hadt kunnen weren, *even als men nog heden „pest en geele koorts met goed gevolg buiten „het beschaafd Europa sluit, enz.*”

Ziet nu de domoor niet, dat hij in deeze weinige woorden mijne bestrijding der Vaccine juist billijkt en voorstaat, daar ik zelve niet anders gewild heb, dan dat men de kinderziekte zou tegengaan, *even als alle andere besmettelijke ziekten?* Of kent hij ook eene soort van ezels- of zwijnenpokken, waarmede men heden de pest of de geele koorts buiten

het

het beschaafd *Europa* sluit, even als de koe-
pokken tegen de kinderziekte worden aange-
wendt?

In de derde plaats maakt de R. met veel
ophef van woorden, dreigementen, waarschu-
wingen, enz. gewag van eene door hem geheel
verkeerd opgevatte en niet begrepen noot, waarin
ik het, ieder Geneeskundigen, geen bloot *Empiri-
cus*, bekend vraagstuk over 't *al of niet* besmettelijk
zijn der Epidemisch heerschende ziekten behandeld
heb. Wat ik hierop verder heb aan te merken, zal
in de volgende recensie blijken.

Hetgeen de R. in de vierde plaats tegen de
door mij aangegevene voorbeelden, ter ophel-
dering van de latere ontwikkeling eener aange-
boren vatbaarheid, in het midden brengt, is
louter onzin, hoewel de R. hierdoor *al het
onbegrijpelijk dwaze en ongepaste mijner
stelling in een helder daglicht* (zoo als hij
zegt) *meent gesteld te hebben*. Intusfchen wil
ik niet tegenspreken, dat mijne bestrijding
voor hem veel onbegrijpelijks bevat; iedere
bladzijde zijner recensie getuigt mij althands,
dat hij zeer weinig van dezelve begrepen
heeft.

Eindelijk zijn wij tot de beschouwing van

't laatste argument gekomen: *De Vaccine schaadt de gezondheid*. Alle de dwaaze stellingen, die de R. mij hier toeschrijft, alle zijne declamatiën en zoogenaamde geestige invallen veeleer zotheden over *eene der kwaadaardigste en listigste aanmerkingen* (zoo als hij ze noemt) laat ik onaangeroerd, geen lust hebbende mij met zulke beuzelingen een oogenblik bezig te houden, en zoo als STAHL zegt: *contentus unicè intelligi ab intelligentibus*.

Ziedaar nu, om des R. eigene woorden te gebruiken, *zijn gemotiveerd oordeel over een gevaarlijk prulschrift, waarin hij de niettigheid onwederspreeklijk* meent bewezen te hebben: voor en aler hij echter de pen neêrlegt, geeft hij een nieuw en opmerkelijk bewijs zijner onkunde en gebrek aan logica, welke met het overig gedeelte dezer waarlijk niet gevaarlijke recensie in een volkomen verband staat.

Het betreft, namelijk, het oordeel over het laatste boekje, dat JENNER in 't licht heeft gegeven; hooren wij den R. zelve over mijnen *listige en schijnbaar gewichtige bedenking* (zoo als hij zich uitdrukt): „ De Schrijver zoekt „ JENNER als een' groven Empirist ten toon te „ stellen en bestrijdt hem, niet door argumenten, „
maar

„ maar door het aanhalen eener recensie in de
„ *Vaderl. Letteroeff.* van Maart 1. 1., waar dat
„ boekje wordt afgekeurd, (om juister te spre-
ken, had de R. moeten zeggen, waar dat
boekje wordt beschouwd ALS GESCHIKT TOT DE
AANPRIJZING EENER GROVE EN VERSTANDELOOZE
EMPIRIE, hetgeen de woordelijke uitdrukking is,
aldaar gebezigd.) „ Indien het genoeg zij
„ (zoo vervolgt de R.) auctoriteiten aan te
„ halen, zonder iets te bewijzen, dan kunnen
„ wij tegen deze recensie eene andere over-
„ stellen in den *Recensent ook der Recensen-*
„ *ten*, Julij 1823, bl. 368, (zonderlinge uit-
val voor een Recensent in de *Letteroeffeningen!*)
„ maar (zoo zegt hij alverder) dit behoeft niet
„ eens.” Hierna verwachtte ik, en waarschijn-
lijk veele lezers met mij, dat de R. geene
auctoriteiten, maar bewijzen van de voortref-
lijkheid van JENNERS boekje zou in het mid-
den brengen, doch des R. *logica* is verheven
boven het gezond oordeel, en bewijst dit ten
volle, als hij zegt: „ Wij durven er zonder
„ schroom bijvoegen, dat een der bedaardste,
„ geachtste en oudste Geneesheeren onzes Va-
„ derlands dat boekje met zijne goedkeuring
„ vereerd en JENNER'S *methode* als hoogst-
„ verkieslijk beschouwt.”

Zoo zien wij, hoe de R. de auctoriteiten verwerpt, maar van 't gezag in 't gebied der kunsten en wetenschappen zoo afkeerig niet schijnt. *O misera stultitia hominum!*

Eindelijk op mijne verklaring (waarin ik standvastig blijf volharden) om namelijk dáár, waar ik eenigen invloed heb en waar mijn raad iets vermag, dezelve te bezigen, om ouders en voogden van het gevaarlijke en na-deelige der schijnbaar zachtwerkende Vaccinatie te overtuigen, gevoelt zich de R. *plichtshalve geroepen* de aandacht van het Gouvernement te vestigen. Indien hij nu van meening is mij hierdoor vrees te hebben aangejaagd, zoo leeze hij aandachtig hetgeen ik in deze wederlegging gezegd heb, en make dan het besluit.

Wat nu des R. vervloekingen en lasteringen, waarmede hij zijne recensie eindigt, betreft, wij vergeven hem dit; ja, danken er God voor; wetende, dat JESUS CHRISTUS tot zijne discipelen gezegd heeft, dat de wereld hen haten moest.

Wij eindigen met de woorden van een vermaard Kerkyader: *Tria tantummodo vestimentorum genera sunt piis, aut in veste nigra*
iis

is lugendum aut in rubra persecutio toleranda aut in nivea triumphus agendus. Nihil referre putemus, cujus coloris sint vestes quas hic gerimus, dummodo tandem veste nivea conspicui in aeternum cum CHRISTO gaudeamus. Hiertoe zij des Heeren genade met ons! Amen!

WEDERLEGGING DER RECENSIE,

GEPLAATST IN DE

RECENSENTOOK DER RECENSENTEN.

Decemb. 1823.

---

*Medici pro defendenda EXPERIENTIA hoc argumento solent
uti, quod ingens ille disensus circa remediorum vires et
applicationem non destruat ipsam experientiam et ad stabi-
liendam hanc unice opus sit ut respiciamus ad numerum
eorum, qui medicamentum in morbo vel male vel prosperè
succesisse affirmant: imo si mille fuerint qui bonum esse medi-
camentum pronuntient, centum vero qui contrarium asse-
rant, tunc dicunt, majori numero plus esse credendum, quam
aliis qui contrarium observarunt minori numero. At vero
nec haec argumentandi ratio difficultatem expedit; UTPOTE
A NUMERO ET MULTITUDINE IDEM SENTIENTIUM NON AD-
STRUENDUM EST VERITATIS CRITERIUM.*

HOFFMANN.

Wanneer ik de thands voor mij liggende Recensie met de voorgaande vergelijk, dan wordt ik al ras gewaar, dat ze beide in veele opzichten elkander gelijk zijn, in veelen echter van elkander verschillen. Beide recensenten komen hierin voornaamlijk overeen, vooreerst dat ze hunne recensien *voor het groote Publiek* hebben ingericht, *daar zij* (volgens hunne eigene woorden) *het onnoodig oordeelden een geneeskundig betoog voor de in de kunst ervarenen te schrijven*: zij zijn in de tweede plaats elkander daarin gelijk, dat zij niet, zoo als het dengeenen betaamt, die de waarheid voorhebben te verdedigen, alle vrees voor openbare tentoonstelling afleggen, en in de overtuiging van de zuiverheid hunner zaak, opentlijk durven te voorschijn komen, maar

veeleer zich achter de door lafheid opgeworpen verschanfingen van het *anonyme* verbergen en vandaar hunne pijlen tegen den vijand afschieten, die, hoe zwak, hoe gering ook in zich zelve, ontrefbaar is, zoo lang de vreeze Gods en de liefde voor de waarheid zijne wapenrusting blijft.

Maar wij zeiden ook, dat beide recensien in veele opzichten verschillen? immers in de wederlegging hierboven hebben wij duidelijk en, zoo wij meenen, onloochenbaar bewezen, dat de Schrijver, zoo al niet een leek, althands in de geneeskunde voorzeker geheel onervaren is: wij hebben verder getoond, hoe hij eene, ieder rechtschapen man verontwaardigende vloed van lasteringen heeft uitgestort, die aan de onzuivere bron van haat en nijd zijn oorsprong verschuldigd is. Niets dergelijks vindt men in deeze tweede recensie: hier is de Schrijver blijkbaar een geneeskundige en waarschijnlijk een oud *practicus*, daar hij zelve getuigt reeds 24 jaar gevaccineerd te hebben: hier vinden wij geene hatelijkheden, of liever woede, maar alleen eene zekere groote mate van hoogmoed en minachting voor de jeugdige nog weinig ondervinding hebbende Geneesheeren, waardoor bij hem, op verscheide plaatsen, eenige veeleer
knor-

knorrige, dan wel kwade trekken voorkomen. Deze, den ouderdom eigen en zeer verschoonbare zwakheid, zal mij echter niet beletten, om den R., bij eene volledige en, zoo wij hopen, krachtige wederlegging zijner woorden, met die achting te behandelen, welke het den arts betaamt zijnen kunstgenoot den jongeren den bejaarde te betonen.

Voor en aler wij echter ter zake komen, willen wij hem twee aanmerkingen ter ernstige overdenking meêdeelen: In de eerste plaats vragen wij hem, of hij zich nog wel herinnert, dat juist de Vaccine haare aanneeming, doordrijving en algemeene verspreiding verschuldigd is aan de onvoorzichtigheid en roekeloosheid der jonge Doctoren en aan de zucht, om al wat nieuw is, met blinde ijver aan te kleven en na te jagen, het geen voorzeker ten alle tijden den krankten zeer veel kwaads heeft berokkend, maar nimmer meer dan op dat tijdstip, toen ook de ouderdom in de maalfstroom van het *Neologisme* in de Geneeskunde (en waarin al niet!) werdt meegefleept en als verzwolgen.

Maar wij willen hem, in de tweede plaats, de woorden herinneren van een zeventigjaargrijzaart en geneesheer, van wiens uitgestrekte
ge-

geleerdheid, kunde, voorzichtigheid en recht-
fchapenheid van character zijne menigvuldige
geschriften ten getuigen strekken, een man, van
een uitstekend *genie*, en die, in onze dagen
vooral, niet genoeg kan aangeprezen worden,
ik meen den grooten HOFFMANN, die over de
jeugd en de ervaring het volgende zegt:

„ Onbillijk of liever lasterlijk is het oordeel
„ niet alleen van het volk, maar ook van ge-
„ leerden, ja zelfs van Geneesheeren, dat een
„ Theorist een slecht Practicus is, en dat hij
„ wijzer en kundiger is, die vele krankten, dan
„ die slechts weinige onder zijne behandeling
„ heeft. De oorsprong van deeze dwaling ligt
„ daarin, dat, daar zij de Geneeskunde niet
„ dan na veel arbeid, tijd en ondervinding
„ meenen verkregen te hebben, gelijk dit in-
„ derdaad zoo is, zij hieruit opmaken, dat
„ hij, die veele zieken behandelt, bekwamer
„ is dan denzulken, die gewoon is met juist-
„ heid en waarheid over de ziekten te rede-
„ neeren, maar weinige patienten heeft. Zeker
„ de ondervinding, dat is, het naauwkeurig
„ gadeslaan van die dingen, welke of voor- of
„ nadeelig zijn, moet bij de uitvinding der Ge-
„ neeskunde de eerste plaats toegekend worden
„ en heeft in de volgorde de voorrang boven
„ de

„ de *rede*. Doch daar nu de Geneeskunde reeds
„ zoo lang bestaat en gedurende zoo veele
„ eeuwen bij zoo veele volkeren en in onder-
„ scheidte klimaten bij herhaling waarnemingen
„ op zoo veele individus door de kundigste man-
„ nen gemaakt zijn en tevens door hen aangetee-
„ kend is wat 't lichaam schadelijk of voordeelig
„ zij, zoobehoeven wij niet meer aan de ondervin-
„ ding te blijven hangen, maar moeten ons daarop
„ toeleegen, om de geneesmiddelen, wier gevol-
„ gen bekend zijn, *op bijzondere personen, in*
„ *bijzondere ziekte-toestanden, op bepaalde wij-*
„ *ze, geschikte tijd en plaats toe te passen*
„ *en dezelve met onderscheiding aan te wen-*
„ *den. En deze bijzondere geneeswijze be-*
„ *staat alleen in de voorzichtigheid, het be-*
„ *leid en het oordeel des Geneesheers en wordt*
„ *verkregen uit eene naauwkeurige vergelij-*
„ *king van de ziekte met den aart der genees-*
„ *middelen en uit een beredeneerd onderzoek*
„ *van alle de omstandigheden.* Het is ook
„ niet te ontkennen, dat die met zulk eene
„ naauwgezetheid, beleid en oordeelskracht be-
„ gaafd is, door de praktijk zelve veel in ken-
„ nis toeneemt en versterkt wordt. *Een goede*
„ *Theorist is dus, na de eenparige getuige-*
„ *nisse der echte Geneesheeren, zulkeen, die*
„ de

„ *de Theorie en redeneering op de geschiede-*
„ *nis der ziekten en geneesmiddelen toepast,*
„ *en zoowel de ondervinding met de rede als*
„ *deze met de ondervinding in verband tracht*
„ *te brengen. Zoodat een goede Theorist niet*
„ *dan een goed Practicus wezen kan. Van daar*
„ *dat des Geneesheers oordeel of wel zijne theo-*
„ *rie, van de vereischte hulpmiddelen voorzien en*
„ *op de ondervinding gegrond, de kunst groo-*
„ *telijks bevordert, de oorzaaken en bronnen*
„ *der ziekten opspoort, met eene bijzondere*
„ *vlugheid de reden geeft waarom het een vóór*
„ *het ander nadeelig is, de ouden met de nieu-*
„ *we in een gelukkig verband weet te bren-*
„ *gen, zijne geneeskundige behandeling met*
„ *juistheid en onderscheidskennis weet te wij-*
„ *zigen naar verschillende klimaten, seizoenen,*
„ *personen, ouderdom en levenswijze, het be-*
„ *hoorlijk gebruik der geneesmiddelen van het*
„ *misbruik naauwkeurig weet te onderscheiden,*
„ *daarenboven de minder veilige geneezing*
„ *van anderen gemaklijk doorziet en soms in*
„ *nieuwopkomende toevallen een geschikter en*
„ *nader weg ter geneezing weet te erkennen. —*
„ *Van dit alles is hij, die alleen op de prak-*
„ *tijk steunt, hoe menigvuldig ook het getal*
„ *zijner patienten zij, geheel verstoken, zoo*
„ *hij de waare, de zuivere Theorie mist.*
„ In-

„ Intusfchen is het vrij algemeen, maar inder-
„ daad zeer dom de *ondervinding* (*), aan
„ te halen, waar het gezond verstand, de
„ overweging der bijzondere omftandigheden,
„ de kennis van het voorwerp en de oorzaak
„ zijner ziekte, alsmede de wijze, waarop de
„ geneesmiddelen werken, geheel ontbreeken.”

„ Voor 't overige moet men echter niet
„ ontkennen, dat ook bij den Theorist veele
„ dwalingen gevonden worden, wanneer iemand
„ naar ijdele herfenschimmige veronderftellingen
„ (†), in duistere en nietsbeteekenende woor-

den

(*) Ieder, wien de zaak der waarheid, waar dit ook zij, ter larte gaat, moest eens zijnen Geneesheer *cathegorice* afvragen, op welke gronden de Vaccinatores hun gevoelen blijven verdedigen: hij zal steeds hetzelfde antwoordt krijgen. „ DE ERVARING” zal de een zeggen, „ DE ONDERVINDING” zegt de andere, en de arme leek zal voor zijne vermetele vraag moeten boeten, en zich hiermede te vreden houden.

(†) Zij, die ook in mijn werkje slechts ijdele en herfenschimmige denkbeelden meenen te zien, moesten eens onderzoeken of niet mijne gronden de ware, de door alle beroemde Geneesheeren verdedigde gronden zijn, en of mijne veronderftellingen niet onder die moeten gerekend worden, welke aan *zuivere beginselen* hun oorsprong verschuldigd zijn. Ik onderwerp mij dus volkomen aan het geen de diep geleerde HOFFMANN hier ter plaatse zoo van de Empiristen als Theoristen aanmerkt.

„ den vervat, veeleer dan naar zoodanige ver-
„ onderstellingen, die op zuivere beginselen
„ gegrond zijn, zijn praktijk wil inrichten, en
„ hiermede die klasfen van geneesmiddelen
„ tracht te verwerpen, welke *door alle eeu-*
„ *wen* en bij alle volkeren zich door het ge-
„ bruik en de toestemming van anderen aan-
„ beveelen. Hier geldt de spreuk, dat een
„ onkundige Theorist ook een onkundig Prac-
„ ticus is, zoo hij namelijk naar deze naakte
„ en valsche Theorie zijn geneeswijze wil in-
„ richten.”

Deze citatie, die mij zoo belangrijk is voor-
gekomen, dat ik ze in zijn geheel heb willen
overnemen, bevat het antwoord op alle de
door den R. gemaakte aanmerkingen *over de*
jeugd en onervarenheid eens Schrijvers,
die zich (zoo als hij zich uitdrukt) *tegen eene*
algemeene meening, welke DE ONDERVINDING
van 25 jaren voor zich heeft, durft ver-
zetten.

Zonder nu op de bijkomstige en andere per-
sonen en geschriften betreffende, aanteekenin-
gen van den R., eenig *regard* te slaan, ga ik
onmiddelijk tot de eigenlijke recensie mijner
Bestrijding der Vaccine over, zullende de-
zel-

zelve letterlijk volgen en zoo mooglijk geheel wederleggen.

In de eerste plaats dan worden de door mij aangewezen vier hoofdklassen van Geneesheeren, die de praktische Geneeskunde onderling verdeelen, opgenoemd. Op de beschrijving, welke ik van de eerste, tweede en vierde klasse gegeven heb, maakt de R. geene aanmerking hoegenaamd; wij veronderstellen dus en meenen daartoe het recht te hebben, dat de R. ze volkomen beaamt, hetgeen wij den lezer verzoeken wel in aanmerking te nemen, bijaldien ik mij op de gronden, daar ter plaatse verdedigd, in 't vervolg meermalen zal moeten beroepen.

Eene enkele aanmerking maakt de R. op de derde klasse van Geneesheeren, welke ik beschouwd heb als de zoodanigen, die het midden meenen te houden tusfchen de *Empiristen* en *Systematici*, terwijl ze, van nabij gezien, de nadeelige strekking van beider *methode* in zich vereenigen: hierop zegt de R. *dat hij meent, dat deze klasse grootendeels in mijne hersenen bestaat, maar* (zegt hij verder) *het denkbeeld zelve is nieuw.* Daar deze woorden van den R. volstrekt geen tegenbewijs, maar alleen eene afkeuring bevatten, zoo wil-

len wij ons hiermede niet lang ophouden.

Na aldus de kenmerken, waardoor zich de ware en zuivere Geneeskunde, de *Empiria rationalis* van alle andere verkeerde beschouwingswijze onderscheidt, te hebben aangewezen, zoo laat ik hierop volgen:

„Laat ons nu eens het stelsel der Vaccinatores onderzoeken, en de gronden, waarop dit steunt, aan de bovengemelde beginselen toetsen.”

De R. zegt nooit gehoord te hebben, dat de koepokinenters een *stelsel* omhelzen, enz. Dit is louter woordenspel; ieder weet, wat ik hierdoor wil verstaan hebben; zoo de R. nu eenig ander woord, mits de zin behoudende, hiervoor wil stellen, het zij hem vergunt. Intusfchen zou ik zeer wel het woord *STELSEL der Vaccinatores* kunnen verdedigen, als behorende tot het *Systema Empiriae rudis* of de *Routine*, waarvan ik boven gewag heb gemaakt, en dat geen steun, geen grond heeft, dan alleen in het onbedrieglijke der zintuigen, of, zoo als de R. zegt, *in millioenenmaal herhaalde ondervinding*, die inderdaad *millioenenmaal* zeer ten onrechte aldus genoemd werdt: de R. denke slechts op hetgeen men van de Inoculatie zeide, en hij zal mij dit

voor-

voorzeker moeten toegeven, zoo hij ter goeder trouw is.

Zeer verwonderd was ik echter deze grove *Empirie* door eene valschelijk voorgedragen Citatie uit mijn werkje te zien verdedigen: de R. namelijk beroept zich op mijne woorden (*dat er in de werkingen der Natuur veel gevonden wordt, verheven boven de hoogste trap van menschelijke redenering*), maar breekt mijne phrase in het midden af, even als zulks door den ellendigen R. in de *Letteroeffeningen* gedaan is, 't geen ik boven bewezen heb en op deze plaats den Lezer herinner.

Verder zegt de R. „*dat ik een overtollig werk verricht heb door de Inoculatie met de Vaccine in eenige parallel te brengen, hetgeen alleen te pas kwam voor 25 jaren, toen de Vaccine in de Geneeskunde een geheel nieuw verschijnsel was, enz.*”

Intusfchen heeft de R. op eene andere plaats beweerd, „*dat het nut der Vaccine reeds voor 20 jaren door de Vaccinatores genoegzaam bewezen werdt, enz.*” — is het nu niet natuurlijk, dat hij, die dit gevoelen wil bestrijden, de gronden, waarop men *toen ter tijde* het voordeelige der Vaccine wilde staven,

herhalen en wederleggen moet? Doch de R. schijnt het doel van het eerste gedeelte mijner geneeskundige beschouwing niet recht begrepen te hebben; immers ik wilde juist dezelfde wapenen, waarvan zich de Vaccinatores bediend hebben, om de Inoculatie te bestrijden, thands tegen de Vaccine zelve wenden; hierin ligt de kracht van mijne argumentatie op meer dan eene plaats, en tevens het bewijs van de verblindheid, waarmede men de Vaccine heeft willen doordrijven.

Aangaande de *eerste grondstelling*, waarin het volgende voorkomt, „ dat de koepokstof „ geen zachtaardig en veilig middel zijn kan, „ omdat *naar mate* een geneesmiddel in kleiner gave eene grootere werking doet en tevens minder uitwendige teekenen oplevert, „ hetzelve *des te gevaarlijker* noodzaaklijk „ zijn moet, ” merkt de R. aan, dat deze stelling niet eens van alle geneesmiddelen waar is, en ten bewijze hiervan voert hij de *Sulphas Chininae* aan, zeggende, „ dat deze in zeer „ kleine giften, spoedig, zonder een eenig „ uitwendig teeken van hare werking te toonen „ afgaande koortsen geneest; en (voegt hij er bij) „ *wie is er, die beweren kan, dat dit „ middel gevaarlijk is?!* ”

Hier-

Hierop merk ik aan: 1°. dat ik van alle voorbarigheid in de Geneeskunde en van alle beslissende uitspraak over nieuwe en nog niet genoeg bekende geneesmiddelen zeer afkeerig ben, dat ik mij dus wel zal wachten een middel, wat dit ook zij, dat eerst sedert weinige jaren in gebruik is, voor *veilig* te verklaren.

Maar 2°. wat de *Sulphas Chininae* in het bijzonder betreft, dat deze zeer zeker behoort gerangschikt te worden onder die jaarlijksch in getal toenemende middelen, welke het werkzaamste gedeelte in eene geconcentreerde staat bevatten, waarvan *sommigen* zeer spoedig doodlijk, of kracht en leven ondermijnende, *allen* voorwaar, geen uitgezonderd, *meer* of *min* gevaarlijk zijn. Onder de niet *geheel veiligen* breng ik de *Sulphas Chininae*, zonder dezelve daarom te verwerpen, maar genoeg, om haar met eene *bijzondere* voorzichtigheid en beleid aan te wenden, even als ik somtijds de *gevaarlijke* middelen, de vergiften bij voorbeeld, genoodzaakt ben te gebruiken, die *ook* in kleine hoeveelheid, spoedig en zonder eenig uitwendig teken van hare werking te toonen, sommige ziekten geneezen.

Eindelijk merk ik aan, 3°. dat de R. niet moest vragen of de *Sulphas Chininae* gevaar-

lijk is, maar of ze (in kleinere giften, enz. groote werking doende) gevaarlijker is dan de kina zelve? en op deze vraag antwoord ik zonder aarfelen, dat dit middel, hoewel vele hoedanigheden hebbende, waardoor ik 't zelve, in *sommige* gevallen, boven de *Cortex* den voorkeur geef, echter door mij als gevaarlijker beschouwd wordt, (steeds bedenken- de, dat ik het werkzaamste en scherpste ge- deelte der *Cortex*, in weinige greinen gecon- centreerd, toedien) even als het *acidum prussicum* gevaarlijker is dan de *aqua Lauro- Cerasi*, het *morphium* dan het *opium*, zijnde beide concentratiën van het krachtigst werkende gedeelte, dat, wat het *eerste* betreft, in de *aq. Lauro-Cer.*, als het ware, gedilueerd voor- komt, en ten opzichte van het *tweede* in het *opium* met andere deelen gemengd aanwezig is: het *Cautè! parcè! nec temerè!* van den beroemden Hoogleeraar HARLESS, aangaande het, zonder twijfel oneindig gevaarlijker *jod- dium*, moet ook bij de *Sulphas Chin.* (*) en alle middelen, die in kleine gave groote werking doen, in aanmerking genomen worden: wel-

(*) Men denke steeds dat de *Cinchonine* van aart gelijk- vormig is aan de *Strychnine*, *Morphine*, *Veratrine* en an- dere *alcaloiden*, welke veelal eene verwoestende kracht op 't lichaam uitoeffenen.

licht is deze wenk niet geheel onpas, daar men heden bij den buitenlander zoowel als in ons Vaderland met een, mijns inziens, te groot vertrouwen, dit middel voor *veilig* verklaart en met voorbarigheid, zoo al niet met onvoorzichtigheid, dikwerf aanwendt, vergegende, zoo als de uitmuntende GAUBIUS zeide, *Medicinam esse PRUDENTEM directionem*, enz. Doch keeren wij tot de Recensie terug.

Wat de woorden van HOFFMANN betreft, die ik ter bevestiging van mijn gevoelen heb aangehaald en die de R. veronderstelt, dat ik niet begrepen heb, het zal ieder onpartijdig Geneesheer (wij hadden bijna gezegd, ieder, die Latijn verstaat) zeer zeker bevreemden, dat de R. eene geheel verkeerde uitlegging dezer *passage* voor de eenvoudige en eerste betekenis der woorden schijnt te verkiezen. Wij willen de plaats eens letterlijk vertalen, gelijk wij zulks reeds achter de *tweede uitgave* gedaan hebben.

„ De verstandige onder de Geneesheeren
„ merken op, dat er geene ziekte veilig uitge-
„ roeit wordt, tenzij eene hevige strijd tus-
„ schen de Natuur en de ziekte zelve vooraf-
„ gaat, en dat eerst dan als zoodanig een' strijd
„ aanwezig is, de hoop op herstel bijblijft.
„ Maar dat het een' kwaadaartigen en gevaar-

„ vollen ziekte-toestand bewijst, zoo de Na-
„ tuur de kracht hiervan niet gewaar wordt,
„ zoo er zich geene tegenwerking, geen' strijd
„ hoegenaamd voordoet.”

Zoo nu de R. deze vertaling onjuist blijft noemen, hij leeze de plaats bij den Schrijver zelve, en hij zal voorzeker uit het verband, met hetgeen volgt, moeten besluiten, dat ik mij met recht op HOFFMANN'S woorden beroepen heb, niet als een volkomen bewijs voor de waarheid (dat nimmer in eenig menschelijk gezag mag noch kan gezocht worden), maar ter bevestiging van een gevoel, dat door de rede en de ondervinding van alle tijden bewezen is.

Maar wij vinden ook in de Recensie ter deezer plaats het een en ander aangaande de doodlijke gevolgen der Vaccine, waarvan de R. de mogelijkheid erkent en in enkele gevallen ook de waarheid van onze stelling schijnt aan te nemen, echter zoodanig, dat hij alle middelen in het werk stelt, om de oorzaak hiervan niet aan de Vaccine zelve toe te schrijven: nu eens zal men, volgens den R., in aanmerking moeten nemen, *dat de opgave van het Heelk. Genootschap te London* (waarin van de doodlijke gevolgen der Vaccine op eenige weinigen wordt gewag gemaakt) *gedaan*

is,

is, toen de Vaccinatie nog in hare kindschheid was, dan weder dat MOOGLIJKE onvoorzichtigheid of onkunde van den Vaccinator veel tot dezen ongunstigen uitslag zullen hebben bijgedragen, en eindelijk, dat op zulk eene massa van (gevaccineerde) voorwerpen eene ligte ongesteldheid van de maag den dood na zich kan slepen!

Alle deeze uitvluchten voorbijgaande, herhalen wij, in de eerste plaats, dat de doodlijke gevolgen (*dadelijk* op de Vaccinatie volgende) voorzeker zeldzaam zijn, genoeg echter om de stelling te verdedigen, dat deze kunstbewerking *soms* doodlijk en altijd gevaarlijk is: maar wij merken, in de tweede plaats, aan, dat ook in onze dagen, zoowel bij den nabuur als in ons eigen vaderland, voorbeelden bestaan van hoogstgevaarlijke en het leven bedreigende gevolgen, die men na de Vaccinatie heeft waargenomen en die noch aan eene *bijkomende ongesteldheid* van het gevaccineerd voorwerp, noch *aan de onvoorzichtigheid of onkunde van den Vaccinator*, maar alleen aan de meer dan gewoon zichtbaar werkende kracht van het koepokgift moeten worden toegeschreven. Om dit te bewijzen, willen wij een allerbelangrijkst artikel over dit onderwerp, te vinden in het onlangs uitgekomen Deel der

werkzaamheden van het Koninklijk - Nederlandsch Institut in zijn geheel overnemen, en de overdenkingen, die hetzelfde bij ons heeft opgewekt, onze lezers mededeelen. — Wij vinden namelijk het volgende in het

Bericht van de werkzaamheden der Eerste Klasse van het KONINKLIJK-NEDERLANDSCH INSTITUUT VAN WETENSCHAPPEN, LETTERKUNDE EN SCHOONE KUNSTEN. (Zesde Deel, p. 14.)

„ Hoezeer de koepok-inenting te beschouwen
„ zij als eene zeer lichte bewerking, die in
„ haar beloop doorgaans van geene bezwarende
„ toevallen vergezeld gaat, gebeurt het echter
„ nu of dan, dat zich, staande de uitbotting
„ en verzwering der Pokjes, eenige verschijn-
„ selen vertoonen, *die meer of min onrust*
„ *baren aan* LIGT BEVREESDE *ouders* (*). De
„ aart der ziekte intuschen schijnt naauwlijks te
„ doen vermoeden, dat 'er zich zoo geduchte
„ toevallen aan paren kunnen, die het leven des
„ ingeënten in gevaar brengen. Geen wonder
„ der-

(*) Deze woorden zijn althands niet toepasselijk op de volgende gevallen.

„ derhalven, dat de Heer (F. E.) VERBEECK,
„ grootelijks getroffen werd door omftandighe-
„ den, die, fttaande de werking der koepok,
„ HET LEVEN ZIJNER LIJDERS BEDREIGDEN.

„ Hij vond niet onvoegzaam, de aandacht
„ der Klafte hierop te bepalen in eene voor-
„ lezing, *over eenige zeldzame verſchijnſe-*
„ *len, bij de koepokken waargenomen.*

„ Op den 9den Nov. des jaars 1820 de
„ koepok bebbende ingeënt aan een kindje van
„ zes maanden, verliepen de eerſte dagen na
„ de kunstbewerking onder de *gewone gunſtige*
„ *teekens*, zoodat de Heer VERBEECK op den
„ negenden dag geene zwaarigheid maakte, om
„ van de ontlokene vaccine, *de welgevormde*
„ *ſtof* over te brengen op een jongetje, oud
„ ongeveer negen maanden.

„ Het eerſt ingeënt kind bleef intuſſchen
„ gelukkig voortgaan met de verdere ontwikke-
„ ling der koepok, tot den avond van den
„ *twaalften* dag: er kwam nu eene hevige
„ koorts: de arm en het aangezicht waren
„ ontſtoken: de huid droog en brandend en
„ het kind lag als verſlagen.

„ Slechts het zog eener gezonde min genie-
„ tende, kon men, *als oorzaak dezer verſchijn-*
„ *ſe-*

„ *selen, niet wel eenige fout in het gebruikte*
„ *voedsel aannemen.*

„ Den volgenden dag vertoonden zich nieu-
„ we verschijnselen. De geheele huid was
„ bezet met een groot aantal roode stippen.
„ Het eerste vermoeden kwam op het ontstaan
„ van mazelen, terwijl het verder beloop der
„ ziekte het ongegronde van deeze meening
„ deed inzien. Op den vijftienden dag immers
„ waren de stippen reeds overgegaan tot zeer
„ uitgebreide roode en meestal rondachtige
„ vlekken, de kleinste ter grootte eener dub-
„ beltje en de uitgebreidste ter grootte van een'
„ gulden.

„ De koorts had intusfchen afgenomen, de
„ huiduitwaseming was algemeen en gunstig,
„ het kind minder vervallen; het nam de borst
„ der minne, die het tot nu toe hadt gewei-
„ gerd, wederom met graagte en sliep daarop
„ gerust. Van dien tijd af ging het voort in
„ beterschap, de roode vlekken verdwenen ge-
„ regeld, *de opperhuid schilferde af* en het
„ kind herstelde volkomen.

„ Eerst toen vernam de Heer V., dat het
„ kindje, waarvan de koepokstof, ter inenting
„ voor dit voorwerp genomen was, op den *twaalf-*
„ *den* dag der uitbotting door gelijke toevallen

„ was

„ was bezocht geweest, en dat deze op de-
„ zelfde wijze, na eenige dagen, geweken
„ waren.

„ Deze laat bekomene inlichting veroorzaakte
„ hem veele bekommering voor het knaapje,
„ hetgeen hij met koepokstof van het zoo even
„ vermeld lijdertje had ingeënt, te meer nog,
„ daar hij, *geen vermoeden op eenig kwaad*
„ *hebbende*, ook van dezen tweeden wederom
„ op een paar jonge kinderen de koepokstof
„ hadt overgebracht.

„ De loop der verschijnselen ging ondertus-
„ schen *geregeld* bij het knaapje, dat met de
„ stof van het eerstgemelde kind was ingeënt,
„ tot dat zich op den *twaalften* dag eene
„ hevige koorts opdeed, de ontsteking op den
„ ingeënten arm zeer vurig werd, zich van
„ den schouder uitstreckende tot aan den elle-
„ boog, terwijl het aangezicht en het geheele
„ lichaam met uitgebreide en onregelmatige
„ roode vlekken bedekt raakten.

„ *Het geheel gestel leed zeer veel onder*
„ *deze toevallen, er kwamen verschijnselen*
„ *op*, DIE VOOR HET LEVEN VAN HET KNAAPJE
„ DEDEN VREEZEN, een der uitgebotte koepok-
„ ken geraakte in verzwering en ontlastte eene
„ beduidende hoeveelheid etter; er vormde zich
„ op

„ op denzelfden arm nog eene verzwering, die
„ men genoodzaakt was te openen. *Eindelijk*
„ *nochtands*, was men gelukkig genoeg, om,
„ *onder gepaste behandeling*, OOK DIT KIND te
„ *behouden.*

„ Nu schoot dan nog het laatste ingeënte
„ paar kinderen ter nadere opmerking over.
„ Bij een dezer, zijnde een meisje, deed zich
„ geen enkel bijzonder verschijnsel op, dan
„ eene meer dan gewone plaatselijke ontsteking
„ op den arm, die onder eene pap van brood
„ en Goulardwater spoedig week.

„ Bij het ander kind, zijnde een jongetje,
„ bleef alles wel gedurende de eerste dagen:
„ doch op den *negentienden* dag der inenting
„ begon de arm op nieuw te zwellen en te
„ ontsteken. Deze toevallen, die met koorts,
„ onrust en zeer groote ongeduldigheid van het
„ kind gepaard gingen, hielden ruim twee da-
„ gen aan, wanneer zij door breede roode
„ vlekken op die deelen van het lichaam,
„ waar zich de huid bij poezelige kinderen
„ plooit, gevolgd werden.

„ Alle verschijnselen weken hier echter spoe-
„ dig en zonder AANMERKLIJKE *kommer voor*
„ *het levensbehoud.*

„ Door

„ Door *bijzondere redenen* (*) en omstan-
„ digheden, die de Heer V. onnoodig oordeel-
„ de, voor de Klasse open te leggen, was
„ ook van dit kind de koepokstof op een
„ wichtje van omtrend drie maanden ingeënt.
„ Hier liep alles ten gunstigste af. Op den
„ *twaalfden dag* openbaarden zich slechts hier
„ en daar op den voorarm eenige roode plek-
„ ken, die, onder de aanwending van eene
„ verzachtende pap, binnen weinige dagen
„ weken.

„ De Heer V. trekt als waarschuwende les
„ uit deze verschijnselen het gevolg, dat de
„ koepokinenting, hoewel zich doorgaans tot
„ eene lichte onpasfelijkheid bepalende, som-
„ tijds ook wel met zware toevallen, *die zelfs*
„ *het*

(*) Mijn geachte Ambtgenoot vergeeve mij de aan-
merking, dat er, mijns inziens, nimmer *bijzondere rede-*
nen kunnen bestaan, die de verdere verspreiding van een
zoo zichtbaar schadelijke stof, waarvan Zijn Ed. reeds
de nadeelige gevolgen op meer dan een lijder hadt waar-
genomen, gevolgen, die het leven zelve der hiermede
ingeënte voorwerpen hadden bedreigd, in staat zijn te
billijken. — Ik beroep mij op de derde gevolgtrekking,
die de Heer V. zelve uit deze waarnemingen heeft ge-
maakt.

„ *het leven in gevaar brengen*, kan gepaard
„ gaan:

„ Dat het niet onverschillig is, of het voor-
„ werp, waarvan de stof genomen wordt, eene
„ ware en goedaardige vaccine, of tevens
„ eenige zeldzame toevallen hebbe opgeleverd.

„ Dat in het laatste geval de voorzichtig-
„ heid schijnt te gebieden, dat men zich van
„ het aanwenden dier stof onthoude ter voort-
„ planting op anderen.” Hier eindigt het Bericht.

Nu vraag ik of wel ooit deze waarschuwing en aanprijzing van voorzichtigheid (hoe ook welgemeend door den geachten Schrijver, wien wij voor de medeeling van deze waarnemingen onzen oprechten dank verschuldigd zijn) eenig nut zouden kunnen te weeg brengen?

Immers 1°. het is een algemeen voorschrift en door de Vaccinatores met alle nadruk aangeraden, verdedigd en meest in acht genomen, dat de stof, waarmede men vaccineert, niet ouder dan *negen dagen* zij, hetwelk als een der hoofdvereischte wordt opgegeven van eene *ware* vaccinatie.

2°. Het blijkt uit de bovengemelde gevallen, dat alle die schrikbaarende verschijnselen zich eerst verscheide dagen *na den negenden* dag hebben vertoont. — Nu vraag ik

3°. Hoe

3°. Hoe zal men ooit kunnen weten of ook de stof, die men *binnen de negen eerste dagen volgens het bepaald voorschrift* van het eene kind op het ander overbrengt, geene doodlijke gevolgen zal te weeg brengen? Geen uitvlucht is in de vermelde waarnemingen mogelijk: hier kan men niet zeggen, de stof hadt de kenmerken van echtheid niet. — Immers, zij was *welgevormd* (men zie boven) — noch dat de kunstbewerking haren natuurlijken loop niet gehad heeft. — want, *zij hadt de gewoone gunstige teekenen* opgelevert en de *loop der verschijnselen ging geregeld tot op den twaalfden dag*. — Noch eindelijk, dat er wellicht eene ongesteldheid in de maag bijkwam. — Immers de Heer VERBEECK verklaart uitdrukkelijk, dat *men als oorzaak dezer verschijnselen niet wel eenig fout in het gebruikte voedsel kan aannemen*. Alles is hier dus naar den regel en naauwkeurig in acht genomen en niettegenstaande de hoogstmooglijke voorzichtigheid, niettegenstaande alle gunstige teekenen gedurende de eerste negen dagen voorhanden waren, zoo deden zich echter, *de geneesheer zelve geen vermoeden op eenig kwaad hebbende*, op den twaalfden dag of later, bij vijf onderscheide voorwerpen meer of

min gevaarlijke, bij eenigen zelfs den dood bedreigende toevallen op, *die men eindelijk gelukkig genoeg geweest is* door Gods genade te overwinnen.

O gij, roekelooze Geneesheeren dezer eeuw, leest en overdenkt ernstig, welk eene uitzinnigheid u verblindt, zoo gij meendt in de afzichtelijke koejensmet een *schuldeloos* en *veilig* middel te vinden! O, dat uwlieder geweten ontwake en dat ze, terwijl gij het moordend lancet in handen neemt, u met luider stemme toeroepe: „Wie weet of ik niet dit onnoozel „wicht den dood in de armen stort!”

Ziedaar nu, wat men van het veilige der Vaccine denken moet! Gij, ouders, die op aarde geen grooter schat hebt dan de panden, door den ontfermenden God u geschonken, leest ook gij met aandacht, onderzoekt uit liefde voor de waarheid, vraagt licht van uwen Heiland en besluit vrijmoediglijk, zonder u door bedreigingen, van welken aart (*) ook, te

(*) Men maakt zich geen denkbeeld van de voorbeeldelooze woede, ja meer dan tijgerachtige wreedheid, waarmede men in onze jammerlijke dagen en in het Christelijke *Europa* te werk gaat, om de afzichtelijke Vaccine door te drijven. Ziet hier maatregelen en dwangmiddelen, die door den Erfvijand van ADAM's

roost,

te laten afschrikken! — De Hemelſche Va-
der, die ook uw kroost lief heeft en gadeslaat,
zal,

kroost, door den menschen-moorder zelven ſchijnen uit-
gedacht te zijn. Volgens de *Medic. Jahrb. d. K. K.*
Oster. ſtaat. (*Neue Folge*, I. B. III St. Wien 1823, p. 154.)
heeft men 't, opdat de Vaccine door geene tegenſtand
meer worde geſtoordt, voornaamlijk daarop toegelegd,
om den ongehoorzamen te ſtraffen, door hen met open-
bare ſchande (*öffentliche Prostitution*) te overladen:
„hiertoe zullen dan tabellen moeten dienen, die voor 't
„raam moeten geplaatst worden, waarop ſtaat: *Warnung*
„*vor Gefahr*, zoodra de kinderziekte zich vertoont bij
„kinderen, die men niet heeft gevaccineerd: openbaart
„zich daarentegen de kinderziekte bij denzulken, die ge-
„vaccineerd waren, dan zal men, om de ſchande niet op
„de ouders te doen ruſten, op genoemde tabellen ſchrij-
„ven: *Hier zijn de Natuurlijke pokken ontſtaan, doch zon-*
„*der de ſchuld der Ouders.* — Sterft er een kind, dat
„niet gevaccineerd was, aan de kinderziekte, dan mogen
„noch de bloedverwanten of vrienden, noch de Priester
„het lijk volgen, opdat de ſchuld der ouders geſtraft
„worde en ook opdat men op andere ouders afschrikkend
„zou werken.” (*Um jene altern, welche das heilsame der*
Impfung verkennen, und ſofort ihre kindern der Natürli-
chen Blattern preis geben, ZU BESTRAFEN und dadurch
auch auf andere ABSCHRECKEND EINZUWERKEN!) *Decret.*
der Vereint. Hofkanzley an das Mährischſchles. Gubern. v. 31
Oct. 1822.

En zulke middelen, o mijn God! zoudt Gij behoe-
ven, om uwe weldaden op het menschedom uit te ſtorten!
Welk een gruwel!

zal, die op Hem vertrouwt, met ongenaakbare vlammen zijns geests ommuren!

Keeren wij tot de recensie terug: wij zijn dan gekomen tot de aanmerkingen des R. op de wederlegging van *de tweede grondstelling* der Vaccinatores, waarop ik meen te voren genoegzaam geandwoordt te hebben.

Wat ik in de bestrijding van *de derde grondstelling* heb in het midden gebracht, wordt door den R. bijna niet wederlegd. Immers hij stemt toe, dat eene algemeene inenting met koepokstof eene bijna onuitvoerbaare zaak zou zijn. „Of de Overheden echter (zoo vervolgt de R.) „geene bevoegdheid „hebben, de Vaccine *des noods met geweld* „in te voeren, *willen wij liefst niet beslissen.*” Wat men van deze halve en voorzichtige aanprijzing van geweldadige maatregelen ter doordrijving der Vaccine te denken hebbe, laat ik aan ieders geweten over. De R. moge nu deze questie *liefst niet beslissen*, wij voor ons zoeken het antwoord niet te ontwijken en beslissen met ronde woorden, dat zulk eenen dwang met alle Godlijke en menschelijke wetten strijdig is.

Eindelijk zijn wij tot de *vierde grondstelling* genaderd, waarin ik de stelling der Vac-

cinatores, dat men de koepokstof aan alle voorwerpen, zonder onderscheid, kan mededeelen, en geen leeftijd, geen seizoen, geene natuurlijke ongesteldheden iemand van de koepokken wederhouden, eene absurditeit genoemd heb, en de wijze, waarop de Vaccinatie werkelijk en alom geschiedt, beschouwd heb, als behoorende tot de groffte kwakfalverij, voor den Geneesheer beschamende en voor de wetenschap zelve vernederende.

Dit argument heeft bij mij den grond gelegd tot een geneeskundig onderzoek der Vaccine, en deed mij weldra besluiten haar openlijk te bestrijden, terwijl ik hetzelfde aan allen onpartijdigen en oordeelkundigen Geneesheeren, ja, aan allen, die hun gezond verstand gebruiken willen, zij mogen overigens tot de geletterden behooren of niet, tot ernstige overdenking, bij herhaling, aanbeveel, te meer, daar ik hetzelfde niet blotelijk gesteld of verondersteld, maar gegrond heb op de beginselen der ware Geneeskunde, met van alle eeuwen erkende Natuurkundige (*Physiologische*), Ziektekundige (*Pathologische*) en *Therapeutische* waarheden bewezen, ja onwederlegbaar betoogd heb, als houdende in zich opgesloten het character, het eenig kenmerk der Geneeskunde,

waardoor zij zich in heiligheid en waardigheid van de onedele, grove en alleen aan het stoffelijk zintuig geboeide kwakfalverij onderscheidt.

Dit argument intusfchen heeft de R. voor te wederleggen; laat ons zien hoe hij hierin te werk ga. Hij zegt namelijk:

„ Of niet sommige natuurlijke ongesteldheden
„ den arts, bij *afwezigheid van eene Epide-*
„ *mie*, van het vaccineren behooren af te hou-
„ den, wil R. niet beoordeelen, veelmin te-
„ genspreken. (Dit is reeds eene concessie.)
„ Het overige van de stelling neemt hij echter
„ geheel voor zijne rekening (d. i. voor reke-
„ ning van iemand, wiens naam onbekend is!)
„ en houdt alle redenering van C., daartegen
„ ingebracht, voor *absurditeit* en ijdel ge-
„ zwets; voor een uitkramen van nuttelooze
„ en slecht aangebragte geleerdheid, geschikt
„ om het Publiek, hetwelk de *sophismen*,
„ daarin opgesloten, niet in staat is te waar-
„ deeren, te verblinden.”

Zoo nu de R. hier ter goeder trouw was en niet hardnekkig en zonder oordeel de Vaccine voorgenomen hadt *per fas et nefas* te verdedigen, hij hadt alsdan *mijne sophismen*, geschikt om het Publiek te verblinden, enz. moeten wederleggen, te meer, daar hij boven

ge.

getuigd heeft *juist voor het Publiek en niet voor deskundigen* te schrijven.

Doch de R. vindt het raadzamer mijne gronden geheel over te slaan en vervolgt aldus:
„ Wat bedoelt C. toch met het gezegde (bl. 40—41.) waarbij hij de voorbehoedende kracht van de Vaccine, ter wering van de kinderziekte, vergelijkt met de vernietiging van de vatbaarheid voor de koorts, door middel van de kina? De koorts toch heeft zeer verschillende oorzaken, terwijl de vatbaarheid voor de kinderziekte altijd dezelfde en onveranderlijk is, hetzij wij dezelve ontmoeten bij het kind, bij den man, den grijsaard of de vrouw.” Op deeze woorden merk ik het volgende aan:

1°. Dat men een voorbeeld nimmer verder dan het vergelijkingspunt nemen moet.

2°. Dat des R. uitdrukking: „ *de koorts toch heeft verschillende oorzaken, enz.*” hier ter plaatse niets afdoet, daar ik van de vatbaarheid voor de koorts gewag maak.

3°. Dat het eene valsche en tegen de rede en de ondervinding strijdende stelling is, dat de vatbaarheid bij voorwerpen van verschillende jaren een en dezelfde of onveranderlijk is, enz., waartegen ik mij uitvoerig en opzettelijk in

mijn Werkje verklaard heb, zijnde juist het tegendeel bij ieder echt Pathologus, zoowel bij de oude als bij eenige nieuwere Schrijvers, volkomen erkend en aangenomen. — Onder de laatsten behoort de getuigenis van den nog bloeienden Hoogleeraar HARTMANN (*), die zich in zijne uitmuntende *Pathologie* aldus uitdrukt:

„ Van de eerste vorming tot den zoogenaamden natuurlijken dood doorloopt het menschelijk lichaam (*organismus*) veele graden van ontwikkeling en afval, die de onderscheide tijdperken des levens daarstellen. In ieder tijdvak stijgt het *organismus* langzaam, onder *bepaalde afstand*, tot op het toppunt van de hoogste ontwikkeling der bewerktuiging of daalt even zoo weder af en levert aldus *in ieder tijdvak* eene *andere gesteldheid* van leven en bewerktuiging, *eene andere* betrekking tot den buitenwareld en, INGEVOLGEN HIERVAN, OOK EENE ANDERE VATBAARHEID VOOR ZIEKTEN.

In de wederlegging van de vijfde grondstelling der vaccinatores had ik beweerd, dat de ver-

(*) *Theoria morbi seu Pathologia generalis, &c auct. P. C. HARTMANN, M. D. Pathologiæ et Pharmacologiæ Professore publ. ord. in universitate Vindobomenoi. Vindob. 1814. pag. 335.*

vermindering der sterfte van eene plaats of land, en nog minder van het geheele menschdom, nimmer kan bewezen worden, zelfs niet door behoorlijk ingerichte burgerlijsten. — Dit is het hoofdargument hier ter plaatse en de R. zelve schijnt dit te moeten toestemmen, daar hij zegt, dat dit zeker zeer waar is, „maar (voegt hij er bij) *het is bij de geleerden eene bewezene daadzaak.*” Indien dit laatste het geval was, dan hadt ik hier ter plaatse iets overtolligs geschreven, doch dat dit zoo niet is, bewijs ik reeds uit de woorden, aan het hoofd van deze grondstelling geplaatst, zijnde een uittreksel uit een werk ten voordeele der Vaccine, door een onzer Geleerden geschreven; maar ook behalven deze getuigenisse kunnen wij, en voorzeker ook allen, die met aandacht de werken der voorstanders van de Vaccine gelezen hebben, met ons zoo veele plaatsen aanwijzen, waarin duidelijk de invloed der Vaccine op de *algemeene* sterfte met groote lofzuiging geroemd is, dat wij ons gerust op het oordeel der aandachtige lezers zouden kunnen verlaten. Wij willen desniettemin een en ander voorbeeld bijbrengen, om ons gezegde te staven.

1°. Een der voornaamste Koepokinenters in

London, de Heer LETTSOM, getuigt, dat JENNER aan het menschlijk geslacht *om niet* de middelen geschonken heeft, om jaarlijksch 800,000 individus of 2500 iederen dag te behouden.

2°. BERTHOLLET, PERCY en HALLÉ drukten zich in hun rapport aldus uit: „ De vermindering der sterfte en de geëvenreedigde vermeerdering der bevolking.... zijn onloochenbare bewijzen van het voordeelige dat wij van JENNER's ontdekking te wachten hebben.” En op eene andere plaats: „ De Vaccine, beschouwd in betrekking *met de Maatschappij in 't algemeen* heeft een voorrecht dat geen *inoculatie* hebben kan, namelijk, van de pok-epidemien te beteugelen en te doen verdwijnen, van de sterfte, de eerste levensjaren bedreigende, aanmerkelijk te verminderen, en, *ingevolgen hiervan, ook de bevolking sterk te bevoordeelen.*”

3°. De in de geschiedenis der Vaccinatie vooral zoo beroemde HUSSON zeide in 't jaar 1821: „ Het is zeker, dat de Vaccine aan de bevolking schenkt alle diegeenen, die de kinderziekte zou weggerukt hebben. Alleen in *Frankrijk* is zij in staat om in één eeuw drie millioen individus in het leven te behouden.”

„ houden, wier invloed op de koophandel,
„ de kunsten en wetenschappen en op de innige
„ kracht van den Staat (*la force réelle de*
„ *l'Etat*) onberekenbaar is.

„ Deze stelling is gegrond op de berekening
„ van LA CONDAMINE, die in 1754 schreef,
„ dat, zoo de Inoculatie in *Frankrijk* algemeen
„ zoude zijn ingevoerd geworden; sedert 't jaar
„ 1722, d. i. gedurende 32 jaren, men het leven
„ gespaard hadt aan nagenoeg een millioen men-
„ schen, ZONDER HUN NAGESLACHT TE REKENEN!”

4°. Ook in ons Vaderland heeft de Hoog-
leeraar VAN DER BREGGEN onlangs het volgen-
de gezegd: „ JENNER mocht den gezegenden
„ ouderdom van 74 jaren bereiken, zijne goe-
„ de werken onmiskkenbaar achterlatende, in
„ het dankbare hart van tijdgenooten en nako-
„ melingen blijvende voortleven, in den on-
„ vergankelijken dank der volken zijne ware
„ belooning vindende, daar het Europeesche
„ alleen hem jaarlijks het behoud van meer
„ dan 400,000 menschen te danken heeft.”

Na alle deze getuigenissen meen ik te mo-
gen besluiten, dat de R. genoodzaakt is of
de genoemde Schrijvers niet onder de *geleer-*
den te noemen (het geen ik nauwlijks veron-
derstellen mag) of te bekennen, dat hij zich
be-

bedrogen heeft, meenende dat mijne wederlegging van het gevoelen der Vaccinatores aangaande den invloed der Vaccine op de *algemeene* sterfte, *bij de geleerden*, zoo als de R. zegt, *eene bewezene daadzaak is.*

Hierna volgen eenige aanmerkingen aangaande de sterfte in de Vondelingshuizen. De R. toont hieruit mijn gevoelen volstrekt niet begrepen te hebben. Hij zegt namelijk :

„C. wil uit de verbazende sterfte in de Vondelingshuizen bewijzen, dat de Vaccine op die sterfte invloed heeft.” Uit deze voorstellingswijze zou men al licht op het denkbeeld komen, als hadde ik willen beweren, dat de sterfte grooter is in die gestichten, sinds er de Vaccine ingevoerd werdt. Immers dat de R. het zoo begrepen heeft, bewijzen zijne uittrekselen uit het werk van GIRTANNER, die zelfs dan, wanneer ik gezegd hadt, dat de sterfte in de Vondelingshuizen na de Vaccine vermeerderd was, nimmer met eenig recht tegen mij zouden kunnen aangevoerd worden, het geen ik straks breeder zal uiteenzetten. Doch de aandachtige lezer zal uit de plaats zelve, in mijne *Bestrijding* te vinden, eene geheel andere gevolgtrekking maken. De loop mijner denkbeelden komt hierop neer :

Indien de Vaccine werkelijk de sterfte verminderde, (zoo als hare voorstanders beweren) dan moest dit voornaamlijk in die gestichten blijken, waarin deze kunstbewerking algemeen wordt aangewend. Wij vinden intusfchen, dat de verbazende sterfte, die men vóór de Vaccine in die huizen hadt waargenomen, thands nagenoeg dezelfde is. Ergo is het *absolut* getal dooden op een bepaald getal kinderen niet veranderd.

Indien het nu bewezen is (gelijk het ieder Geneesheer genoegzaam bekend is), dat de kinderziekte *eertijds* nagenoeg een derde van de bevolking in de Vondelingshuizen wegsleepte, indien het verder bewezen is (gelijk het althands geen voorstander der Vaccine ontkennen zal), dat de Vaccine de epidemien der kinderziekte zoo niet geheel, althands voor 't grootste gedeelte, daar ter plaatse heeft doen ophouden, zoo vraag ik of de sterfte niet aanmerkelijk, en wel voor een derde, moest verminderd zijn, hadt niet diezelfde Vaccine, die de sterfgevallen aan pokken zoo kennelijk verminderd, een' zeer na-deeligen invloed op het gestel, waardoor het getal der sterfgevallen aan andere ziekten zoo zichtbaar vermeerderd is?

En het is hierom, dat ik mijn vraag herhaal, of er wel ooit vóór de Vaccine, toen
de

de kinderziekte zoo veele slachtoffers maakte, meer gestorven zijn dan 93 à 94 van de 100, gelijk de Vaccinatores zelve bekennen, dat ook na de invoering der Vaccine in de Vondelingshuizen te *Weenen* waargenomen wordt?

Wij zeiden ook, dat, zelfs ingevalle ik inderdaad beweerd hadt, dat de Vaccine in de Vondelingshuizen de sterfte vermeerderde, ook dan des R. aangehaalde plaatsen uit GIRTANNER veeleer deze veronderstelling nader zouden toelichten dan dezelve omverwerpen. Immers wanneer er in het eene gesticht, *na de invoering der Vaccine*, in 20 jaren 37,607 kinderen zijn ingenomen en na dit tijdstip slechts 1020 overig waren, dan zal er noodzaaklijk 36,587 gestorven zijn, terwijl in het ander huis *vóór de invoering der Vaccine* in 16 jaren (van 1774 tot 7790) 101000 kinderen zijn ingekomen, waarvan 15000 overig bleven en dus 86000 stierven. De proportie nu van het getal overgebleven tot 't getal opgenomen kinderen staat in het eerste gesticht als 1 tot 36 à 37, in het tweede als 1 tot 6 à 7. — Zoo zien wij, dat de sterfte meer dan vijfmaal grooter is in het Vondelingshuis, alwaar de kinderen gevaccineerd zijn, dan in het ander, vermits er van 36 à 37 kinderen 35 à 36 sterven, terwijl in
het

het door den R. bijgebracht voorbeeld van 6 à 7 kinderen 5 à 6 sterven.

Verder zegt de R. het volgende naar leiding van GIRTANNER: „ In een aanzienlijk Duitsch „ Vorstendom, dat ongeveer sedert 20 jaren „ een Wees- en Vondelingshuis in zijne hoofd- „ stad opgerigt heeft, is tot heden (1794) „ slechts een eenige vondeling tot mannelijke „ jaren gekomen.” Hierop merk ik aan:

1°. Dat dit volstrekt niets bewijst, vermits wij niet weten hoeveel kinderen in dat huis zijn ingekomen.

2°. Dat het zeer waarschijnlijk is, dat er in een gesticht, waar in 20 jaren een vondeling de mannelijke jaren bereikt, de somma der overgeblevene kinderen, *onaangezien hunne ouderdom*, proportioneel grooter moet zijn dan 1020 op 37607, waaronder wellicht geen enkel kind zestien jaren is oud geworden.

Hetzelfde geldt aangaande het derde door den R. bijgebracht voorbeeld, waaruit blijkt, „ dat er in *Casfel* in 18 jaren (*van 1763 tot* „ 1781) 740 kinderen in het Vondelingshuis „ werden opgenomen, en dat van deze de „ helft beneden de 8 jaar stierf, en nauwelijks „ tien het veertiende jaar bereikten.”

Immers het is ons niet te doen om te weten,

ten, hoeveel de ouderdom van 14 jaren bereiken op 740, maar hoeveel het totaal der overgeblevene kinderen bedraagt, hetgeen hier alleen in aanmetking moet genomen worden, vermits op een getal van 740 kinderen zeer wel zelfs geen enkel den ouderdom van 14 jaren zou kunnen bereikt hebben, en evenwel de totale sterfte hier minder zijn dan in andere gestichten van dien aart. — Volgens de onlangs gegevene opgave van de sterfte in *Rusland* weten wij, dat er in 't jaar 1821 het verbazend getal van 969 boven de 100, en zelfs twee tusfchen de 145 en 155 gestorven zijn, 't geen voorzeker, na evenredigheid van de sterfte in 't algemeen, in geene vergelijking komt met andere landen, zou men nu het recht hebben om te zeggen, dat de sterfte in *Holland* b. v. grooter moet zijn dan in *Rusland*, omdat (let wel!) op een gegeven getal inwoners zeer weinigen den ouderdom van 100 jaren bereiken? Indien ik eens de woorden van GIRTANNER aannam en daarenboven toegaf (hetgeen ik echter stellig niet doe) dat thands in de Godshuizen op 740 kinderen een groter getal de ouderdom van 14 jaren bereikt, dan vóór de invoering der Vaccine, zou ik dan immer hieruit mogen opmaken, zoo als de R.
ver-

verlangt, dat de Vaccinatie de sterfte aldaar verminderd heeft? Indien men eene kunstbewerking hadt uitgedacht, waardoor $\frac{1}{8}$ ste gedeelte van het menschdom den ouderdom van 150 jaren kon bereiken, maar te gelijker tijd de overige $\frac{7}{8}$ ste gedeelten nauwlijks 45 jaren oud wierden, zou het dan niet al zeer vreemd zijn, *hieruit* te willen opmaken, dat die kunstbewerking de sterfte verminderde? En ziedaar echter de gevolgtrekking, die men uit des R. citatie uit het Werk van GIRTANNER, in tegenoverstelling van mijn gevoelen, zou moeten maken.

Nu vraag ik ieder, die oordeelen kan, wat men van de verblindheid des R. zeggen moet, die, na deze voorbeelden te hebben aangehaald, met de volgende woorden besluit:

„Zoo men nu resultaten uit de sterfte in
„Vondelingshuizen afleiden wilde, dan zou
„zulks ten voordeele der Vaccine moeten uit-
„vallen, want de door ons aangeteekende
„daadzaken hadden plaats ten tijde, dat de
„Vaccine nog niet bekend was.” Intusfchen blijkt 't genoegzaam, dat die *daadzaken*, of *geene* resultaten opleveren, of juist het tegendeel bewijzen, d. i. den nadeeligen invloed der Vaccine op de sterfte.

Men vergete overigens niet, dat ik nergens gezegd heb, dat de sterfte in de Vondelingshuizen door de Vaccine vermeerderd is, waar dat mijne stelling eene bestrijding is van het gevoelen van hen, die aan de Vaccine eenen voordeelligen invloed op de absolute sterfte toe kennen.

Maar geheel anders is het gelegen met de *relative* sterfte, en wij geeven ieder Vaccinator geredelijk toe, dat er een boven alle vergelijking grooter getal kinderen *voorheen* aan de kinderziekte stierven, en dat de Vaccine dus in dit opzicht, en ook alleen hierin eenen gunstigen invloed heeft, doch daar andere ziekten sinds de algemeenwording der koepokienting en vermeerderen en doodlijker worden, zoo ziet men hoe valsch, ja, hoe onberedeneerd het gevoelen van hen is, die in de vermindering der kinderziekte eene vermeerdering der bevolking stellen. De waarheid van onze stelling aangaande het meer en meer doodlijk worden van eertijds nauwlijks gevaarlijke ziekten, zullen bejaarde lieden, die zich hunne kindschheid herinneren, en vooral onpartijdige geneeskundigen, die de bewijzen in handen hebben, voorzeker moeten erkennen. Wij wil-

len

len dit zoo kort mogelijk, maar onwederlegbaar, aantonen, ons beroepende op de getuigenis der Vaccinatores zelve. Ik zeg, zoo kort mogelijk, want een uitgebreid vertoog van dit allerbelangrijkst en nog niet in een helder daglicht geplaatst onderwerp, zou een geheel werk op zich zelve kunnen worden. Nemen wij bijv., om van geene andere ziekten te spreken, alleen de mazelen en roodvonk. De Geneesheeren, die de ondervinding raadplegen en met de fakkel der oordeelkunde toelichten, zullen mij voorzeker moeten toestaan, dat (enkele jaaren van Epidemien uitgezonderd) deze twee genoemde ziekten tegenswoordig niet alleen meer individu's aangrijpen, dan voorheen, maar ook buiten allen twijfel veel gevaarlijker, ja doodlijker zijn geworden. Dit feit moest bij alle Geneeskundigen zoodanig bekend zijn, dat ik alleen bij de herinnering hieraan zou moeten kunnen volstaan, nu wij echter sterflijsten bezitten en men gewoon is de Vaccine hiermede te verdedigen, zoo willen wij eens nagaan welk een resultaat zij opleveren alleen met betrekking tot de mazelen. Wij zullen hiertoe de kundigste en algemeen geachtste Schrijvers als onze vraagbaak kiezen.

Volgens de opgave, ons door MORRIS (*),
süssMILCH (†), GRAUNT (§) en anderen na-
gelaten, opdat men de relative sterfte aan bij-
zondere ziekten in *London* zou kunnen na-
gaan en onderling vergelijken, worden wij het
volgende gewaar:

(*) CORBYN MORRIS, *Observations on the past growth
and present State of the City of London.* London 1751.

(†) J. P. süssMILCH, *Die Göttliche Ordnung &c.* Berlin
1762. Tom. II. pag. 410 &c.

(§) JOHN GRAUNT, *Natural and Political Observation
on the bills of mortality.* London 1759. 4°.

Gedurende 10 jaren, zijnde	Totaale sterfte jaar- lijksch.	Sterfte aan kin- derpok- ken.	Sterfte aan mazelen.	ONDER 1000 DODEN IS DUS DE PROPORTIO- NEELE	
				Sterfte aan kin- derpok- ken.	Sterfte aan maze- len.
van 1675 tot 1684.	20695.	1738.	65.	84.	3.
van 1685 tot 1694.	23379.	1651.	22.	71.	1.
van 1695 tot 1707.	20555.	911.	81.	44.	3.
van 1708 tot 1717.	22648.	2051.	110.	(*) 90.	4.
van 1718 tot 1727.	27095.	2376.	205.	87.	7.
van 1728 tot 1737.	26725.	2155.	150.	80.	5.
van 1738 tot 1747.	26247.	1891.	197.	72.	7.

(*) Het is zeer opmerkelijk, hoe in 70 jaren, het tijdstip, waarin de kinderziekte het meest gewoed heeft, slechts 90 van ieder 1000, en dus nog geen $\frac{1}{10}$ de gedeelte aan de kinderziekte gestorven is. Een duidlijk bewijs, dat de pokken op verre na zoo doodlijk niet zijn, als men algemeen denkt. Doch dit in 't voorbijgaan.

Ziedaar nu lijsten, gehouden gedurende eene reeks van 70 jaren, *vóór dat de Vaccinatie bekend was*. Wanneer wij dezelve door elkander slaan, vinden wij, dat de proportie der *relatieve* sterfte aan de kinderziekte tot de *absolute* sterfte staat, als $75\frac{1}{2}$ tot 1000, terwijl de mazelen in datzelfde tijdperk nog geen 5 op de 1000, dat is op de 200 dooden nauwelijks één enkele hebben weggesleept.

Laat ons nu eens van den anderen kant zien hoedanig diezelfde verhouding *na het tijdstip van de invoering der Vaccine* zich heeft voorgedaan. Hier zullen wij de getuigenissen der voorstanders van de Vaccine liefst kiezen, opdat men ons niet van partijdigheid zou kunnen beschuldigen. Onder dezen nu behoort ook de geleerde ROBERT WATT (*), die door eene onbegrijpelijke en boven alle uitdrukking wonderbaarlijke verblinding zich als een voorstander der Vaccine doet kennen in een geschrift,

(*) *Treatise on the History, Nature, and Treatment of CHINCOUGH, including a variety of cases and Dissections; to which is subjoined an INQUIRY into the relative mortality of the principal Desases of Children, and the numbers, who have died under ten years of age in Glasgow, during the last thirty years.* By ROBERT WATT. M. D. Glasgow 1813.

fchrift, waarin ik voor de stelling, die ik hier verdedig, juist de schoonste en treffendste bewijzen gevonden heb, welken ik mijnen lezeren niet onthouden mag. Hij heeft namelijk in *Glasgow*, alwaar hij de Geneeskunde met veel roem uitoeffent, zich bepaaldlijk met het onderzoek aangaande de kinkhoest en andere, den eersten leeftijd vooral kwellende, ziekten, bezig gehouden en met dit oogmerk de voorhanden zijnde sterflieden moeten nagaan, toen zijn aandacht bijzonder getroffen werdt door de ongelijke verhouding van 't getal gestorvene aan bepaalde ziekten tot de algemeene sterfte. — Hij verzamelde dan de lijsten, die van het jaar 1783 tot en met 1812, en dus in een tijdvak van 30 jaren, aanwezig waren, en het is uit deze opgave, dat wij hetgeen tot ons onderwerp behoort, zullen uittrekken.

Wij zouden, wel is waar, met het jaar 1802 kunnen beginnen, daar wij boven genoegzaam bewezen hebben hoedanig eene verhouding er plaats hadt *vóór dat de Vaccine werdt ingevoerd*, echter willen wij ons gaarne de moeite getroosten (opdat de waarheid van onze stelling des te meer in het oog loope) met het jaar 1783 een' aanvang te maken.

VÓOR DE ALGEMEENE INVOERING DER VACCINE IN GLASGOW.				NA DAT DE VACCINE ALGEMEEN WAS GEWORDEN.			
periode van een jaar.	Sterfte aan kinder- pokken	Sterfte aan ma- zelen.	Alge- meene sterfte.	periode van een jaar.	Sterfte aan kinder- pokken	Sterfte aan ma- zelen.	Alge- meene sterfte.
1783.	155.	66.	1413.	1802.	156.	168.	1770.
1784.	425.	1.	1628.	1803.	194.	45.	1860.
1785.	218.	0.	1552.	1804.	213.	27.	1670.
1786.	348.	2.	1622.	1805.	56.	90.	1671.
1787.	410.	23.	1802.	1806.	28.	56.	1629.
1788.	399.	1.	1982.	1807.	97.	16.	1806.
1789.	366.	23.	1753.	1808.	51.	787.	2623.
1790.	336.	33.	1866.	1809.	159.	44.	2124.
1791.	607.	4.	2146.	1810.	28.	19.	2111.
1792.	202.	58.	1848.	1811.	109.	267.	2342.
1793.	389.	5.	2045.	1812.	78.	304.	2348.
1794.	235.	7.	1445.				
1795.	402.	46.	1901.				
1796.	177.	92.	1369.				
1797.	354.	5.	1662.				
1798.	309.	3.	1603.				
1799.	370.	43.	1906.				
1800.	257.	21.	1550.				
1801.	245.	8.	1434.				

Wanneer wij nu deze twee colommen opnemen, dan zien wij dat *vóór de invoering der Vaccine in GLASGOW* op het totaal sterfgevallen $\frac{1}{5}$ (ruim) aan de kinderziekte en nog niet $\frac{1}{74}$ ste gedeelte aan de mazelen moet worden toegeschreven: terwijl *sedert de Vaccine algemeen werd aangenomen*, niet meer dan nagenoeg $\frac{1}{19}$ aan de kinderziekte, maar daarentegen $\frac{1}{12}$ aan de mazelen sterven. De *vermindering* dus van sterfte aan pokken (zijnde van $\frac{1}{5}$ tot $\frac{1}{19}$) is verre na zoo groot niet als de vermeerdering der sterfgevallen aan de mazelen (zijnde van $\frac{1}{74}$ tot $\frac{1}{12}$).

Ziedaar nu wat die sterflijsten, waardoor men zoo vaak de Vaccine heeft willen verdedigen, opleveren, en wel dezulke, die door voorstanders der koepokinenters gemaakt zijn, en althands niet kunnen verdacht worden van vervalsching ten nadeele der Vaccine zelve. — Maar wij bezitten meer bewijzen voor de waarheid der door mij verdedigde stelling: nemen wij b. v. sommige der voornaamste Schrijvers voor en na de invoering dier kunstbewerking, en wij zullen eene onloochenbare bevestiging van ons gevoelen vinden, daar de eerste ons de mazelen (*) en roodvonk, OVER HET ALGEMEEN,

(*) Ik noem hier met opzet mazelen en roodvonk bij

MEEN, als lichte en zelden gevaarlijke, de laatste als gevaarvolle en licht doodlijke ziekten afschilderen. De groote SYDENHAM, van wien BURSERIUS getuigde, dat hij een der voortrefflijkste Geneesheeren was, en in het doorgronden der aart van de onderscheidene ziekten zoo ervaren, dat hem de meeste groote geleerden hebben nagevolgd, zeide van de mazelen, dat ze volstrekt zonder eenig gevaar zijn, zoo ze slechts met oordeel behandeld worden (*omni prorsus periculo vacent Morbilli, si modò peritè tractentur* (†)).

Diezelfde Schrijver, sprekende van de roodvonk

elkander, omdat deze twee ziekten in de bovengemelde lijsten niet schijnen afzonderlijk opgegeven te zijn, 't geen waarschijnlijk aan de groote verwandschap van beide moet worden toegeschreven, welke verwandschap door sommige Schrijvers zelfs tot eene volkomene *identiteit* van aart gebracht is: zoo zeide reeds MORTON: „*Scar-*
„ *latinam prorsus eandem esse cum morbillis censeo et solo*
„ *efflorescentiae modo ab illis distare, qui pari ratione in-*
„ *ter variolas distinctas et confluentes est. Exulet ergo*
„ *per me e censu morborum haecce febris, nisi cuiquam*
„ *morbillorum confluentium titulo eam in posterum designare*
„ *voluerit.*” Oper. Med. Amstel. 1696. P. III. pag. 43.

(†) TH. SYDENHAMI Opera Omnia. Ed. Genev. 1757.
4°. Tom. I. p. 121.

vonk en van de eenvoudige wijze, waardoor hij gewoon was dezelve te genezen, laat hierna volgen: „ Door deze eenvoudige behandeling kan men de roodvonk, die nauwlijks de naam van ziekte verdient, zonder eenige moeite noch gevaar verdrijven.” (*)

De onsterflijke BOERHAAVE, wiens bijzondere geleerdheid in alle de takken der Geneeskunde, en wiens onderscheidingskennis van den aart en vorm der ziekten, niemand lichtelijk zal ontkennen, spreekt slechts in 't voorbijgaan van de mazelen en van den roodvonk, en is er zoo verre van verwijderd, om die ziekten voor ge-
vaar-

(*) „ *Simplici hac et naturali planè methodo, hoc morbi nomen (vix enim altius asurgit) sine molestia, aut periculo quovis facillime abigitur. Cum e contra si plus negotii ægris facesamus vel lectulis continenter incarcerando, vel cardiacis aliisque remediis supervacaneis nimis doctè (ut vulgo videtur) secundum artem supra modum ingestis, morbus statim intenditur, et æger non rarè nulla alia de causa, quam nimia Medici diligentia, ad plures migrat.*” L. 1. pag. 162. — Wij zien dus hieruit of dat de aart der roodvonk des tijds veel zachter was dan in onze dagen, of dat de hedenlaagfche Geneesheeren eene de natuurwerking stoo- rende behandeling in deze ziekte in het werk stellen. Wellicht moeten beide oorzaken tegenswoordig in aan- merking genomen worden.

vaarlijk of ooit doodlijk uit hun wezen te beschouwen, dat hij het niet eens noodig geacht heeft eene bijzondere behandeling derzelven aan te wijzen.

BOERHAAVE's trouwe Commentator, de geleerde VAN SWIETEN, die, zoo als wij weten, verscheide jaren na BOERHAAVE geschreven heeft, zegt uitdrukkelijk aangaande de meergemelde uitflagziekten, *dat de prognosis niet moejelijk zal zijn, vermits men weinig kwaads hiervan te vrezen heeft* (*).

ELLER, SPRÖGEL, LIEBERKÜHN, en andere beroemde Geneesheeren, getuigen, dat zelfs in de sterke Epidemie van mazelen, die in den jare 1751 in *Berlin* geheerscht heeft, de natuur der ziekte volstrekt niet gevaarlijker was dan in andere tijden, en zelfs dat zij geen enkel kind daaraan verlooren hebben.

ROSENSTEIN, die zich zoo bijzonder op de ziekten der kinderen heeft toegelegd, verklaart zelfs in 38 jaaren slechts eene enkele Epidemie van roodvonk te hebben waargenomen.

HOFFMANN getuigt insgelijks, dat de mazelen, op zich zelve genomen, weinig gevaar hebben

(*) *Ger. Lib.* BAR. VAN SWIETEN, *Comm. in HERMANNI BOERHAAVE aphorismos.* Tom. II. pag. 406.

hebben, en dat ze dikwerf, vooral onder het volk, zonder geneeskundige hulp, maar alleen door een behoorlijk dieet, genezen worden (*).

Gedurende de 30 jaren, dat CULLEN en anderen in *Engeland* geleefd hebben, bedroeg de sterfte aan mazelen slechts $\frac{1}{100}$ ste gedeelte van de gantsche sterfte, en volgens de sterflijsten van *London* stierven er eertijds tien of elf op duizend (†).

Laat ons nu eens hier tegenover stellen de getuigenissen, welke ons de nieuwere Schrijvers opleveren, die na de algemeene invoering der Vaccine beide deze ziekten hebben onderzocht.

De beroemde Göttingfche Hoogleeraar RICHTER (§) getuigt, dat, terwijl men eertijds de roodvonk zeer zelden Epidemicè zag heerschen en dezelve voor eene zeer goedaartige ziekte hield,

(*) FR. HOFMANNI *Opera Omnia*. Tom. II. pag. 63.

(†) ROB. WATT. 1. 1. p. 384.

(§) *Die Specielle Therap. Zweiter Band*, pag. 440 &c. Berlin 1813. — Zelfs dan, wanneer deze ziekten epidemicè heerschten, waren ze niet dan zelden in gevaar te vergelijken met de tegenwoordig algemeen waar te nemen boosaartigheid derzelven. Wij zonderen steeds enkele zware Epidemiën uit.

hield, die geene geneesmiddelen, maar alleen een gepast diëet ter genezing vorderde, men sedert verscheide jaren geheel andere waarnemingen gemaakt heeft. „ *Epidemien keren nu zeer dikwijls weder, en de sterfte hieraan is ZEER GROOT.*” Op eene andere plaats zegt hij het volgende: „ Het schijnt uitgemaakt, dat in de laatste tijden deze ziekte (de roodvonk) aan boosaartigheid toegenomen heeft, en dat deze koortfge uitflag, over het algemeen, verre de gevaarlijkste is.”

REIL merkt te recht aan, dat het niet onwaarschijnlijk is aangezien de menigvuldige sedert verscheide jaren in *Duitschland* waargenomen Epidemiën van roodvonk, dat deze ziekte, of wel eenige andere doodlijke kwaal, de plaats der door de koepokinenting zoo zeer verminderde kinderziekte (REIL zegt: *fast verdrängten kinderblattern*) innemen zal, en eenige bladzijden verder: „ Zal de roodvonk, zoo als het zich thands doet aanzien, daar ze reeds zes jaren lang zonder ophouden in onze streken woedt, de plaats innemen der kinderpokken, dan zij men vooral bedacht om deze ziekte *inteënten* (*)!”

(*) REIL. 1. c. pag. 146.

Alweder eene *inenting*! Zoo vinden wij dan voor de kin-

In

kin-

In het voortreffelijk werk over de ziekten der kinderen van HENKE (*) vinden wij dezelfde getuigenisfe aangaande het toenemen der roodvonk. „ Sedert de zestiende eeuw, ” zegt hij, „ toen SMETIUS en SENNERT de roodvonk het „ eerste beschreven hebben, werdt ze door alle „ groote geneeskundigen van tijd tot tijd waar- „ genomen, en in de laatste 20 jaaren heeft „ ze zich meer dan te voren in *Duitschland* „ vertoont, en bij enkele Epidemiën in eene „ schrikbarende form.”

Op eene andere plaats erkent hij, dat de

kinderziekte eene koepokinenting van JENNER, voor de pest eene pestinenting volgens ROSENFELD, voor de roodvonk een roodvonkinenting volgens REIL, voor de mazelen een mazeleninenting volgens HOME &c., en wie weet voor welke ziekte meer geroemd en geprezen! Men stelle zich eens die dwaze inentingsgeneeskunde in den praktijk voor den geest, en men zal gewaar worden, dat de Geneesheeren, dien weg volgende, weldra gehouden zullen zijn *ex officio* de gezonde menschen ziek te maken! Ziedaar de droevige wending, die de zoo zeer geroemde geneeskunde dezer eeuw vooral schijnt aan te nemen! Geen wonder, waar 't eenig en alleen levendigmakend beginsel ontbreekt, daar heerscht wanorde en dood!

(*) ADOLPH HENKE, *Handbuch der Erkenntnis und Heiling der Kinderkrankheiten*, I B. p. 394 &c. 1818.

de roodvonk, welke door SYDENHAM, DE GORTER en andere oude Geneesheeren waargenomen is, tot de goedaartige soort moet gerangschikt worden.

Ook HUFELANDS *Journal* heeft op meer dan eene plaats de sprekendste bewijzen, dat de roodvonk veelvuldiger en gevaarlijker is, dan eertijds. HUFELAND zelve getuigt (†), „ dat de „ roodvonk, helaas! gedeeltelijk in de plaats „ der pokken getreden is en somwijlen niet veel „ minder wegrukt dan deezen.” Zonderling, echter, hoe diezelfde Schrijver, die het feit niet ontkennen kan, en die zich, ondanks hem zelve, als gedrongen voelt, de invoering der Vaccine met de meer dan voorheen verwoestende roodvonk in verband te beschouwen, alles in 't werk stelt, om dit denkbeeld (hoe waar hetzelve ook zij) in verblindheid af te wenden. Immers wij vinden, dat die Schrijver zich reeds in 1820 (§), sprekende over het gebruik der Belladonna tegen de verspreiding der roodvonk, aldus uitgedrukt heeft: „ Het is niet te ontkennen, dat de roodvonk „ sedert de laatste tien jaren meer algemeen en „ dood-

(†) HUFELAND, *J. d. Pr. Heilk.* April 1823. p. 12.

(§) HUFELAND, l. l. August. 1820.

„ doodlijker geworden is dan te voren, waar-
„ aan voorzeker de invoering der Vaccinatie
„ aandeel heeft, doch op eene zeer onschul-
„ dige, ja zelfs haar roem bevestigende wijze,
„ daar er sedert haare weldadige uitbreiding
„ een grooter getal kinderen in 't leven blij-
„ ven, en gevolglijk niet alleen meer de
„ roodvonk krijgen kunnen, maar ook juist
„ daardoor een grooter getal met eene ziek-
„ lijke of doodlijke aanleg de roodvonk ge-
„ vaarlijker krijgen.”

Wat deze verontschuldiging der Vaccine be-
treft, hoewel dezelve een schijn van waarheid
hebbe, zullen wij echter haare ongerijmdheid
en de dwaling, waarin HUFELAND verkeert,
zoo wij hopen, duidlijk bewijzen, zoowel
aangaande de meerdere verspreiding der ge-
noemde uitslagziekten, alsook betreffende het
meerder gevaar, waarmede dezelve tegens-
woordig verbonden zijn. Wat het eerste be-
treft, het is waar, dat het getal kinderen,
die thands bij de onloochenbaare vermindering
der sterfte aan de natuurlijke pokken in het
leven blijven, uit den aart der zake een rui-
mer veld aanbieden voor de verspreiding der
mazelen en roodvonk, doch hier zal slechts
eene proportioneele vermeerdering in aanmer-

king komen. Stellen wij, bij voorbeeld, dat er van 1000 kinderen voorheen 200 aan de kinderziekte en 20 aan de mazelen en roodvonk stierven, dan zal, vermits door de vaccine 200 kinderen in het leven behouden worden (wij willen dit eens toegeeven) zeer zeker de sterfte aan beide genoemde ziekten vermeerderen; doch in welke proportie? Niet zoo als HUFELAND schijnt aan te nemen, met 200, 't geen eene valsche rekening is, vermits er slechts eene bepaalde en wel geringe hoeveelheid van deze bij de 20 moeten gevoegd worden. Immers, zoo er van 1000 kinderen 20 aan de mazelen en roodvonk sterven, dan zal van de 200 slechts 4 omkomen, welke de gantsche vermeerdering op het getal der aan de *morbilli* en *scarlatina* stervende kinderen, zou moeten uitmaken. Doch is dit het geval? Dat HUFELAND zelve, of welke voorstander der Vaccine ook, deze vraag onpartijdig beantwoorde en beslisse. — De Engelsche Geleerde WATT, hoewel de Vaccine verdedigende, kan echter de boven alle proportie vermeerderde sterfte aan de mazelen niet ontkennen. „In de kinderziekte,” zegt hij, „hebben wij de sterfte gebracht tot op een vijfde van het geen ze voor 25 jaren bedroeg, „ doch

„ doch in hetzelfde tijdvak heeft de mazelen
„ elfmaal meer weggerukt.”

„ Dit is eene waarheid, zoo in het ooglopende,
„ dat ik verbaasd sta, dat dit niet de aandacht
„ heeft opgewekt van bejaarde Geneesheeren, die
„ in de gelegenheid geweest zijn de sterfte aan
„ de mazelen in vroegere jaren te vergelijken
„ met die, welke, vooral de laatste vijf ja-
„ ren (*), hen noodzakelijk is moeten zijn
„ gebleken.”

Maar wij stellen in de tweede plaats, wat den aart der tegenswoordig heerschende roodvonk en mazelen betreft, dat ze gevaarlijker en doodlijker zijn dan voorheen, hetgeen nimmer den gewaanden gunstigen invloed der Vaccine zal kunnen staven.

Immers HUFELAND, die dit denkbeeld schijnt te koesteren, moet noodzakelijk de stelling verdedigen, dat het getal kinderen *met eene ziekelijke en doodlijke aanleg* thands (naar evenredigheid) groter is dan vóór de invoering der Vaccine, hetgeen wij hem gaarne toegeeven,

(*) Deze geleerde schreef in 1813: hoe sinds dat tijdstip de sterfte aan mazelen, en vooral roodvonk, bijkans jaarlijksch toeneemt, zal voorzeker ieder Geneesheer moeten bekennen.

ven, daar wij een der krachtigste bewijzen hierin vinden voor de waarheid onzer stelling aangaande de ondermijnende kracht van het zoo algemeen koepokgift, waarmede voorzeker een derde van het totaal der thands jaarlijksch geboren wordende kinderen besmet wordt.

Wij maken dan uit deze beschouwing de volgende *conclusiën* :

1°. Na de invoering der Vaccine is de kinderziekte buiten twijfel minder algemeen verspreid en aanmerkelijk afgenomen in gevaar.

2°. Sints dat tijdstip zijn de mazelen en roodvonk buiten twijfel meer algemeen waargenomen en zonder vergelijking gevaarlijker en doodlijker dan voorheen.

3°. De invloed der kinderziekte op het gestel des lijdens (die dezelve gelukkig doorgestaan heeft) is zeer gunstig, daar ze (om met WATT (†), den voorstander der vaccine, te spreken) de geneigdheid van het lichaam, om door andere besmettelijke ziekten te worden aangedaan, vermindert, en zoo die ziekten zich werkelijk vertoonen, haaren aart zachter maakt.

4°. De invloed der Vaccine op de kinderziekte is minder gunstig ('t geen wij straks nader

(†) L. 1. pag. 379.

der zullen bewijzen) dan ze ongunstig is op de mazelen en roodvonk, hetgeen de Vaccinatores niet zonder verdriet genoodzaakt zijn te bekennen.

„Hoe nieuw ook” (zegt de meergemelde Engelsche geleerde) (*) „en vreemd het
„denk-

(*) WATT. l. l. p. 378 en p. 392 alwaar hij hetzelfde aangaande de vermeerdering der *Scarlatina* zegt. Wij kunnen echter niet ontveinzen, dat, hoewel de Schrijver zich stellig als voorstander der Vaccine doet kennen, echter op meer dan eene plaats eene zekere dobbering en twijfel in zijn gemoed schijnt te zijn opgekomen: wij meenen dit uit de volgende plaats te mogen opmaken:
„Het blijkt thands (zegt hij) dat de hoop op eene zoo
„aanmerkelijk verminderde sterfte onder de kinderen,
„door de invoering der Vaccinatie, die met zoo veel
„vuur door ieder menschenvriend werdt aangenomen,
„eene bedrieglijke hoop geweest is, althands wat *Glasgow*
„betreft. Men heeft den Schrijver onder het oog gebracht, dat zijne opgave juist geschikt was, om zeer
„verderflijke gevolgen (*injurious effects*) te hebben, daar
„ze het vooroordeel van het volk zou kunnen versterken. Hierop antwoordt hij, dat, zoo het vooroordeel
„alleen kan overwonnen worden door het verbergen
„der allerbelangrijkste feiten, hij niet van meening is
„daartoe de hand te bieden, tot zulk eene groote prijs.
„Indien het uit de sterflijsten blijkt, dat de mazelen,
„wat ook de oorzaak zij, in zoo weinige jaren (hij schreef dit in 1813) tienmaal doodlijker geworden zijn,

„ denkbeeld moge schijnen, men is genood-
„ zaakt te bekennen, dat toen de kinderziekte
„ in volle kracht was, zij het vermogen hadt
„ de

„ dan is het meer dan tijd, dat de Geneesheeren van
„ het feit kennis krijgen.”

„ De hevigste Vaccinatores hebben nimmer beweerd,
„ dat de Vaccine meer zij dan een tegengift voor de kin-
„ derziekte, en hiervan geeven de lijsten de duidlijkste
„ bewijzen, daar de sterfte aan deze ziekte eene vermin-
„ dering is te beurt gevallen van bijkans 20 ten honderd
„ tot minder dan vier. Wij moeten echter met droefheid
„ erkennen, dat de sterfte over het algemeen niet veel
„ verminderd is; maar men kan de schuld hiervan niet op
„ de koepokinenting werpen; de hooge gedachten, die wij
„ ons van haare voortreflijkheid maakten, mogen eeniger-
„ mate gedaald zijn, wij zijn haar steeds dankbaarheid
„ schuldig. Heeft ze al niet zoo veel, als men verwacht-
„ te, in het leven behouden, zij heeft echter de schoon-
„ heid van 't menschlijk geslacht bewaard en meenig
„ een voor veel pijn en smart beveiligd!”

Deze wonderbaarlijke gevolgtrekking des Schrijvers moet, mijns inziens, alleen aan die verblinding worden toegeschreven, waarmede zelfs de kundigste mannen geslagen zijn, zoodra zij de zaak der Vaccine voorhebben te verdedigen; eene verblinding, waardoor ook deze uitmuntende Schrijver geheel over het hoofd ziet, hoe diepdoordringend de werking van het koepokgift noodzaaklijk wezen moet, zal ze voor de kinderziekte beveiligen, of, zoo als HUSSON zelve getuigt, het weeffel der vaste deelen eene andere gesteldheid geeven!

„ de mazelen te verzachten, en nu, daar ze
„ grootendeels verdreven is, de mazelen lang-
„ zamerhand derzelve plaats hebben ingeno-
„ men, dien ze nu werkelijk bekleden. Het
„ doet mij leed dit te moeten vaststellen, doch
„ de feiten, wat *Glasgow* betreft, zijn te over-
„ tuigende, dan dat men nog eenigen twijfel
„ zou koesteren!”

Na deeze lange uitweiding, wier belangrijk-
heid echter ons doet hoopen, dat dezelve den
waarheidlievenden onderzoeker niet te onpas
zal gekomen zijn, maar wellicht anderen tot
eene meer opzettelijke uiteenzetting van dit
allergewichtigst punt zal opgewekt hebben,
keeren wij tot de recensie terug.

Wij waren gebleven tot aan de tweede be-
zwaar tegen de vijfde grondstelling der Vacci-
natores. — De R. spreekt hier over den in-
vloed der Geneeskunde, en heeft ook hier
mijne meening niet juist voorgedragen, waar-
uit verwarring van denkbeelden en valsche ge-
volgtrekkingen bij hem ontstaan zijn. Wij
moeten de sterfte van twee onderscheide stand-
punten beschouwen, die zeer algemeen, doch
zeer ten onrechte verward worden. Het eene
betreft de algemeene sterfte, dat is het geheel
der individus, die het leven verliezen; deze

sterfte is dus, in eene zekere zin, de ontvolking in tegenstelling der bevolking, die uit het getal geboorne ontstaat: en het is juist in dezen zin, „dat ik gezegd heb, dat het voor-
„bestemd getal personen ongestoord in eenen
„bepaalden tijdsomloop den weg van al het
„vleesch zal moeten inslaan, en dat de Genees-
„kunde geen invloed hebben kan op de bevol-
„king en de sterfte, BEIDE UIT EEN HOOGER
„STANDPUNT BESCHOUWD.” (Het is al zeer vreemd, dat de R. deze woorden, waar het juist geheel en al op aankomt, heeft vergeten, of althands verzwegen, waardoor mijn gevoelen, zoo als de R. ze voordraagt, onverstaanbaar wordt, zoo al niet voor eene *absurditeit* moet doorgaan). Het is juist uit dat hooge standpunt, dat de Vaccinatores de algemeene sterfte beschouwen als zij zeggen, dat de Vaccine jaarlijksch 400,000 personen in het leven houdt en dus de bevolking zoo aanmerkelijk doet toeneemen. Ik herhaal dus mijne stelling en voeg er bij, dat de Geneeskunde op het getal der individus, die het leven verliezen (dat is op de *algemeene* sterfte), even min invloed heeft als op het getal jaarlijksch geboren wordende kinderen, en het is om deze rede, dat ik het leven en den
dood

dood van het menschdom, in 't algemeen genomen, niet middelrijk maar onmiddelijk in den hand van Hem, die het Begin en het Einde zelve is, gemeend heb te moeten stellen. Maar, en dit is de tweede beschouwingwijze der sterfte, in eene ondergeschikte kring, dat is in die kring, waar God door middelen werkt, daar heeft de Geneesheer invloed, namelijk, om individus, die door ziekte gekweld worden, door Gods genade te mogen geneezen en aldus in het leven te behouden, zonder dat de resultaten hiervan, met betrekking tot de vermeerderde bevolking, in eenige aanmerking komen. — Zeer verkeerd zegt de R. „ Zoo de Geneeskunde slechts „ voor eenen zekeren tijd het leven beveiligt, „ dan voldoet ze aan haar doel; wat anders „ doet de Arts in andere ziekten.” Het beveiligen van het leven kan nimmer als het eigenlijk gezegd *doel der Geneeskunde* beschouwd worden. Immers ook het brood, dat men daaglijksch gebruikt, onderhoudt en beveiligt voor eenen zekeren tijd het leven; maar behoort nu het voedsel tot de Geneeskunde? Neen, ik herhaal het, haar *doel is zieken te geneezen*, en nu vraag ik op mijn beurt, met des R. eigene woorden: „ Wat anders doet

„toch de Arts in andere ziekten?” Wat anders verlang ik dan juist, dat de Geneesheeren niet meer voor de kinderziekte willen doen, dan voor andere ziekten, en dat ze dus te vreden zijnde deze te mogen geneezen, niet tot die onbegrijpelijke dwaling komen de andere te moeten voorkomen? Bij alle werkingen zijn twee lichamen of wezens voorhanden, waarvan het eene het werkend beginsel, de kracht bezit, het andere lijdende en ontvangende is: ziedaar ook de betrekking tusschen den Arts als werker en den zieken als lijder: maar, daar de gezondheid, uit den aart der zaake, in eene krachtige werking bestaat, zoo zal de Geneeskunde of geen invloed op haar uitoeffenen, of eenen zeer nadeeligen. De hamerflag, bij voorbeeld zal op eenen ijzeren bout, of geene werking doen of denzelfen in stukken slaan; maar zoo nu die bout gloejend is gemaakt, en zijn kracht van samenhang vermindert, dan, en dan eerst zal de hamer, hem buigende en vervormende, tot die eindens dienen, waartoe ze dienen moet. Aldus moet ook de ware arts zich als een hamer in de machtige Hand des Allerhoogsten beschouwen, die niet gebezigd wordt op sterke, vaste of gezonde lichamen, maar om de zwakke, kranke, lij-

lijdende natuur tegen den bestormenden vijand, de ziekte, te verdedigen, waartoe de Arts eenig en alleen geschapen is. O! hadt men tegenswoordig slechts geestelijke oogen, om het Evangelie met nederigheid des gemoeds te lezen, en een hart voor haar waarheid blakende, men zou de goddelijke woorden van Hem, die de Waarheid zelve is, ook hier toepasfen en erkennen, „ dat zij, die gezond zijn, den Me- „ dicijnmeester niet van noden hebben, maar „ die ziek zijn!”

Wellicht zal iemand uit mijne woorden opmaken, dat dezelfde redenen, waarom ik de Geneeskunde geen' invloed toeken op de vermindering der sterfte, ook bestaan ten opzichte van derzelve vermeerdering, en deze stelling geef ik hem volkomen toe. Maar zal dit dan het onschadelijke der Vaccine bewijzen? Het zij verre: immers deze kunstbewerking behoort volstrekt niet tot de eigenlijke Geneeskunde, wier doel het is te geneezen, terwijl de Vaccine juist de bestaande gezondheid in eene ziekte-toestandt (hoe gering deze ook zij) vervormd. Zij behoort dus, wij mogen 't niet verzwijgen, tot die gevaarlijke kwakfalverij, die de gezondheid verwoest en het leven ondermijnt, en als zijnde een moordenaarskunst, ja met kracht moest afgeweerd worden. Het is

is dus in die kring, waar de Geneeskunde kan gezegd worden individus in het leven te behouden, en de oorlog b. v. gezegd wordt de sterfte te vermeerderen, dat de Vaccine moet beschouwd worden als den grond leggende voor eene grootere sterfte, niettegenstaande in eene hoogere kring het bepaald en voorbestemd getal individu's ongestoord den weg van alle vleesch zal inslaan en geene middeloorzaken, 't zij op de bevolking der aarde, 't zij op de algemeene sterfte eenigen invloed zullen hebben. Hier in die oneindige bron van allesomvattende wijsheid en boven alle uitdrukking onmetelijke Almacht, waarvoor de Engelen knielen en het aangezicht bedekken, hier verliezen zich alle die middelijke invloeden, welke de mensch, die eene made is (*) op deze aardklomp, het geringste gedeelte der schepping meent uit te oeffenen. Deze, de ziel tot God verheffende waarheid kan de vernuftigste onder de menschenkinderen *uit zich zelve* nimmer inzien. Geen SOCRATES, geen PLATO of SENECA heeft dit kunnen gissen, veel min erkennen, alleen het Woord van God, alleen het gezegend Evangelie dringt het voor CHRISTUS kloppend hart te erkennen, dat Hem, die de haren op onzen harden schedel geteld heeft, en

(*) JOB 28:6.

en zonder Wiens wille geen muschke ter aarde valt, *het algemeen* in eeuwigheid behoort en ons, zijne van Hem geheel afhankelijke schepfels, onmacht, onvermogen. Alleen de Christen, ik herhaal 't, kan, tot verheerlijking van zijnen Hemelschen Vader, in aanbidding uitroepen: U KOMT DE SCEPTER TOE IN DEN HEMEL EN OP HET AARDRIJK, en, tot verneederling van zich zelve, zijn onmacht erkennen en zeggen: IK BEN EEN ONNUTTE DIENSTKNECHT (*). Goddelijke waarheid, die geen wereld, geen vleesch of bloed, zelfs aan de vernuftigste en geleerdste mannen, immer heeft kunnen openbaren, maar alleen Gods geest aan de eenvoudig geloovige Christenen tot troost en balsam hunner zielen doet erkennen en aanbidden!

Wij hebben dan gezien, dat er in de wederlegging van het eerste gedeelte mijner geneeskundige beschouwing geene argumenten gevonden worden dan dezulke, die of niets bewijzen of juist het tegendeel van hetgeen de R. voorhadt te bewijzen. Laat ons nu eens zien wat hij op mijne tegenwerpingen van de *arg. positiva* der Vaccinatores aan te merken heeft. De R. schijnt het woord *gift* niet geredelijk te willen aannemen, daar hij telkens

ach†

(*) LUCAS 17 : 10.

achter hetzelfde een vraagteken plaatst. Wij willen hem herinneren :

1°. Dat ook de kinderziekte gezegd wordt dan eens aan de pokstof, dan weder aan het pokgift haar oorsprong verschuldigd te zijn, en dat dus de koepokstof even zoo zeker een *virus vaccinicum* of gift is (gelijk ze ook genoemd wordt) als de gewoone pokstof, eigenlijk als het *virus variolosum*, het pokgift bekend is. Verdere uiteenzetting zou woordenstrijd worden. Maar

2°. Ook wat de aart der Vaccine betreft, komt zij met die van andere dierlijke vergiften volkomen overeen. HUFELAND (*) geeft eene zeer juiste verklaring of *definitie* van het woord vergift, die wij geheel aannemen en op de Vaccine toepassen. Hij zegt namelijk : „ Er „ bestaat in de natuur een groot getal en on- „ derscheide soorten van giften : zij werken „ of GEWELDIG OF IN HET GEHEIM, (ondermij- „ nende) OOGENBLIKLIJK OF LANGZAAM, VAN „ BUITEN OF VAN BINNEN, ZICHTBAAR OF „ ONZICHTBAAR, en behooren voorwaar tot de „ meest

(*) HUFELAND, *l'art de conserver la vie humaine trad. de l'allemand*, 2 part. Chap. XI. Jena 1799.

„ meest algemeene en tevens de gevaarlijkste
„ vijanden van het leven.”

Doch dit in 't voorbijgaan. — De R. begint met het vijfde *argum. positivum* der Vaccinatores, de vier eerste onder de *negativa* reeds uiteengezet zijnde. „ De Vaccine is een
„ zeker altoosdurend en onfeilbaar voorbehoed-
„ middel tegen de kinderziekte.” Ziedaar het argument, 't welk ik, om de volgende redenen, gemeend heb te moeten verwerpen.

1°. De stelling, *à priori* beschouwd, bevat eene *absurditeit*. „ Ja,” zegt de R.
„ wanneer men meer aan de letter, dan aan
„ den zin der woorden van *altoosdurend* en
„ *onfeilbaar* (†) hecht, dan heeft C. gelijk;
„ want dat er eenige uitzonderingen op deze
„ algemeene en voor een ieder welverstande
„ uit-

(†) Dat er onder de Vaccinatores sommigen zijn, die niet alleen de onfeilbaarheid der Vaccine bij 't gevaccineerd voorwerp gedurende zijn gantsche leeftijd hebben aangenomen, maar zelfs tot diens nakomelingen willen uitstrekken, vinden wij in het Werk van een der beroemdste verdedigers der Vaccine, de Heer sacco, die van gevoelen is, dat een enkele koepokinenting wellicht de vatbaarheid voor de kinderziekte ook bij het nageslacht zal kunnen voor altoos uitroejen !!

„ uitspraak zijn, is door de ondervinding be-
„ wezen.” Daar de R. hier schijnt aan te
nemen, dat er eene niet altijd zekere zeker-
heid en niet onfeilbaare onfeilbaarheid bestaat
en het beveiligend vermogen van de Vaccine
eigenlijk daartoe betreft, zoo willen wij hier
geen enkele aanmerking maken. — „ Maar, ”
zegt hij verder, „ het is zichtbaar, dat het
„ den Doctor er om te doen is, om allerlei
„ *bewijzen* bijeen te zoeken, ten einde aan
„ zijn gevoelen regt veel klem bij te zetten.”
Mij dacht, dat ieder Schrijver, die zijn ge-
voelen anderen mededeelen, niet opdringen wil,
dit doet, en uit den aart der zaake doen
moet; overigens dat een verdediger der Vac-
cine hiertegen is, verwondert mij geensins,
vermits juist de Vaccine niet na onderzoek
en door *bewijzen*, maar door eene doldriftige
voorbaarigheid blindelings is aangenomen en
doorgedreven. Het zou inderdaad (en dit wil
ik volstrekt niet tegenspreken) voor den R.
gemaklijker geweest zijn, zoo ik slechts losse
stellingen en geene *bewijzen hadt bijeenge-
zocht, ten einde aan mijn gevoelen recht
veel klem bij te zetten.* Doch nu is het niet
anders, en het oude spreekwoord is bewaar-
heid: DIE ZOECT, DIE VINDT!

2°. Eens aangenomen, dat er een *onfeilbaar* middel bestaan kan, dan zou de waarheid hiervan ten opzichte der Vaccine eerst na een menschenleeftijd kunnen blijken. „Maar,” zegt de R. „zou de tegenwoordige *generatie* „deze weldaad vooreerst opgeven, ten einde „de volgende in onzekerheid te laten of de „Vaccine wel voor de kinderziekte beveiligt „of niet?” Wonderlijke vraag voorwaar in den mond van een’ deskundigen. Immers wat zou de R. wel antwoorden, zoo een of ander kwakfalver, DELALENA bijv., hem zulk een vraag deed aangaande zijn middel, dat hij, even als de Vaccinatores, het hunne, *onfeilbaar* noemt, en, even als zij, als eene *weldaad* aanprijst? — Zoo ik meen zal hij (alle andere reflexiën voor een oogenblik daargelaten) hem antwoorden, dat indien het bewezen is, dat zijn *specificum* een *weldaad* is, hij gereed is hetzelfde aan te nemen en te verspreiden, doch dat juist hierin het hoofdargument, de *cardo questionis* ligt opgesloten; welnu, ziedaar tevens mijn antwoordt, terwijl de beslissing of de Vaccine een *weldaad* zij of niet, juist het onderwerp van mijne Bestrijding uitmaakt. Maar de R. zegt „nu reeds 24 jaren

H

„ge-

„ gevaccineerd (†) te hebben, en dat hem
„ nog geen een voorbeeld van besmetting
„ door de kinderziekte is voorgekomen, of-
„ schoon vele van de ingeënten aan de be-
„ smetting blootgesteld waren; en dergelijke
„ ondervindingen,” zegt hij verder, „ zijn,
„ zoo als het wereldkundig is, door honder-
„ de, ja duizende Doctoren hier te lande en
„ overal elders gemaakt.” Hierop merk ik
aan

1°. Dat ik er verre van verwijderd ben de
woorden van eenen 24 jaren gevaccineerd heb-
bende Arts, na zulk eene stellige verklaring,
eenigermate in twijfel te trekken, wat name-
lijk zijn eigen ondervinding betreft; maar

2°. Dat ik genoodzaakt ben hem tegen te
spreken, wanneer hij het daarvoor wil laten
doorgaan, als of er geen Geneesheer hier te
lande of elders de kinderziekte met alle haare
pathognomische verschijnselen, na eene geree-
gelde Vaccinatie hadt waargenomen. Immers
wij

(†) Hieruit blijkt, dat de R. reeds in de allereerste
tijden na JENNERS ontdekking heeft gevaccineerd; was
ook destijds de thands door hem zoo hooggeroemde
ERVARING en ONDERVINDING zijn richtsnoer?! Wonder-
baarlijke verblindheid!

wij willen hier niet herhalen de voorbeelden, door koepokinenters zelve wereldkundig gemaakt, waarvan wij eenige weinige in onze bestrijding hebben aangehaald; wij willen niet spreken over de bekentenis, onlangs door voorstanders der Vaccine openlijk gedaan, dat men te voren, om de Vaccine geen nadeel toe te brengen, met opzet heeft moeten verzwijgen die gevallen, waar de kinderziekte zich, na eene geregelde koepokinenting, vertoont heeft, maar dat, nu deze kunstbewerking als gevestigd mag beschouwd worden, men geen gevaar meer loopt de zaak in haar waar daglicht te stellen, alle deze onloochenbare bevestigingen van mijn gevoelen wil ik zelfs voor een oogenblik daarlaten, maar vraag alleen den R.: waarom, indien mijne stelling zoo *absurd* is, veele voorname geleerden, zowel in ons Vaderland als elders, voorgesteld hebben de Vaccinatie, na een zeker tijdsverloop, te herhalen? waarom zelfs de beroemde Haarlemsche Maatschappij juist over dit onderwerp onlangs eene prijsvraag heeft gemeend te moeten voorstellen? Doch wij willen dit allerbelangrijkst punt, of namelijk de Vaccine nog verdient beschouwd te worden als een (*weinige* uitzonderingen niet eens gerekend)

zeker voorbehoedmiddel der kinderziekte *ja* of *neen* op nieuw uiteenzetten en ter kennis van het Publiek brengen zoodanige feiten, welke mij eerst, nadat mijne *bestrijding* het licht hadt gezien, zijn bekend geworden. De R. zal tevens hierin de wederlegging vinden van zijne argumentatie en de bevestiging van die stelling, waarvan de R. zegt, dat NIEMAND OOI**T** ONBESCHAAMDER GESCHREVEN HEE**F**T: doch hierover nader.

Thands willen wij bewijzen, dat het onmogelijk is dat iemand, die onbevooroordeeld de zaak beschouwt en in de Geneeskunde niet geheel vreemd is, in onze dagen nog staande houdt, dat men, na eene behoorlijke Vaccinatie, de kinderziekte of in 't geheel niet, of niet dan zeer zeldzaam heeft waargenomen.

De waarnemingen, door ENGELS**C**H**E**, DEEN**S**C**H**E en DUIT**S**C**H**E Geneeskundigen daaromtrent gemaakt, hebben dit punt, mijns inziens, buiten allen twijfel bewezen.

Wat *Duitschland* betreft, wij weten dat GITTERMAN (†), te *Embsen*, in het jaar 1819
en

(†) HUFELAND, *J. d. Pr. Heilk.* 1821. Aprii und Mai. Dat deze Epidemie niet alleen goedaartig was bij reeds gevaccineerde voorwerpen, maar ook bij de overige, blijkt hieruit, dat er slechts 37 op 444 gestorven zijn in zes maanden.

en 1820 eene Epidemie van kinderziekte heeft waargenomen en beschreven, „ en dat het, ” om zijne eigene woorden te gebruiken, „ onloochenbaar is, dat *een aanzienlijk getal ge- vaccineerde kinderen* de gewone, doch zeer goedaardige, pokken hebben gekregen; ” zoodat de Heer GITTERMANN, hoe sterk ook voor de Vaccine ingenomen, zich genoodzaakt ziet te erkennen, dat dit voorbehoedmiddel niet onvoorwaardelijk als zoodanig moet worden beschouwd.

DOCTOR OELZE (†) beschrijft een soort van pokken, die hij bij gevaccineerden heeft waargenomen, toen er eene pok-epidemie te *Neuruppin* uitbrak. Hij noemt deze soort van pokken *Varicella Vaccinica*, of liever *Variola Vaccinica*, vermits, volgens de getuigenis des Schrijvers, de grenslieniën tusschen beiden ontbreken.

In *Copenhagen* heeft men dezer dagen verscheide voorbeelden gezien van gevaccineerden, die door het *Contagium Variolosum* of pokgift besmet werden. Door vriendschappelijke meêdeeling ben ik in staat gesteld het een en

an-

(†) HUFELAND, l. 1. Januarij 1822.

ander hieromtrent aan te merken. — Een ze-
„ ker JEDER NIELSEN, brouwersknecht, oud
„ 30 jaren, kreeg het eerst de *natuurlijke*
„ *kinderziekte*, en werd den 13 December
„ des afgelopen jaars in het gasthuis gebracht.
„ Hij meende besmet te zijn aan boord van een
„ vreemd schip in de haven, dat echter ver-
„ trokken was, toen de patient in het hospi-
„ taal kwam. Deze zieke was nooit gevacci-
„ neerd geweest, stond de pokken tamelijk
„ licht door en werdt den 11 Jan. dezes jaars
„ nog onder quarantaine gehouden.” — Zie-
daar het eerste besmet voorwerp, waardoor wij
zien, dat het wezenlijk het *Contagium Vario-*
losum was, dat deze ziekte heeft voortge-
bracht.

Nu lees ik in eene particuliere brief van
den 17 Januarij dezes jaars van *Copenhagen*
het volgende :

„ Veele ziekten heerschen hier en men is
„ zeer ongerust, daar zich in eenige huizen
„ eene ziekte openbaart, die alle de tekenen
„ heeft van de kinderpokken. De geneeshee-
„ ren noemen dezelve *mitigated small-pox*
„ (*verzachte pokken*), men neemt alle voor-
„ voren, om de Epidemie tegen te kaan.”

In eene tweede brief van den 24 Jan. wordt

gewag gemaakt van den zoon des *Stads-Physicus* LUND, welke ook door de verzachte of gewijzigde pokken werdt aangedaan: deze gewijzigde pokken bij gevaccineerden zijn (volgens deze tijding) licht te genezen, laten geene naden op de huid na en zijn niet *doodlijk*, WEINIGE GEVALLEN UITGEZONDERD.”

Eindelijk wordt ook in een Deensch nieuwsblad een Bericht gevonden, hetwelk met de vermelde beschrijving der ziekte van JEDER NIELSEN begint en aldus vervolgt:

BERICHT AAN HET PUBLIEK.

„ Den 24 December werd een Student in de
„ Geneeskunde met koorts bevangen, verge-
„ zeld met zware brakingen, de hik, kramp
„ &c. — Daar deze zieke thands 22 jaren oud,
„ als kind gevaccineerd was geweest en 6
„ vaccine puisten daarna hadt gehad *met alle*
„ *characteristieke kenmerken van echtheid* en
„ met klaarblijkelijke teekenen van constitutio-
„ neele affectie des lichaams (zwellung in de
„ holtens onder de armen en koorts), zoo
„ was men in de eerste dagen onzeker, we-
„ gens de eigenlijke aart der ziekte. Den 29 ll.,
„ 's ochtends, ontwaarde men kleine roode be-

„ grensde vlakken, het eerst op het gezicht
„ en aan de handen des lijders, naderhand aan
„ de overige gedeelten des lichaams. Onder
„ het uitbarsten van dit Exanthem verdwenen
„ successivelijk de bovengenoemde toevallen
„ van kramp en koorts. Den 30sten vond men
„ de vlakken gevuld, met een helder water-
„ achtig vocht. Den volgende 31 December
„ kregen de puisten eenen rooden geïnfam-
„ meerden omkring en werd het vocht, het-
„ welk zij inhielden, troebel en van geelachtig-
„ ge kleur. Alle de puisten hadden nu *vol-*
„ *maakte gelijkheid met natuurlijke kinder-*
„ *pokken.* Den 2 Januarij begonnen zij in het
„ aangezicht te droogen; den 3 en 4 aan de
„ overige deelen van het lichaam. — Al de
„ korsten waren den 6 Januarij afgevallen, zon-
„ der eenig lidteeken na te laten, en de patient
„ bevindt zich nu volkomen wel.

„ Deze ziekte behoort, volgens alle derzel-
„ ver verschijnselen, onder het rubriek van de
„ in *Engeland* en meerdere landen genoegzaam
„ bekende *mitigated small-pox.*

„ Alhoewel deze soort pokken zeer zelden
„ gevaarlijk zal zijn en zich slechts bij weinige
„ gevaccineerde personen openbaart, zoo vor-
„ dert niet te min de voorzichtigheid, dat ook
„ de-

„ deze pokken *quarantaine* onderworpen wor-
„ den, ten minsten tot dat de korstjes afge-
„ vallen, en de patienten zorgvuldig gezui-
„ verd zijn, door warme baden, dewijl men
„ door de ondervinding niet geheel zeker is,
„ of zij, bijzonder bij niet gevaccineerden,
„ DE BESMETTING VAN DE NATUURLIJKE KIN-
„ DERPOKKEN KUNNEN UITBREIDEN.

„ Ik heb het als mijne plicht beschouwd dit
„ ter kennisse van het Publiek te brengen we-
„ gens het ongegrond gerucht van eene hier
„ in de stad heerschende Kinderziekte-Epi-
„ demie.”

Copenhagen, den 11 Januarij 1824.

(Get.) LUND,
Stads Physicus, &c.

Waar is nu de onbevooroordeelde, die uit de beschrijving der ziekte zelve, niet duidlijk gewaar wordt, dat die zoogenaamde *mitigated small-pox*, welke men voor eene nieuwe soort van pokken wil laten doorgaan, volstrekt niet anders (is) dan eene niet boosaartige, maar echter wezenlijke kinderzikte? wordt dit niet bevestigd, doordien de persoon van NIELSEN, van wien het *Contagium* zich schijnt verspreidt

te hebben, een Exanthema gehad heeft, die men niet gearfeld heeft, met ronde woorden, de *kinderziekte* te noemen, vermits men, door deze verklaring, de koepokinenting geen nadeel toebreacht, zijnde het voorwerp niet gevaccineerd? wordt dit niet zichtbaar, wanneer men dezelfde maatregelen, die men gewoon is in het werk te stellen, om de verspreiding der kinderziekte te beletten, ook hier ziet aangewend? En is het niet ten hoogste opmerkingswaardig, wanneer de *Stads-Physicus*, na dit alles, zijn bericht eindigt met de woorden, *dat het gerucht van eene in Coppenhagen heerschende Kinderziekte-Epidemie ONGEGROND is?*

Wij willen nu nog ten laatste eenige feiten bijbrengen, die ons juist uit dezelfde plaats, van waar de Vaccine het eerst is verspreid geworden, bij herhaling en in menigte zijn bekend gemaakt, welke alle voor het oog van den onbevooroordeelden ontegenzeggelijk de waarheid van onze hier verdedigde stelling in een helder daglicht zullen plaatsen.

De Heer GEORGE GREGORY is (*) sedert

(*) *Annales de la Litterature medicale Britannique*, par J. DUBAR, Tom. I, Janvier 1824, pag. 28 enz.

veele jaren Doctor aan het hospitaal voor de Vaccine en de Kinderziekte te *St. Pancras*. Hij is dus meer dan iemand in de gelegenheid geweest de Vaccine te toetsen en na te gaan, of de koepok bij voortdoring, OVER HET ALGEMEEN, kan gezegd worden de kinderziekte te vóórkomen. Hij heeft onlangs eenige aanmerkingen over de kinderziekte, die na de Vaccinatie ontstaat, in het licht gegeven, welke wij, om derzelve belangrijkheid, willen overnemen en ter kennisse van het Nederlandsch Publiek brengen.

„ Sedert eenigen tijd (zegt hij) hebben wij
„ in *Engeland* genoeg waarnemingen van ont-
„ stane kinderziekte na de Vaccinatie gemaakt,
„ om den aandacht en zelfs de vrees van het
„ Publiek te hebben opgemerkt. Wanneer
„ wij de afgelopen' jaaren overzien, dan kun-
„ nen wij niet ontveinzen dat die droevige ge-
„ vallen steeds toenemen. Wij willen dus dit
„ punt trachten op te helderen, niet als ware
„ het om onze nieuwsgierigheid te voldoen,
„ maar als zijnde van een wezenlijk nut. Men
„ ontnemt de zwaarigheid niet door te zeg-
„ gen, dat ook de natuurlijke kinderziekte,
„ die geregeld is afgelopen, den lijder niet
„ altijd bevrijd voor eenen tweeden aanval. De
„ ge-

„ gevallen van kinderpokken na de Vaccine
 „ zijn veel menigvuldiger dan die van eene
 „ voor de tweede maal ontstaande kinderziekte.
 „ Deze laatste is altijd door de oude Genees-
 „ heeren als iets zeer zeldzaams beschouwd ge-
 „ worden, terwijl er heden weinig Doctoren
 „ zijn, die geene voorbeelden van de eerste
 „ gezien hebben. De laatste werden zelden
 „ in het hospitaal voor de kinderziekte waar-
 „ genomen; de eerste, daarentegen, wordt in
 „ dat gesticht in onze dagen dikwerf gezien.

„ Het is om dit punt op te helderen, en
 „ tevens om te toonen, hoe zoodanige geval-
 „ len van kinderziekte na de Vaccine steeds
 „ vermeederen, dat ik in de *tabula* I^a. het
 „ totaal opgegeven heb der aan de pokken
 „ lijdende voorwerpen, in het hospitaal opge-
 „ nomen, in het tijdsverloop van 10 jaren,
 „ hierbij onderscheidende de gevallen, die na
 „ eene geregelde Vaccinatie zijn ontstaan, van
 „ dezulke, die op eene onregelmatige koepok-
 „ inenting gevolgd zijn (*). Hieruit blijkt,

„ dat

(*) Alle de voorwerpen, hier gebracht, als hebben-
 de de Vaccinatie ondergaan, hadden duidelijke lidteeke-
 nen, of, wanneer deeze ontbraken, dan herinnerden zij
 zich, dat hunne armen ontstoken waren geweest, of dat
 de ziekte haren gewonen loop gevolgd hadt. Men heeft
 de gevallen van mislukte Vaccine uitgezonderd.

„ dat in 1810 de voorbeelden van ontstane kin-
„ derziekte na de Vaccine op het geheel getal
„ der ingekomen zieken, zijn in de verhouding
„ van 1 tot 30: in 1815 als 1 tot 17: in 1819
„ als 1 tot 6: in 1821 als 1 tot 4 en in 1822
„ als 1 tot $3\frac{1}{2}$.

„ Gedurende de drie laatste jaren zijn er
„ meer dan 100 zoodanige gevallen in het
„ hospitaal waargenomen, waarvan de meeste
„ onder mijn bestuur waren.”

Verder merkt de Schrijver aan, dat sommigen wellicht van meening zijn, dat zijne aantekeningen kwaad kunnen doen, in zoo verre ze ten nadeele der Vaccine strekken,
„ doch,” voegt hij er bij, „ *de roem der*
„ *Vaccine is heden zoo gevestigd, dat men*
„ *geen gevaar loopt, zelfs op de strengste*
„ *wijze, te onderzoeken alle de verschijnsel-*
„ *len, welke hiertoe eenige betrekking heb-*
„ *ben* (*).

„ De

(*) Zeer *naïf* inderdaad is deze bekentenis; wij zien dus dat wij het aan de heden ('t zij met recht 't zij ten onrechte) *gevestigde roem der Vaccine* te danken hebben, zoo men thands de waarheid durft zeggen: immers, volgens den Schrijver, liep men gevaar een streng onderzoek der *Vaccine*, en wat daartoe behoort, in het werk te stellen, toen *haar roem* nog niet *gevestigd was!!*

„ De meeste moeders zijn heden gevaccineerd, zoodat men het volks-vooroordeel thands veeleer ten voordeele, dan wel ten nadeele der Vaccine beschouwen mag: verre van het kwaade te willen vooruitloopen, zoek ik alleen het algemeen welzijn te bevorderen door in dit onderzoek te treden; velen verzwijgen de gevallen van mislukte Vaccine en schijnen te vrezen hun gevoelens hieromtrent te verklaren, of het geschilpunt zonder omwegen aan te vatten.”

Hierna onderzoekt de Schrijver, zoowel hoedanig de wijziging zij, die de poksmet in een te voren gevaccineerd voorwerp ondergaat, als ook welke oorzaken daarvan kunnen worden aangewezen. — Hij bewijst, dat men niet in staat is de evenredigheid op te geven, die er tusschen de voor de tweedemaal ontstane kinderziekte en tusschen de zich na de Vaccine vertonende pokken bestaat: „ *de voorbeelden,*” zegt hij, „ *van mislukte Vaccinatie zijn tegenswoordig veel meer in getal dan tien jaren geleden, en men is niet zeker, dat het maximum bereikt is.*”

De wijziging nu, door de Vaccine veroorzaakt, wordt zeer nauwkeurig beschreven, en zal vooral in de vermindering der ontsteking van

van de huid moeten gezocht worden, hoewel er alle mooglijke trappen plaats hebben tusschen de twee uiterste wijzigingen, die of zoodanig is, dat de kinderziekte in eene zeer lichte ziekte veranderd is, of wel dat de Vaccine nauwlijks eenigen invloed schijnt gehad te hebben; het laatste wordt overigens niet dan zeldzaam waargenomen.

Wat nu de oorzaken van dit ontstaan der pokken bij te voren gevaccineerden betreft, deze zoekt de Schrijver zoowel in eene zekere *indiosyncrasie* bij sommige familiën, en ook bij personen van 15 tot 21 jaren, om de pokstof gretig op te nemen, als ook in de menigvuldige onregelmatige Vaccinatiën, die, volgens den Schrijver, volkomen bewezen kunnen worden uit den aart der lidtekens op de armen. Hij eindigt dus met den raad, om die personen, bij welke de lidtekens onregelmatig zijn, op nieuw te vaccineeren, en geeft de volgende lijsten op van de waarnemingen, die hij in het hospitaal van de Kinderziekte en de Vaccine te *St. Pancras* gemaakt heeft.

Opgave der zieken, welke, na voorafgegane Vaccinatie, de kinderziekte gekregen hebben en in het hospitaal zijn opgenomen, verdeeld in twee onderscheide tijdvakken, ieder van vijf jaren: aldus te kennen gevende de evenredigheid, waarin deze gevallen staan, tot het geheel getal der aan kinderziekte lijdenden.

Opgave der ouderdom, waarin de onderscheide Gevaccineerde personen de kinderziekte gekregen hebben, en in het hospitaal, in de laatste vijf jaren zijn opgenomen.

In het jaar	Totaal der ingekomen.	Kinderziekte bij te voren Gevaccineerde.	Middengetal.
1809	146	4	1 op 36
1810	149	5	" " 30
1811	94	6	" " 15
1814	79	4	" " 20
1815	101	6	" " 17
Totaal in 5 jaren	569	25	" " 22
1818	58	9	" " 6
1819	97	17	" " 6
1820	142	25	" " 6
1821	117	28	" " 4
1822	194	57	" " 3 $\frac{1}{2}$
Totaal in 5 jaren	608	136	" " 4 $\frac{1}{2}$

Onder de 10 jaren	5
van 11	2
" 12	1
" 13	2
" 14	5
" 15	3
" 16	7
" 17	14
" 18	13
" 19	11
" 20	18
" 21	13
" 22	9
" 23	10
" 24	9
" 25	4
" 26	3
" 27 en daarbov.	7
Totaal.....	136

Opgave der gevallen van kinderziekte, bij personen, die te voren zoowel te London als ten platte Lande en op onbestemde plaatsen gevaccineerd waren.

Jaargetal.	GEVACCINEERDEN.			Totaal der Vaccinatiën.
	Buiten London	Te London	Onbestemde.	
1809	3	1	0	4
1810	4	0	1	5
1811	5	0	1	6
1814	4	0	0	4
1815	5	1	0	6
1818	17	0	2	9
1819	11	1	5	17
1820	6	1	18	25
1821	19	2	7	28
1822	35	6	16	57
Totaal.	99	12	50	161

Opgave van het hospitaal-verblijf der personen aan kinderziekte na voorafgegane Vaccinatie lijdende, gedurende het jaar 1822.

Minder dan 7 dagen	12
— „ 14 „	32
— „ 21 „	6
— „ 6 weken	2
Stergevallen	5
Totaal.....	57

I Wan-

Wanneer men nu deze lijsten, die juist door een' voorstander der koepokinenting, en juist in het hospitaal der kinderziekte en vaccine gemaakt zijn, naauwkeurig nagaat en zonder partijdigheid overziet, dan wordt men, mijns bedunkens, duidelijk gewaar:

1°. Dat, tien jaren geleden, onder de 22 personen, aan de kinderziekte lijdende, slechts een enkel in het hospitaal gevonden werdt, die te voren gevaccineerd was geweest, doch dat daarentegen, in de laatste jaren, onder 9 gevallen van pokken, 2 gevonden werden, die te voren gevaccineerd waren. De voorbeelden van mislukte Vaccine nemen dus jaarlijksch toe.

2°. Dat tusschen het zestiende en twee en twintigste jaar, waarin het lichaam eene nieuwe *periode* van ontwikkeling ondergaat, ook tevens de vatbaarheid, om door de poksmet te worden aangedaan, schijnt levendiger te worden. Een bewijs voorwaar, dat vooral de kinderziekte met de ontwikkeling van het gestel in een allernaauwst verband staat.

3°. Dat de Vaccine in onze dagen niet eens meer kan gezegd worden *over het algemeen* een voorbehoedmiddel te zijn voor de kinderziekte.

Men denke echter niet, dat de Heer GRE-

GORY

GORY tot deze gevolgtrekkingen gebracht werd: O neen! hij zoude alsdan geen voorstander der Vaccine hebben kunnen blijven; maar hoe zich nu uit deze moejelijkheid het beste te redden? Het middel is bij der hand: hij wil naamlijk uit de lidtekens bewijzen, dat niet enkele, (het geen wij hem zouden toegeven) maar *verreweg de meeste* gevallen van kinderziekte bij gevaccineerden moeten worden toegeschreven aan de voorheen met onechte koepokstof verrichte inenting!

Ik noem dit, gelijk ik in het mijne Bestrijding genoemd heb, eene erbarmelijke uitvlucht. Getrouw aan hunne gewoone *petitio principii*, maken de Vaccinatores waarschijnlijk op deze waarnemingen de volgende fluitrede:

De kinderziekte ontstaat *hoogstzeldzaam*, zoo immer na eene geregelde Vaccinatie. In bovengemelde waarnemingen zijn *zeer veele* voorbeelden van ontstane kinderziekte na voorafgegane Vaccinatie; *Ergo* zijn die Vaccinatiën onregelmatig, onecht geweest.

Zoo er nu, gelijk de Vaccinatores het voor-
geven, een zoo groot verschil bestaat tus-
schen de ware en onechte Vaccine, dan zul-
len

len er zekere en niet twijfelachtige onderscheidskennmerken van beiden moeten gevonden worden: en zoo die werkelijk te vinden zijn, van waar dan, dat zoo dikwerf de echte Vaccinestof, uit eene alle de vereischte hoedanigheden bezittende koepok genomen en op een ander individu ingeënt, de valsche koepok doet geboren worden, die de Vaccinatores zelve getuigen, dat geen voorbehoedende kracht bezit? Van daar ook, dat REIL de stelling van JENNER aangaande het bepalen van de echtheid der Vaccine alleen uit de uitwendige teekenen, die zich plaatslijk vertoonen, verwerpt en vraagt, hoe toch datgeen, 't welk eene algemeene dispositie des lichaams zal moeten wegnemen, immer zal kunnen plaatslijk zijn? Zeer verkeerd zegt de R., en zeker uit onwetenschap, want wij willen niet gaarne kwade trouw bij hem veronderstellen, dat REIL schreef, toen de Vaccine nog in haare kindschheid was: immers in het vijfde deel van het belangrijk werk *über die Erkenntnisf und Cur der Fieber*, dat in het jaar 1815, twee jaren na den dood des Schrijvers, in het licht verscheen, vinden wij in de Voorrede, door Prof. NASSE, de verklaring, dat de hem toegezonde nagelatene papieren van REIL,

on-

onder anderen, nieuwe bijdragen bevatteden over de Pokken, de Vaccine en de Varicellen, zoodat de bearbeiding van deze onderwerpen door den Schrijver niet geschiedt is in dien tijd, toen de Vaccine nog in haare kindschheid was, maar tusfchen het jaar 1812 en 1813.

Maar wij worden duidlijk gewaar, dat JENNER zelve op de menigvuldige waarnemingen van ontfane kinderziekte, na voorafgegane Vaccinatie, aandachtig is geworden; men verwachtte dus van hem vooral eene ontwikkeling der oorzaken van dit verschijnsel, en zijn antwoord was steeds, dat eene onechte Vaccinatie was voorafgegaan, en om nu dit gewoon *Echappatoir* nader op te helderen, schreef hij in 1804 (†) een brief, waaruit wij het volgende overnemen: „ Het is moejelijk,” zegt hij, „ en wellicht onmooglijk zonder afbeeldingen, eene naauwkeurige beschrijving te geven der verscheidenheden, die eene herpetische aandoening der huid in de koepokken veroorzaken kan, van de geringste afwijkingen, die de zekerheid der koepok-
„ in-

(†) *Medical and Physical Journal*, August 1804, en HUFELAND 1. 1. Januarij 1822.

„ inenting niet in den weg staan, tot die on-
„ volkomenheid der puisten toe, die over het
„ algemeen geene zekerheid daarstelt. Wel-
„ licht bega ik een fout, als ik van eene
„ *volstrekte onzekerheid der koepokinenting ge-*
„ wag maak, doch ik ben overtuigd, dat het
„ organisme zijne gevoeligheid voor de pok-
„ smet en het vermogen, om deze ziekte in
„ haare gewone vorm te krijgen, verliest,
„ naarmate de Vaccine haare volkomenheid na-
„ dert.”

En om nu te bewijzen, hoe licht de Vaccine ontaarden kan en de kenmerken van echtheid verliezen, merkt hij aan, dat *eene enkele weiachtige puist, een wondje, of eene vervelling van de opperhuid op een of ander deel van het lichaam, gedurende den loop der Vaccine, voldoende is, om haar voorbehoedend vermogen te doen verliezen.* En het is niet alleen *de daauwworm, eene herpetische uitslag, de zoogenaamde kwade oogen, &c.* die, volgens JENNER, veelmalen de Vaccine doen mislukken, maar zelfs zal (let wel!) *een plekje open huid achter het oor, niet groter dan men met een halve erwt bedekken kan, genoegzaam zijn, om de koepok zelve haare voorbehoedende kracht te ontnemen, enz.*

Waar

Waar is nu de onbevooroordeelde, die hier niet gewaar wordt, dat de uitvlucht van JENNER, om toch de geliefkoosde Vaccine in haare gevestigde roem staande te houden, inderdaad te belachlijk is, om breedvoerig wederlegd te worden? En echter onderschrijft HUFELAND dit denkbeeld van den scherpzinnigen JENNER, ja zelfs geeft hij ter bevestiging eene door hem gemaakte waarneming op, van iemand, bij wien, hoewel de huid zeer gezond was, de Vaccine echter eene onregelmatige loop hadt gehouden, hetgeen hij niet wist waaraan te moeten toeschrijven, toen hij eindelijk gewaar werd, dat de lijder het *paranritium* of de Fijt hadt (†)!!

Indien wij nu eens deze stelling van JENNER aannemen, dan moest daaruit noodzakelijk volgen, dat van 10 kinderen, die gevaccineerd worden, zeker 8 de onregelmatige, de minder of niet behoedende koepok zouden krijgen en daarenboven zou ieder Vaccinator, om toch wel te weten of het voorwerp geschikt is, om gevaccineerd te worden, voor en al eer hij hiertoe overgaat, inderdaad verplicht zijn het kind van hoofd tot teenen na te zien en te onderzoeken.

(†) HUFELAND l. l. Jan. 1822.

zoeken of er ook hier of daar een puistje, een kloofje of schrapje op de huid aanwezig is, waardoor de Vaccine eenen onregelmatigen loop zou kunnen houden, en dus haar voorbehoedende kracht verliezen!

Doch genoeg over zulk eene bespottelijke kwakfalverij en dwaasheid, die ik aan geen JENNER of HUFELAND, of welken Vaccinator ook, toeschrijf, maar aan den geest der duisternisse en verbijstering des verstands, waardoor iedereen, die als een ijverig verdediger der Vaccine optreedt, hem ondanks, wordt voortgezweept!

Mij maken dus, bij hernieuwing, het volgend besluit: Daar het bewezen is, vooreerst, dat de ware koepokstof de valsche dikwerf doet geboren worden, ten andere, dat de zoogenaamde valsche koepokken geen beveiligend vermogen hebben tegen de kinderziekte, en eindelijk, ten derde, dat er geen waar kenmerk bestaat, waaraan beide van elkander behoorlijk kunnen onderscheiden worden, zoo houden wij de Vaccine, wat haare voorbehoedende kracht betreft, voor een *onzeker en dikwerf feilend middel*. En zoo zie ik mij gebracht tot des R. wederlegging van de door mij verdedigde stelling, dat, namelijk, de *Variolae discretæ*, *con-*
fluen-

fluentes en *Varicelle* één in wezen zijn, en aan een en hetzelfde *contagium* hun oorsprong verschuldigd zijn, hetgeen ik heb trachten te ontwikkelen. Hierop zegt de R.: „Onbeschaamder heeft wel niemand ooit geschreven dan hetgene men nu verder ter bepleiting van deze stelling, bladz. 73 en verder, vindt aangeteekend: hij doet het voorkomen, alsof de *Vaccinatores* de eerste zijn geweest, die de *Variolae Verae* van de *Spuriae* onderscheiden hebben.”

Op deze zeer onvriendelijke aanmerking zou ik des R. eigene woorden, en voorwaar met meer recht, kunnen bezigen en vragen, of iemand ooit wel onbeschaamder geschreven heeft, dan de R. ter deezer plaatse doet. Immers men zie eens mijne *Bestrijding* na ter aangehaalde plaatse, bladz. 73 en verder, en men zal daar niet de valschlijk mij door den R. toegeschrevene woorden vinden, maar wel de volgende: „Het was eerst ten tijde der *Inoculatie* en naderhand der *Vaccine*, dat men zoo zorgvuldig bepaalde grensliënen tusschen de ware en de valsche kindersiekte heeft trachten aan te wijzen, om, namelijk, in alle voorkomende gevallen, waar het beveiligend vermogen van een van

„ beide inentingswijzen zou kunnen in twijfel
„ getrokken worden, een uitvlucht of *Echap-*
„ *patoir* te hebben.” — Heb ik hier nu ge-
zegd, dat *de eerste*, die de ware en de val-
sche kinderziekte *zoo nauwkeurig* hebben on-
derscheiden, *Vaccinatores* geweest zijn, zoo
als de R. doet voorkomen, dan wel de Inocu-
latores? Dat de onpartijdige lezer oordeele. —
„ Maar,” zegt hij verder, „ ten behoeve van
„ *het groote Publiek* (want Doctoren weten
„ het) merken wij aan, dat men in alle ge-
„ neeskundige boeken, welke, lang voordat
„ de Vaccine bekend was, over dit onderwerp
„ uitgekomen zijn, de kinderpokken in *ware*,
„ waaronder de *discretæ* en *confluentes* be-
„ hooren, en in valsche pokken *varicellæ*
„ onderscheiden vindt, als twee van elkander
„ onderscheidene ziekten.” En om deze niets
afdoende woorden verder te verdedigen, haalt
de R. twee Latijnsche citatiën aan (zeker voor
het *groote Publiek*, dat de Latijnsche taal
mchtig is!) uit de Werken van VAN SWIETEN
en BURSERIUS, mannen voorwaar van groot
crediet.

Doch waartoe deze toch tegen mij aange-
voerd? Zij behoren immers beide tot de Ino-
culatores, van wien ik juist gezegd heb, dat
zij

zij de eerste zijn geweest, die *zoo zorgvuldig* bepaalde grensliënen tusfchen de ware en valsche kinderziekte hebben trachten daartestellen. De R. dus, die van meening was mijne stelling uit deze Schrijvers omverre te werpen, heeft dezelve juist daardoor veeleer bevestigd, waarvoor wij hem dank weten. — Hadt hij intusfchen met meer oplettenheid te werk gegaan en mijn gevoelen (dat trouwens in onze dagen door THOMSON en andere vooral Engelsche geleerden ook wordt verdedigd) met meer succès willen bestrijden, dan hadt hij de Schrijvers van voor den tijd der Inoculatie moeten raadplegen en bewijzen, dat deze, over 't algemeen, de valsche en echte pokken als twee *in wezen* onderscheidene ziekten gewoon waren te beschouwen.

Ik eindig dus ook dit gedeelte met het volgende besluit: Daar het bewezen is, dat in een en hetzelfde huis, waar de kinderziekte heerscht, het eene kind soms de *Variolae Confluentes*, het andere de *Discretæ*, en het derde eindlijk de *Varicellæ* krijgt, — dat er daarenboven eene zoogenaamde valsche kinderziekte bestaat, die, volgens HEIM, *wat haar duur, haar verloop en hare verschijnselen betreft, zich naauwlijks van de ware kin-*
der-

derpokken onderscheidt, zoo zijn er slechts drie wegen, om het twistgeding te beslechten, en wel de volgende:

1°. Of men moet met REIL aannemen, dat de pokken bij één en dezelfde persoon *echt* kunnen zijn, in zoo verre zij de ware kinderziekte bij anderen doen geboren worden, en tevens *valsch*, in zoo verre zij de persoon zelve voor 't vervolg niet beveiligen voor de kinderziekte!

2°. Of men moet zoo veel onderscheidene *contagia* aannemen als er onderscheide foorten van pokken bestaan, zoodat er aan den eenen kant eene *bijzondere* smetstofte voor de waterpokken, een ander voor de windpokken, een derde voor de steenpokken, een vierde voor de schapenpokken, enz. en van den anderen kant voor de *Variolae Confluentes* een, voor de *Discretæ* een ander, voor de *Siliquosæ* een derde, voor de *Serosæ* een vierde enz. zou moeten bestaan, hetgeen eene *absurditeit* is!

3°. Of men moet eindelijk (en dit is de eenige aannemelijke stelling) erkennen, dat er in alle die pokfoorten zoowel de *Confluentes* als *Varicellæ*, ja zelfs de *Modified Smallpox* niet uitgezonderd, een en hetzelfde *contagium* ten gronde ligt, wiens werking op het dier-

dierlijk lichaam gewijzigd wordt naar het bijzonder gestel, naar de bijzondere levenswijze des Kranken, in één woord, naar de onderscheide omstandigheden, waarin hij zich bevindt.

Zoo zijn wij dan genaderd met den R. tot het zesde *argumentum positivum*, zijnde op pag. 84 van mijne *Bestrijding*: er zijn dus alleen van het geneeskundige nog 44 pagina's over, waarin wij voornamelijk hebben aangetoond, dat het onmogelijk is de vatbaarheid voor eene of andere ziekte uit te roejen, zoo als de Vaccinatores het voorgeven, alsmede waarin deze vatbaarheid naar de beginselen der zuivere ziektekunde moet gezocht worden, en vervolgens breedvoerig hebben bewezen, dat het koepokgift of de koepokstof uit haaren aart noodwendig eene ondermijnende werking uitoeffenen zal op *denzulken vooral, bij wien zij zoo diep is doorgedrongen, dat ze het ontstaan der kinderziekte voorkomt.* — Wij meenden nu, en waarschijnlijk zal ieder onpartijdig lezer hetzelfde met ons verwacht hebben, dat de Rec., die althands het geneeskundig gedeelte voorgenomen hadt te wederleggen, ook deze 44 pagina's zou uiteengezet en het onvoldoende mijner argumenten aangetoond hebben. Vruchteloos zal men zoodanig iets in de-

deze recensie zoeken: op eene enkele bladzijde (tegen over de 44 van mijne Bestrijding) heeft de R. niet alleen uit haar verband gerukte plaatsen aangehaalt, maar zelfs eene geheel verkeerde, ja verdraaide en valsche voorstelling derzelve gebezicht; en als het op wederleggingen aankomt, dan vinden wij bij den R. de twee volgende *exclamatiën*: WELKE ONZIN! WELKE DWAASHEID!

Waar is nu de billijke en onpartijdige rechter, die niet hieruit duidlijk gewaar wordt, dat de R., de zwakheid zijner argumentatie en de onmogelijkheid inziende, de gronden, waarop ik verder mijne Bestrijding heb doen rusten, met de beginselen eener zuivere en gelouterde geneeskunde omver te stoten, bij de zoogenaamde wederlegging van de eerste 80 pagina's zoo veele moeilijkheden, zoo veele klippen en banken heeft aangetroffen, dat hij, vreezende schipbreuk te zullen lijden, in het midden der zee het anker legt, zijne reis niet verder durft voort te zetten, noch het tegenovergesteld strand te bereiken. Immers *hij vreeft*, volgens zijne eigene woorden, *den Lezer reeds te lang te hebben bezig gehouden*, en laat hiermede een derde gedeelte van het geneeskundig

onderzoek bijkans geheel onaangeroerd: door dit gedrag zal de R. voorzeker *het groote Publiek* (waarvoor hij gedurig zegt te schrijven) in eene groote verlegenheid hebben gelaten, terwijl de Geneeskundigen, zelfs veele Vaccinatores, zich niet zullen kunnen onthouden hierop te glimlachen, wel wetende, in welke gevallen men in het midden eener recensie blijft en afbreekt, met de gewone *formula, van te vreezen den Lezer te lang op te houden.*

Neen, Mijnheer! deze vrees komt nimmer bij hem op, die de waarheid verdedigt, en dat ook mij die vrees niet heeft weerhouden, blijkt uit deze bladen, terwijl ik openlijk verklaar niet te schrijven voor zoodanige lezers, die men zou moeten vreezen te lang te hebben bezig gehouden in eene zaak, die de duurste plichten, het leven en de gezondheid van het opkomend geslacht, betreft, en van zulk een uitstekend belang is, dat de geneeskundige, willen zij zich niet aan misdaad schuldig maken, genoodzaakt zijn dezelve met alle mooglijke aandacht, onpartijdigheid en ernstige overdenking te bepeinzen, te onderzoeken en te beoordeelen.

Wat het tweede hoofdstuk van mijn Werkje, het niet geneeskundig gedeelte, betreft, wij
vin-

vinden bij den R. hierover eenige weinige regels, genoeg echter, om meer dan een' onmiskkenbaare trek van overhaasting in het lezen en beoordeelen van mijn Werkje op te leveren. Wij willen met weinige woorden bewijzen, hoe gering het belang zij der wederleggingen, door den R. hier in het midden gebracht. Hij zegt namelijk: „ Wij laten het aan het oordeel van „ C. zelveu over, of het niet meer dan te „ ver gedreven ijver is, de nagedachtenis van „ een' man, als JENNER, die bij het nageslacht „ in zulk een aanzien is, en wien het mensch- „ dom zoo veel meent verschuldigd te zijn, „ zoo te lasteren, zoo te schelden, ja te ver- „ vloeken, als hij zich op meer dan ééne „ plaats van zijn Boek, en bijzonderlijk in dit „ hoofdstuk, veroorloofd heeft?” Wij wilien den R. volstrekt niet tegenspreken, dat JENNER *een man is, die bij het nageslacht* (of liever bij het tegenwoordig geslacht) *in aanzien staat*, nog minder *dat het menscldom hem zeer veel MEENT verschuldigd te zijn*, maar het is lastertaal, wanneer hij er bijvoegt, dat ik JENNER zou vervloekt hebben, en deze lastertaal is nog verfoeilijker, wanneer men nadenkt, dat deze verklaring uit den pen van iemand komt, die zijn' naam verzwijgt: —
neen,

neen, ik heb JENNER als een roekelooze proefnemer beschouwd, en doe dit nog; zoo de R. hier ter goeder trouw ware, dan zou hij voorzeker die plaatsen, waar ik JENNER, of wie 't ook zij, zou vervleekt hebben, aanwijzen; doch zulks is hem onmooglijk geweest, daar ik mij hieraan niet schuldig gemaakt heb, en ook in het vervolg, door Gods genade, nimmer hoop schuldig te maken.

„Maar,” zegt de R. verder: „kan JENNER van onvoorzigtigheid beschuldigd worden, „daar hij meer dan twintig jaren bezig was „*proeven met de Vaccine te nemen, alvorens* „hij zijne uitvinding der wereld bekend „maakt heeft?”

Zonderlinge vraag voorwaar! Immers de onvoorzigtigheid van JENNER heb ik nimmer in het *eerst na verloop van verscheide jaren wareldkundig maken zijner uitvinding* gezocht, maar juist daarin, *dat hij zoo veele proeven met de Vaccine op het menschlijk lichaam heeft gewaagd,* 't geen wel moet in acht genomen worden.

„Maar,” zegt de R., „waarlijk kluchtig „is het, hoe C. zich ook in dit Hoofdstuk „gedurig tegenspreekt. Wij willen slechts een „voorbeeld, voor meer andere, aanhalen. C.

„ beschuldigt de Geneesheeren, dat zij overal
„ *per fas et nefas* de verspreiding der Vac-
„ cine met geweld doorgedrongen hebben, en
„ bl. 141 verhaalt *hij zelf*, „ dat in *Amerika*
„ „ de Indianen honderde mijlen ver kwamen,
„ „ uit de diepten der bosfchen, zich naar de
„ „ fteden wenden, om van haar koepokstof
„ „ af te smeeken en hunne landftreken voor
„ „ de woede der kinderziekte te beveiligen.””
Nu vraagt de R. verder: „ Wie heeft deze
„ Wilden daartoe genoodzaakt? Of waren zij
„ ook al met den verpestenden geest der XIXde
„ Eeuw befmet? Of hadden zij eenen ijdel
„ fchrik voor die uit haren aard zoo goedaar-
„ dige kinderziekte? Doch genoeg hiervan!”
Deze gantsche tufchenreede, die de verblind-
heid des R. en de overhaasting, waarmede hij
mijne Bestrijding gelezen heeft, ten duidlijkfte
bewijst, zal geheel vervallen en wederlegd
worden door deze eenvoudige aanmerking, dat
namelijk ter aangehaalde plaats niet mijne eige-
ne woorden ftaan, maar die van een der voor-
naamfte verdedigers der Vaccine, van den zeer
geleerden Heer DAVIDS van *Rotterdam*, die
Holland, helaas! met de verderflijke koepok-
menting het eerste moest bekend maken!

Zoo zie ik mij dan weder tot het einde genaderd; de tegenwerpingen zijn opgelost, de door mij verdedigde stelling is verder ontwikkeld en uiteengezet, derzelver waarheid met nieuwe bewijzen gestaafd en bevestigd: mijn taak is dus verricht en met dankbaarheid erken ik de hand des Almachtigen Vaders, die mij ook hierin zijne krachtige hulp verleend heeft! Hij, en Hij alleen, geen menschenwerk, kan de dwalenden terugbrengen, de logen beschaamen, het licht uit de nacht der duisternisse te voorschijn roepen. Hij schenke mij verder zijnen Heiligen Geest, opdat ik ter eere van mijnen God en Verlosfer, JESUS CHRISTUS, door wien de genade en de waarheid is geworden, de stemme dier waarheid eenig en alleen gehoor geeve, en, steunende op den waren Rotssteen, tegen de toestromende menigte, onwrikbaar en onbeweeglijk blijve palstaan! Amen!

Zoo zie ik mij dan weder tot het einde ge-
naderd; de tegenwerpingen zijn opgelost, de
door mij verdedigde stelling is verder ontwik-
keld en uitengespreid, derzelver waarheid met
nieuwe bewijzen gestaakt en bevestigd; mijn
maak is dus verricht en met dankbaarheid erken
ik de hand des Almachtigen Vaders, die mij
ook hierin zijne krachtige hulp verleend heeft!
Hij, en Hij alleen, geen menschenwerk, kan
de dwalenden terugbrengen, de logen belcha-
men, het licht uit de nacht der duisternis te
voortschijn roepen. Hij schenke mij verder
zijnen Heiligen Geest, opdat ik ter eere van
mijnen God en Verlosser, JESUS CHRISTUS,
door wien de genade en de waarheid is ge-
worden, de hemme diert waarheid eenig en
alleen gehoor gevee, en, stemmende op den
waren Rotssteen, tegen de roestromende me-
nige, onwrikbaar en onbewegelijk blijve pal-
stant! Amen!

DRUKFEILEN.

Pag.	reg.	<i>staat:</i>	<i>lees:</i>
IV,	20,	voorstanders	voorstanders.
VI,	17,	bekennen	bekendmaken.
X,	29,	vermeiden	vermijden.
XIV,	27,	geschiede	geschiedde.
XVI,	30,	dier kinderen	der kinderen.
4,	14,	schrijve	schrijven.
4,	20,	verscheide	verscheidene.
4,	22,	fak	vak.
8,	10,	ontkent	ontkend.
9,	1,	gezegenden	gezegende.
11,	3,	verblindt	verblind.
11,	12,	verdedigt	verdedigt.
31,	12,	zelve	zelven.
31,	14,	<i>Historiae</i>	<i>Historia.</i>
34,	17,	welke	hetwelk.
36,	4,	<i>stultitia</i>	<i>stultitia.</i>
42,	14,	eene	eenen
43,	7,	kunstgenoot den	kunstgenoot, den
43,	17,	blinde	blinden.
44,	20,	denzulken	dezulke.
44,	27,	de voorrang	den voorrang.
45,	4,	onderscheide	onderscheiden.
46,	14,	nieuwe	nieuwen.
49,	13,	byaldien	nadien.
53,	12,	eene geconcentreerde	een geconcentreerden.
77,	22,	verminderd	vermindert.
98,	15,	zal	zullen.
99,	27,	bekennen	erkennen.
103,	16,	de tweede	het tweede.
104,	1,	eene zekere	eenen zekeren.
104,	3,	geboorne	geborenen.

Pag.	reg.	staatz	lees:
106,	22,	eindens	einden.
107,	24,	vervormd	vervormt.
108,	21,	zelve	zelven.
127,	12,	<i>indiosyneraſie</i>	<i>idiosyncraſie.</i>
128,	1,	der ouderdom	des ouderdoms.
129,	26,	ſtergefallen	ſterfgevallen.
132,	27,	toegezonde nagelatene	toegezondene nagelaten.
142,	22,	voort te zetten	voort zetten.
142,	23,	te bereiken	berciken.

